

DR. HALÁSZ PÁL

KRISZTUS
ORSZÁGÁÉRT

LELKIGYAKORLAT-TERVEZET
EGYHÁZKÖZSÉGI ÉS KATOLIKUS EGYESÜLETI
VEZETŐK SZÁMÁRA

*Kiadja az Actio Catholica Országos Elnöksége
(IV., Ferenciek-tere 7.)*

BUDAPEST

1940

KRISZTUS ORSZÁGÁÉRT

LELKIGYAKORLAT-TERVEZET
EGYHÁZKÖZSÉGI ÉS KATOLIKUS EGYESÜLETI VEZETŐK
SZÁMÁRA

IRTA

DR HALÁSZ PÁL

PÜSPÖKI TANÁCSOS,
AZ A. C. CSANÁDEGYHÁZMEGYEI IGAZGATÓJA

*Kiadja a Actio Catholica Országos Elnöksége
(IV., Ferenciek-tere 7.)*

BUDAPEST

1940

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28.
Felelős: ifj. Köhl Ferenc.

Néhány fontos szempont.

Alapozás nélkül nincsen épület. Lelkileg meg-alapozott munkatársak nélkül nincs igazi mély kato-likus akció, nincs eredményes apostoloskodás. De ez az alapozás csak a lelkigyakorlatok keretében tör-ténhetik meg. Ezért adja az Actio Catholica orszá-gos központja a lelkipásztorok kezébe ezt a lelki-gyakorlatos könyvet, hogy megkönyítse úgy a lelki-pásztorok munkáját, mint a világi munkatársak fel-készítését.

Jól tudjuk, mennyi nehézsége van a lelki-gyakorlatozásnak. Kevés a lelkigyakorlatos házunk, azokban még a legbuzgóbb híveinknek is csak egy töredéke végezheti el lelkigyakorlatát. Hogy nagyobb tömegek, az apostoli munkára mind nagyobb szám-mal sorakozó világi munkatársainak mindegyike részesülhessen ebben a nélkülözhetetlen alapozó lelki munkában, ezt csak úgy lehet elérni, ha leg-alább odahaza is félig zárt lelkigyakorlatokban ré-szesítjük őket. Ennek is megvannak a nehézségei. Annyi lelkigyakorlatozó atya nincsen, hogy eleget tehessen a kívánságoknak. Hátramarad tehát, hogy maga a lelkipásztor, vagy még eredményesebb volna, ha valamelyik szomszédos paptárs, az esperesi kerü-

let valamelyik áldozatkész paptestvére végzi ezt a háromnapos lelkigyakorlatot a kölcsönösség elve alapján.

Ez a könyv úgy lett megírva, hogy ennek alapján a legnagyobb könnyedséggel tudja ezt elvégezni még olyan lekipásztor is, aki eddig nem adott lelki gyakorlatokat.

A régi alapokon, az örök igazságok rendszerén épült fel ez a lelkigyakorlat, de mindjárt első szavaival az ő legközelebbi célját követi: az egyházközség vezető embereit, az egyesületi vezetőket, a világi munkatársakat tartja szem előtt. Hozzájuk beszél közvetlenül, gyakorlatian. Minden egyes igazság rögtön élő valósággá, praktikummá oldódik ennek a lelkigyakorlatnak a melegében. Vonásról-vonásra mutatja bent az egyházközségben az apostoli munka legkisebb részleteit, hogy felpezsdítse az egyházközség vérkeringését.

Ahol ezek a lelkigyakorlatok a munkaév folyamán meg lesznek tartva, ott biztos irányvonalban, fokozott munkakedvvel és valóban kegyelmi bőséggel fog folytatódni a munka, ami után már a világiak tízezrei vágyakoznak. Sokszor, igen sokszor tanács-talanul állanak ezek; sokszor, igen sokszor a lekipásztor sem tud velük mit kezdeni. Íme, itt az egyedül biztos eszköz. Megvalósítása könnyű, eredménye felmérhetetlen.

A könyvnek azonban további célja is van. És ennek a célnak érdekében felkérjük az összes szer-

zetesrendeket, missziósházakat és ifjúsági lelkigyakorlattal foglalkozó lelkipásztorokat, vegyenek át ennek a lelkigyakorlatnak gyakorlati szempontjaiból minél többet. Az ő vezetésük alatt tartott lelkigyakorlatok zárt csendjében még mélyebb mederben áramlanak az örök igazságok, tehát ezek a manapság nélkülözhetetlen gyakorlati utak az ő irányításuk alatt még döntőbb hatásúak lesznek.

Ha országunk papsága a lelkigyakorlatozásnak ezt a szerencsés típusát megvalósítja ebben az évben, akkor a magyar katolikus élet egy óriási lépéssel haladt előre nehéz jövője felé. Ez lesz a katolikus akció ezévi munkatervének legdöntőbb lépése, győzelmének igazi záloga.

Mihalovics Zsigmond.

Megjegyzés. A tervezet háromnapos lelkigyakorlatra szól, naponként 3—3 elmélkedéssel. A bevezetés a kezdőnap előtti estére, a befejezés pedig az utolsó reggelre való. — U. n. „megfontolás” nincs a tervezetben: annak anyaga az „Apostolkodás kézikönyvé”-ből veendő.

BEVEZETÉS.

A lelkigyakorlat célja és sikerének feltételei.

Az egyházközségi vezetőség, vagy a katolikus egyesületek vezetői nem közönséges emberek. A kiválasztottak közé tartoznak nemcsak azért, mert hitestvéreik vezetőkké választották őket, hanem azért is, mert ők a hívatott képviselői az isteni igazságoknak, amelyekről Krisztus Urunk azt mondotta: „veritas liberabit vos — az igazság megszabadít titeket“, azaz: az igazság megvált titeket. A megváltás ugyanis nem befejezett mű, hanem folytonosan valósul, amíg csak ember lesz a földön. A katolikus vezető-ember tehát nemcsak költségvetéseket szavaz meg, épít vagy javít, hanem részt vállal a legnemesebb munkából: Krisztus megváltó munkájából. Lelkipásztorával együtt azon fáradozik, hogy a megváltó igazság eljusson az egyházközség legutolsó emberéig s minden katolikus hívő élje az Isten gyermekeinek szép és boldog életét. Kell tehát, hogy a Krisztus megváltó igazsága elsősorban a katolikus vezető-ember életében ragyogjon fel. Szükséges — és az ellenkezője el sem képzelhető —, hogy a katolikus vezető-ember lelkiekben is az élen járjon, az elsők között legyen, egyszóval minta-ember legyen és saját életében valósítsa meg először Krisztus Urunk parancsát: „Úgy világoskodjék a ti világosságtok, hogy lássák az emberek és dicsőítsék az Atyát, aki a meny-

nyekben vagyon". Ahogy az őskeresztény vezető-embereket mélységes hitükről, hitvalló bátorságukról és hittestvéreik iránt való áldozatos szeretetükről ismerték meg, úgy kell az újkor katolikus vezetőinek is hitük, hitvalló bátorságuk, tiszta egyéni és családi életük, egymásért és a közösségért minden áldozatrakész szeretetük révén környezetük, egyházuk első emberének, minta-emberének lenniök.

Ennek a lelkigyakorlatnak, amelyet Isten segítségével megkezdünk, az az igazi célja, hogy ennek a minta-embernek alapvonásait megrajzolja, a hívó és hitből élő vezető-embert mindegyikünkben kidolgozza. Ez a főcél aztán egyénenként változik aszerint, hogy ki mennyire haladt már eddig a lelki életben.

A lelki élet nagy mesterei háromféle célját látják a lelkigyakorlatnak. Vannak emberek, akik egészen kezdők még a lelki életben, sőt Istentől, egyháztól, lelkiségtől elég távol állnak. Ezeknek a kezdőknek a lelkigyakorlat arra való, hogy megtérjenek és az egyedül helyes életirányt megtalálják.

Vannak azután, akik a lelki életben már nem egészen járatlanok. A kezdeten már túl vannak ugyan, de életükből hiányzik a természetfölötti rend. Haladók, de kusza, rendezetlen, bukdácsoló lelkek. Ezeknek a lelkigyakorlat arra való, hogy rendet teremtsenek önmagukban, mert rendezetlen lélekkel nem lehet nagy eszmények szolgálatába állni, isteni gondolatokat és terveket eredménnyel munkálni.

Vannak végül hívők és rendezett lelkek, akiket, mai kifejezéssel élve, bátran „beérkezett” lelkeknek lehetne mondani. Am állandóan a lelki élet magaslatain járni, a lélek, sőt még a szándékok tisztaságát

is állandóan megőrizni nem könnyű dolog. Fegyelmet tartani a mostani zűrzavaros világban, önzetlenül élni és dolgozni, amikor az önzőké a világ, lelki embernek lenni, amikor körülöttünk lelketlen az élet, hőiesen kitartani, amikor mindenütt annyi a gyáva és az áruló: nem megy nagy belső küzdelmek nélkül. Ebben a küzdelemben pedig könnyen elfárad az ember. A beérkezett léleknek tehát a lelkigyakorlat arra való, hogy megerősödjék a hitben és a kegyelemben és változatlan lelkesedéssel szolgálja Krisztus országát.

1. A megtérés gondolata úgy él a köztudatban, hogy megtérnie a bűnösnek kell, aki a lelki harcban elbukott. Kétségtelenül bizonyos, hogy a megtérésnek az evangéliumban előadott megrendítő példái: a tékozló fiú, Mária Magdolna, Zakeus, a vámos, vagy a síró Péter mind erre mutatnak. S mi is érezzük mindnyájan, hogy mázsás bűnökkel a lelkén nem lehet valaki öntudatos katolikus vezető. Nem járhat-kelhet biztonságosan ott, ahol az igazság, a jószág és az életszentség eszményeit hirdetik, mikor hiszen az élete eleven cáfolata ezeknek az eszményeknek.

Úgy járna, mint az a dunántúli gazdaember, akit egy tisztújítás alkalmával egyházközségi elnöknek választottak meg. Először örült a megiszteltetésnek, de ez az öröm nem tartott sokáig. Gondba merült, tépelődött, a nagy tisztesség nyugtalanná tette és valósággal megrontotta az életét. Nem is bírta tovább néhány hétnél. Akkor aztán beállított a plébánosához azzal az eltökélt szándékkal, hogy lemond az elnökségről. A plébános kérdésére, hogy miért cselekszi ezt, mikor az egész falu bizalma felé fordult, búsan felelte: „Nem ilyen embernek való

ekkora tisztesség. Nem voltam én eddig istenes ember, de még csak jó ember se. Az elnöknek szembe kell nézni a többiekkel, de hogy nézzek én így a szemükbe? Mindig azt gondolom, leolvassák a képemről, ki vagyok". A plébános több társával egyetemben felküldte a tépelődő embert a Manrézába. Mint megtért és lelkében megújult ember tért onnan haza. Most már mert a többiek szemébe nézni és merte maga is öntudattal hirdetni az igazság, a jóság és az életszentség eszméjét.

Ámde megtérnie nemcsak annak kell, aki elbukott. Meg kell térnie mindenkinek, aki magába száll és azt veszi észre, hogy az ő élete nem arrafelé halad, ahova indult s azon az úton, amelyen most jár, nem fog odajutni, ahova szeretne. Ha mondjuk valaki Budapestről Soroksárra indul, de az út közepén észreveszi, az útjelző táblán azt olvassa, hogy ez az út másfelé vezet: vissza kell fordulnia s el kell indulnia, most már a helyes úton, különben sohasem ér Soroksárra.

Ilyenfélékép volt az a derék iparos ember, aki barátai unszolására belépett egy asztaltársaságba. A terv az volt, hogy havonként egyszer találkoznak valamelyik kiskocsmában, ott meghányják-vetik a nagyvilág eseményeit, elbarátkoznak és mellékesen valami jót is tesznek karácsony táján. Az esték azonban olyan fényesen sikerültek, az együttlétet annyira megszerették és megkívánták, hogy később már hetenként, majd egy héten többször is találkoztak. De amilyen mértékben erősödött az asztaltársaság, olyan mértékben lazult a családi kötelék. Amennyivel többre került a társaságos élet, annyival kevesebb jutott a családnak. Felütötte fejét az eddig csöndes, békességes családi életben a nyugtalanság,

a békétlenség és a gond. Az ember szerencsére idejében ráésmélt. Úgy találta, hogy közönséges kocsmás emberré züllick le, ha ez így folytatódik. „Nem, ez nem mehet így tovább — gondolta magában. — Véget kell neki vetni: a békességes, nyugodt szép családi élet többet ér, mint az ilyen társaság.” A szót tett követte. Az ember otthagya a társaságot. Cselekedete megtérés volt. Nem azért, mintha valami nagy bűnbe sodródott volna. Odáig még nem jutott. De meglátta, hogy a megkezdett út rosszfélé vezet.

Hányszor és hányféleképpen ismétlődik ez az eset az ember életében! A lelkigyakorlat szent csendje nagyszerű alkalom, hogy az ember meglássa az életutakat és megtérjen, ha eddig nem a helyes utat járta.

2. Az élet rendezése nem annyit jelent csupán, hogy magunkat pillanatnyilag rendbehozzuk. Azt jelenti, hogy mélyen magunkba pillantunk és igyekszünk megismerni magunkat. Nemcsak a bűneink mutatják, kik vagyunk, hanem a hajlandóságaink, vágyaink és szokásaink is. Egész sereg olyan apró szeszélye, passziója, szenvedélye van az embernek, amelyikre ügyet sem szokott vetni a mindennapos életben, amelyikből azonban mégis csak baj és kellemetlenség származik s főképp amelyek csökkentik azt a tekintélyt és tiszteletet, amire a családi életben és a közéletben is olyan nagy szüksége van a katolikus embernek.

Úgy van, ahogy egy úr mondta egy ilyen lelki gyakorlat alkalmával: „Nagy bűnös nem vagyok. Megtérnem nem kell. De ha vizsgálom magamat és végig tekintem az életem utolsó esztendejét, értelmetlen zűrzavar az, amit magamban látok. Olyan a lelkem, mint egy szemetesláda”.

Az élet szürke hétköznapijai nem igen nyújtanak módot erre a belső rendeződésre. Ki kell lépni a mindennapos életből, ki kell szakadni a megszokott környezetből s így magunkra maradva kell mélyen belenézni a lelkünkbe, hogy megismerjük magunkat, megismerjük azokat az indulatokat és szenvedélyeket, amik annyiszor uralkodnak bennünk és rajtunk. Ezért van és erre jó a lelkigyakorlat.

3. A kegyelemben való megerősödés talán a legfontosabb életprogram mindnyájunk számára. Az igaz embert soha annyi és annyiféle kísértés nem környékezte, mint napjainkban. Régen csak a császárok és császári emberek erőszakával állott szemben a hívő keresztény. Ha ezt a harcot állta, övé volt a győzelem pálmája. Az új idők egészen más harcokat kívánnak, amelyeket önmagában kell mindenkinek megharcolnia. Néha úgy tűnik fel a mai ember előtt, mintha nem volna érdemes becsületesnek lenni, mert hiszen az áruló hitszegők érvényesülnek, a becsületes pedig lemarad. Máskor úgy látszik, mintha azok járnának jobban, akik nem az Isten törvényei szerint élnek, mert hiszen az istenfélő ember rengeteg terhet és áldozatot vállal, míg amazok gond nélkül élik világukat: gyermekük nincs, a lelkismereten magukat könnyen túlteszik, a kötelességekből a könnyebb részt választják. Máskor megint az árulás, a hitehagyás, az igazságtól való elpártolás óriási előnyöket kínál, az igaz ember életét pedig sokszor megnehezítik és megkeserítik. Ha még hozzávesszük mindezekhez a haszonlesés, az irigykedés, a gyűlölködés és az érzékiség kísértéseit, amelyeket az igaz ember épűgy megszenved, mint a többi, sőt talán még jobban, mert hiszen neki finomabb és érzékenyebb a lelkiismerete, könnyű belátnunk, hogy

milyen nehéz ma becsületeslelkű, igaz és istenfélő embernek, lelki embernek lenni.

Egy egyházközségi vezetőember beszélt, hogy milyen nehéz helyzetbe jutott nemrég a kis unokája miatt. Pompás kis legény a gyerek. Amint mondani szokták, az Isten is katonának teremtette. Be is adták már a folyamodványt. Az igényjogosultság is megvolna, hiszen vitéz frontharcos az apa. De hogy sikerüljön szegény kisember fiának ilyen nagy eset, mikor itt is áll, hogy „sok az eszkimó, de kevés a foka”? És mint a derült égből a villám, jön a csábító ajánlat. Polgármesterválasztás történik a városban. Jön az egyik jelölt bizalmas embere és környékezi a nagyapát: ha rá szavaz, az új polgármester garantálja az unoka felvételét. Nagy gondba esik a derék nagyapa: arra a jelöltre szavazni tiltja a jobb meggyőződése, meg a férfi becsületszó, amelyet már a másiknak leadott. Emide pedig húzza az előkelő ígéret és az unokája szeretete. Valóságos viharra dagad benne a belső küzdelem, amíg végre a templom szent csöndjében kimondja a döntő elhatározást: „inkább legyen örök életére kubikos vagy utcaseprő, mint valamikor majd tábornok, de a nagyapa becsülete árán”.

Hány ilyen válság dúlja fel a mai ember lelkét a mai pártharcok, felekezeti villongások és érdekellentétek idején! Valóban isteni kegyelem kell ide, még pedig nagyon sok kegyelem, hogy ezekből a harcokból győzelmesen és tisztán kerüljön ki a mai ember. Ezt a kegyelmet hozza és biztosítja számunkra a lelkigyakorlat.

Hogy a főcél, a minta-embert magunkban kidolgozhassuk, jól szemügyre kell venni a lelkigyakorlatnak azt a három célját. De nem elég azt csak úgy

általánosságban vizsgálgatni, hanem a kérdést magunk felé kell fordítani. Kérdezze meg ki-kí magától, hogy hát nekem ez a lelkigyakorlat miért kell, mire lesz jó? Kezdő vagyok-e én a lelki életben, vagy pedig haladó, avagy talán a beérkezett lelkek csoportjához tartozom? Mert ha kezdő vagyok, bűnös szokások rabja, vagy pedig helytelen utakon haladó, akkor meg kell térnem. Ha rendezetlen, kusza lélek vagyok, mint ama felebarátom, aki olyannak látta lelkét, mint egy szemetesláda, akkor hozzá kell látnom az életem rendezéséhez. Ha pedig beérkezett léleknek gondolom magamat, de érzem azt is, milyen nehéz megmaradnom Isten közelében, akkor számomra az a célja ennek a lelkigyakorlatnak, hogy megerősödjem a kegyelemben.

Mikor aztán így elgondolkozva, lelki állapotán így eltűnőködve, ki-kí megállapította, hogy neki ez a lelkigyakorlat mire kell, mire lesz jó, hátra van, hogy fontolóra vegye, hogy mi kell a kitűzött cél eléréséhez? Azt is megmondják a lelki élet előbb emlegetett nagy mesterei. Három dolog: csend, jó-akarat, imádság.

A siker legelső feltétele a csend. Éppen azért vonulunk ki a világ zajából, hogy csendben lehessünk, hogy ne zavarjon senki és semmi a magunkbaszállás szent óráiban. A csendben kezdünk ráésmélni önmagunkra. A csendben ismerünk rá tévedéseinkre és hibáinkra. A csendben ismerjük meg a helyes, vagy az elhibázott életirányokat. A csendben jutunk üdvös elhatározásokra. Főképp pedig a csendben halljuk meg az Isten szavát, a csendben értjük meg az Isten indításait, amelyekkel a jóra serkent, vagy a rossztól visszatart bennünket. A csendben pihen meg a lélek a nagyvilági élet zak-

latottságai után és a csendben ébred igazi hivatásának tudatára. Ezért mondta Krisztus Urunk tanítványainak: „Venite in seorsum locum et requiescite pusillum — jöjjetek, vonuljunk vissza egy csendes kis helyre és ott pihenjete meg egy kissé”. Ezért vonult vissza Ő maga is a pusztába, vagy a hegyek közé s ezért követték a példáját tanítványai és a későbbi idők nagy szentjei is. Ilyenféle ez a mi mostani lelkigyakorlatos visszavonulásunk is. De semmit sem érne, ha a régi kapcsolatokat megszakítanánk ugyan, de itt újakat teremtenénk a helyükbe és céltalan beszélgetéssel, értelmetlen fecsegéssel megzavarnánk azokat a hatásokat, amiket a lelkigyakorlat a magunk és mások lelkére tesz. Némi embernek nagy áldozat nem beszélni, sőt egy másután három napig nem beszélni. De a lélek, a saját lelke megéri ezt az áldozatot. Legyen most mindenik nagylelkű és burkolódzzék mélységes, nagy hallgatásba, csendbe. Az a lelki öröm, ami a végén a szívét betölti, megéri ezt az áldozatot, megér minden áldozatot.

A jóakarát a másik feltétel. Nem elég a lelkigyakorlathoz a jámbor érdeklődés. Ezúttal most nem azért jöttünk össze, hogy szép vagy érdekes beszédeket hallgassunk. Nem is azért, hogy az itt hallott igazságokat hazavigyük és tovább adjuk. Ez mind lehet jó is, helyes is, de nem elég. Ide elsősorban azért jöttünk, hogy a felvetett gondolatokat és igazságokat magunkban megkeressük, aminek pedig híjával vagyunk még, azt megszerezzük. Ha tehát valaki úgy találja, hogy neki meg kell térnie, határozza el komolyan és végérvényesen, hogy megtér, és pedig halogatás és fenntartás nélkül. Aki pedig rendezetlennek találta lelkét, hatá-

rozza el a legkomolyabb életrendezést és a bűnös szenvedélyekkel való végérvényes szembefordulást. Végül aki beérkezett ugyan, de megsejti, mily nehéz hűségese maradni a krisztusi életelvekhez, ha csak Isten különös kegyelme nem segíti, tárja ki a lelkét ez előtt a kegyelem előtt és ígérjen hűséget az Úr Jézus Krisztusnak mindhalálíg.

Buzgó imádság a harmadik feltétel. A lelki-gyakorlat ideje nemcsak a magábaszállásnak, a gondolkodásnak, az elmélkedésnek, hanem az imádságnak is szent ideje. Az életigazságokat ugyan ember hirdeti, de az emberi szavakon keresztül Isten szól hozzánk és szavára feleletet vár. Hiszen minden elmélkedésünkben kérdéseket hallunk, amelyekre mi magunk adjuk meg a feleletet. Minden felelet vagy bánatos beismerés, vagy hálás megismerés, vagy alázatos ígélet. Amikor pedig így szóba elegyedünk a hozzánk kegyesen leereszkedő hatalmas Istennel, ez a beszélgetés nem egyéb, mint imádság. A lelkigyakorlat az a szent idő, amikor a rendes mindennapi imádságainkon kívül ilyen beszélgető imádságba merülünk. Ez az imádság biztosítja a lelkigyakorlat sikerét. Az így imádkozó ember eléri a célt: lélekben megújulva, önmagára és hivatására rátalálva, boldog örömmel megy ki az életbe, hogy munkába és — ha kell — harcba is szálljon Krisztus országáért.

I.

A lélek.

Az egyházközségi vezető, vagy a katolikus egyesületek vezetője — elvileg legalább — nem tartozik az átlagemberek közé. Úgy mondhatnánk, hogy az egyházközség előkelő elemeihez tartozik. A világ többféle előkelőséget ismer: van, aki származásánál fogva előkelő, van akit a tudománya tesz előkelővé és van úgynevezett pénz-arisztokrata, akit vagyoni állapota miatt süvegelnek meg az emberek. Az egyházközségi vezető azonban nem ezek miatt tartozik a válogatottak vagy előkelőségek közé. A katolikus embert a lelke, a lelkiisége teszi előkelővé, tiszteletre és megbecsülésre méltóvá. Nincs is keresnivalója a vezetőségben olyan embernek, aki nem él gyakorlati hitéletet, aki nem lelki ember. Hiszen amint sokszor hangsúlyozzuk, az egyházközségi képviselőtestület nem adókvető bizottság, nem is anyagi javakra felügyelő társaság, de több az iskolaszéknél is: az egyházközségi képviselőtestület legfőbb irányító szerve a katolikus életnek, amely a község lelki életét van hivatva előmozdítani, a hívek erkölcsi érdekeit védeni és szolgálni. Ehhez azonban nem lehet érzéke olyan valakinek, aki magában nem ápolja a lelket, aki maga nem lelki ember.

Tehát az egyházközségi vezető embernek kell elsősorban mélyen a lelkébe vésni Krisztus Urunk tanítását a lélekről, neki kell legtisztábban látnia a

lelki igényeket, és pedig nem másban, hanem első-sorban önmagában. Mert ha sajátmagában tapasztalta, sőt valósággal átélvezte a lelki élet sok tiszta örömét és boldogságát, csak akkor tudja megérteni Szent Pál apostol szavait, hogy „aki vette a kegyelmet, mást is részeltessen benne” és csak akkor tud lelkes örömmel munkába állni, hogy ezt a tiszta belső örömet másnak is megszerezze. Más szóval csak az tud igazán dolgozni az Isten országáért, aki tapasztalásból is tudja azt, amit Krisztus Urunk mondott, hogy „az Isten országa bennetek vagyon” és az „békesség és öröm a Szentlélekben”.

Lássuk tehát, mit mond Krisztus Urunk a lélekről?

1. „Több a lélek, mint a test.” Ez az első és alapvető kijelentése, amit a tömegnek mondott, amikor jöttek utána a csodás kenyérszaporítás után s gyengéden szemükre lobbantotta, hogy csak a testet tápláló kenyérért jönnek, pedig — amint mondotta — „nemde több a test az eledelnél s több a lélek a testnél?”

Talán nem is annyira magunk, mint azok miatt, akikkel az apostoli munkában dolgozunk akad, szükséges, hogy a lélek létezéséről legyen szilárd és megdönthetetlen meggyőződésünk. Fel lehet ezt a meggyőződést tudományosan is építeni, mégis biztosabb út annak a megérzésnek az útja, amikor holttestet lát az ember s alkalma van összehasonlítani a halottat az élővel.

Ilyen volt az az eset, amikor egy fiatal tanítónőt temettünk. Nem közönséges lélek volt. Az ő sírkeresztjére is rá lehetett volna írni, amit a katakombákban írtak fel nemes, széplelkű hajadonok sír-záró kövére: „Ave anima candida — üdvözlégy tündöklő

lélek". Szemeiből ez a tündöklő szép lélek ragyogott rá kicsi tanítványaira. Ezt szerették benne az emberek is, szülők és mások, akikkel dolga volt. Ezért tartották szegény egyszerű szülei is szemük fényének. Még a halálban is szép jelenség volt: úgy feküdt ott a koporsóban, fehér ruhában, fátyolosan, koszorúsan, mintha élne. Szinte mosolygott. Temetésére nagy tömeg gyűlt egybe. Ott voltak, kezükben egy-egy rózsaszállal, kicsi tanítványai, akiket rajongásig szeretett. Ott voltak az érdekelt szülők és ismerősök s ott volt teljes számban az egyházközségi vezetőség is, akiknek hűséges munkatársa volt. A szinte határtalan tisztelet és szeretet hozta őket oda, kicsinyeket és nagyokat egyaránt. Az első hely természetesen a kicsinyeké volt. Innen is, onnan is biztatták őket: „no menj oda kicsim, búcsúzzál el a tanítónénitől, csókold meg a kezét, simogasd meg az arcát!" A kicsi azonban — egyik is, másik is — félve hátrált a szinte mosolygó tanítónéni elől. Megjöttek a szülők is, de ők se ölelték meg, ők sem árasztották el a szeretet csókjaival. Valami borzongásféle vett rajtuk erőt. Önkéntelenül megéreztek ők is, hogy az, aki ott fekszik a ravatalon, nem az, aki előbb volt, s akit ők oly nagyon szerettek. Valami hiányzik belőle, ami őt azzá tette, aminek ismerték. Ez a valami a lélek. Az pedig, ami ott maradt, lélek nélküli, bomlásnak indult tömeg, ami nemcsak hogy nem szeretetreméltó, hanem borzalmat ébreszt, utálatot kelt és visszataszít. A lélek az, ami a test tagjait, apró kicsi részecskéit, vagy — ahogy a tudósok mondják — atomjait összetartja és élteni. Lélek nélkül nincs élet s az előbbi virágzó élet helyén kezdődik „a pusztulás utálatossága", a természet örök törvényei szerint.

Már ebből a szemléletből is világos Krisztus Urunk szavainak igazsága, hogy „több a lélek, mint a test”. De több azért is, mert a lélek nem pusztul el akkor, amikor a test fölbomlik: a lélek örök életre hivatott. Ezt is igazolják a tudósok, amikor azt mondják, hogy csak az pusztulhat el végérvényesen, ami részekből áll és részeire bomlik. A lélek azonban nem áll részekből, egyszerű és oszthatatlan valóság, tehát nem semmisülhet meg úgy, mint a test. Csak az pusztíthatná el, aki teremtette: az Isten maga. Ám ez az Isten nem teszi, mert ellenkeznék bölcsességével is, hiszen a lelket életre teremtette, de ellenkeznék jóságával is, mert azért teremtette, hogy részese legyen a Teremtő boldogságának. Így bizonykodik a tudomány, de ennél sokkal hatalmasabb bizonyosság az a millió gyertya- és mécsvilág, amit a halottak sírjain gyújtanak; az a millió és millió koszorú és sírokra ültetett virágszál, amivel felékesítik a hantokat; az a millió és millió imádság, amit a halottakért elmond az itthonmaradottak kegyelele. Mindezeknek csak úgy van értelme, ha látja és megérti az, akinek szól, vagyis ha tovább él a lélek: a mécsvilág és gyertyafény az örök világosságot, az örök élet és boldogság hitét fejezi ki, a koszorúk zöldje, a virágok színe és illata az örök életről és az örök életben remélt viszontlátásról beszél. Tehát a felékesített és kivilágított sírok is Krisztus Urunk szavainak igazságát hirdetik, hogy „több a lélek, mint a test”.

Mi következik ebből? Ebből az igazságból az következik, hogy ha csakugyan több a lélek, mint a test, akkor több figyelem, több gondosság illeti, mint a testet. Ha csakugyan több a lélek, mint a test, akkor a lélek igényei előbbre valók, mint a testi

igények. Akkor természetes kötelességünk jobban ápolni, gondozni, táplálni és nevelni a lelket, mint a testet. Szükség van a test ápolására, gondozására és táplálására is — ezek a keresztény ember életében sem elhanyagolható vagy mellékes dolgok —, de első a lélek. Ez a helyes sorrend. Helyesebben: ez volna a helyes sorrend. Ám a tapasztalás sokszor mást mutat. Sok ember életében a testi igények kielégítése az első, a lélek mellékes. Mindenre inkább van ideje, ereje, gondja, figyelme, mint a lélekre, holott saját tapasztalásából is tudhatná és megérthetné Krisztus Urunk sürgetését, hogy „keressétek először az Isten országát és az Ő igazságát, a többiek mind hozzá adatnak nektek!”

2. „Ne azoktól féljete, akik a testet megölik: inkább azoktól féljete, akik mind a testet, mind a lelket a gyehennára vethetik.” Ez az Úr Jézus második alapvető nyilatkozata a lélekről. Azt akarja vele mondani, hogy ha már a természetes életösztön arra indítja az embert, hogy féltse az életét, az egészségét és a testi épségét, legyen benne egy másik, ösztönszerű félelem attól is, hogy a lelket éri valami veszedelem. Valóban érdekes, mi mindentől fél az aggodalmas ember. Fél mindenekelőtt és legelsősorban a testi haláltól. És aztán fél mindentől, ami odafelé vezet: fél a hirtelen és véletlen balesetektől, fél a meghűléstől, fél a különféle bacillusoktól és járványoktól, fél az egészségre ártalmas dolgoktól. Nem múlik el nap, hogy ne hallanánk a figyelmeztetést: „vigyázz magadra; vedd fel a kabátodat, mert meghűlsz; csukd be az ablakot, mert megárt a légáramlás, vagy ahogy németesen mondják, a „cug”; vigyázz a kocsikra és autókra, hogy el ne gázoljanak, de még a biciklistákra is, hogy el ne lökjenek;

kimelegedve ne igyál, mert tüdőgyulladást kapsz; a síkos járdán lassan járj és sűrűn kapszkodj meg valamiben, mert elcsúszol és lábadat töröd; mosd meg a gyümölcsöt, mielőtt megeszed, mert elrontja a gyomrod, de mosd meg a kezedet is étkezés előtt, mert ki tudja, hol miféle bacillusokat szedtél össze".

Ez az egészség-féltés néha szinte mulatságos. Egy hitoktató beszéli, hogy egy tavaszi influenza-járvány idején valamelyik tanítványa nem jött el a közös szentmisére. A legközelebbi órán számon kérte, hogy miért hiányzott? „Anyukám nem engedett” — felelte szepegeve a gyermek —, mert ahol sokan vannak, ott könnyű megkapni a járvány-bacillust". A hitoktató, látva, hogy nem egészen a gyermek a hibás, tudomásul vette a mentegetődzést és kijelentette, hogy a dolgot majd az anyukával intézi el. Alig pár nap múlva estefelé útja a városi nagymozgó előtt viszi el, ahonnan éppen sűrű rajokban tódul ki a nép. Nagy meglepetésére tanítványkáját is felfedezi a sokadalomban, amint anyja karjába kapaszkodva igyekeznek kikerülni a tömegből. Rögtön eszébe jut a leányka mentegetődzése a vásárnapi mise-mulasztás miatt. Utánuk lépked hát és megszólítja a gondos mamát: „Kedves jó Asszonyom, úgy örülök, hogy most és éppen itt találkozunk. Nem tudom megállni, hogy el ne mondjam, mennyire csodálkozom a bacillusokon, amelyek mindig csak a templomokat keresik, de a mozikat — úgy látszik — gondosan elkerülik". Az asszony megértette a finom célzást s restelkedve próbálta az ügyet a doktorra áthárítani. Ám a hitoktató nem tágított s szívébe írta a tanulságot, hogy mennyivel kisebb veszedelem, ami a gyermek testét érheti a templomban, ha mindjárt kóvályognak is a levegőben jár-

ványhordó baktériumok, mint ami a lelkét érhetette ott a moziban, ahol bizony még a legártatlanabb jelenetekbe is sokszor kevernek fantáziarontó, érzékcsiklandozó dolgokat. Ha a lelket is féltette volna az a derék asszony legalább annyira, mint a gyermek testét, akkor nem vonta volna el a templomtól, oltártól, Oltáriszentségtől, szóval a kegyelem forrásaitól, de jobban meggondolta volna, elvigye-e a moziba s kitegye-e a gyermek lelkét annak a láthatatlan veszedelemnek, amely többet ront és biztosabban öl, mint bármiféle gyilkos bacillus.

De így van az ember sok esetben nemcsak a mások, hanem a maga lelkével is. Amíg a testét halhatlan gondossággal tudja védeni és félteni mindentől, ami árt, vagy amiről azt hiszi, hogy ártalmas, addig a lelkét még hallatlanabb könnyelműséggel teszi ki mindenféle veszedelemnek. Hány ember van, aki alapjában jó ember volna, de romlásnak indul, mert nem óvakodik a romlásba vivő társaságtól, vagy barátságtól. Hány ember van, aki hű ember volna, de könnyelműen szóba áll a kísértővel s még akkor sem elég óvatos, amikor már szinte érzi a veszedelem közelségét! Hány ember van, aki jó családból indult el élete útjára, de megrontották az újságok és könyvek, amelyeket válogatás nélkül beengedett családjá szentélyébe! Ezek is gondosan féltették testi épségüket és egészségüket tűztől-víz-től, hidegtől-melegtől, bacillustól és véletlen szerencsétlenségtől, de ugyanakkor elfelejtették a lelket is félteni. Vagyis úgy, mint az előbbiek, ők is megfordították a sorrendet, a testre téven a súlyt és a lélekre gondolva kevesebbet.

Mi következik ebből? Meg kell találni a helyes sorrendet. A léleknek is vannak nagy és szent érde-

kei. S ha már a testi, vagy — mondjuk — gazdasági érdekeket kész az ember mindenáron, akár fegyverrel is védeni, féltetni, védeni kell a lélek érdekeit is és biztosítani kell mindenáron a lélek sorsát, a lélek örök életét is. A tévedés csak abban van, ha valaki azt hiszi, hogy a kettőt nem lehet összeegyeztetni. Ellenkezőleg: az a helyes és szép emberi élet, ha valaki az egyik érdeket úgy munkálja, hogy ugyanakkor nem vallja kárát a másiknak.

3. „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja.” Ez Krisztus Urunk harmadik súlyos nyilatkozata a lélekről. Egyszerű igazság, mégis mintha kevesen értenék. Sajátságos vonzó ereje van az anyagi világnak. Azzal a téves hittel kezdődik, mintha csak kenyérrel élne az ember s ott végződik, hogy minden vágyát és törekvését csak az anyagi jólétre, és pedig a minél nagyobb anyagi jólétre állítja be, elefelejtván Krisztus Urunk szelíd intését, hogy „nem csak kenyérrel él az ember” és „mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja”.

Némelyik ember így éli végig az egész életet s csak annak végén, amikor már nem kell a kenyér és nem vigasztal se a jólét, se a hatalom, se a dicsőség, akkor döbben rá a krisztusi tanítás mélységes igazságára.

Ilyen volt a forradalmak lezajlása után egy nagy részvénytársaság előkelő igazgatója is. Hatalmas vagyon ura volt, egyszerű polgárembernek szinte elképzelhetetlen kényelemben élt, döntő súllyal szólhatott bele még az ország ügyeinek intézésébe is. Tehát amit ember elérhet a földi élet folyamán, az néki úgyszólván maradék nélkül mind megada-

tott. És ez az ember mégsem volt boldog. Többször panaszkodott, hogy valami — ő maga sem tudja mi — hiányzik az életéből. Egyszer azt gondolta, hogy talán a könnyek. Ő még sohasem sírt, sohasem volt meghatódva. Buzgó papja ezt a hiányt pótolhatónak mondta s azt ajánlotta néki, hogy a közeledő karácsonyra örvendeztessen meg és lásson örülni egy kicsi gyermeket. Tetszett neki az ajánlat és elfogadta azt. Karácsony vigiliáján elvittek hozzá egy szegény kis rongyos gyermeket. Már a lépcsőházban elkapták a szolgák, rongyait leszedték és tűzbe dobták, kimosdatták, megfésülték és úgy kiöltöztették, mintha édes gyermeke lett volna uruknak. Aztán bevezették a nagy fogadóterembe, ahol már állt a mennyezetig érő, mennyei fényben úszó, hatalmas karácsonyfa, rajta és alatta a gyermek-félének annyira kíváncsatos jókkal, amiket azonban ilyenkor, karácsony táján csak a kirakatok üvegén keresztül lát a szegény, rongyos kis proletár. „Örölsz-e, kisfiam?” — kérdi az úr a tágra meredt szemű gyermeket. „Örülök nagyon — volt a kurta felelet. „És örülnél-e, ha ez mind a tied volna?” — kérdezi tovább. A gyermek félve pillantott rá, de nem felelt. Azt hitte talán, hogy ez a nagy úr most tréfálkozik vele. De az úr biztatón mosolygott rá és azt mondta: „Ez bizony mind a tied, csak örülj neki. Nézd, ezek a bácsik most mindjárt el is viszik hozzátok.” A kis gyermek arca felragyogott. Valósággal földöntúli fényben úszott. Önfeledten árulta el, amit gondolt, amikor így kiáltott fel: „Tudtam én, hogy szereti a Jézuska a jókat!” A nagy úr, a minden földi kincsek, hatalom és dicsőség ura megindultan nézte ezt a Jézuskától megáldott, végtelenül boldog kicsi gyermeket. Szemében könnyek ragyogtak — a meg-

hatottság könnyei —, talán először életében. Ez egyszer ő is hangosan gondolkodott, amikor megszólalt: „Barátom, én most nagyon boldog vagyok. Ha ezt a boldogságot állandósítani tudnám, mindenemet odaadnám érte!” De nem érte meg szegény, hogy ez a nagy boldogsága állandósuljon. Két nap múlva holtan találták ágyában. Ő tehát elment, de itthagyt a életének bizonyosságát, hogy „mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja”. Megnyerte majdnem az egész világot, de a boldogságot csak akkor ízlelte meg, amikor meghallotta és követte a lélek szavát. Milyen kár, hogy csak ilyen későn . . .

A lelkigyakorlatnak értelme és értéke csak akkor van, ha Krisztus Urunk hármaskör kijelentésének alapján magunk felé fordítjuk a kérdést és megkérdezi ki-kik magától:

Ha több a lélek, mint a test s több gondot, ápolást és nevelést igényel, mint a test, vajjon én több gondot fordítottam-e rá eddig, mint a testemre? Ápoltam-e, gondoztam-e, tápláltam és neveltem-e magamban rendszeresen a lelket? Ezt úgy is kérdezhetném, hogy jártam-e lelkiismeretesen vasárnapi szentmisére, éltem-e a szentségekkel, amikor annak ideje vagy szüksége elkövetkezett?

Ha Krisztus Urunk intelme szerint a lelket kell elsősorban féltetni és nem a testet, vajjon én őrzöm-e, félttem-e a lelkemet a rá leselkedő veszedelmektől, kísértésektől, társaságoktól, barátoktól, könyvektől és újságoktól?

Első-e nekem mindenkor és mindenütt a lélek s úgy intézem-e családi és gazdasági ügyeim, hogy azok ne legyenek a lélek rovására?

Ezek sorsdöntően nagy kérdések. Mert miféle

katolikus vezetőember volna az, akinek nem a lélek az első? És mit keresne az egyházközségi vezetőségben olyan ember, akinek elhanyagolt, gondozatlan a lelkivilága, akiben tulajdonképpen nem is él a lélek?

Fejezzük be ezt az elmélkedést, ezt a vizsgálódást áhítatos buzgó imádsággal, amelyben megengeszteljük Istent minden mulasztásért, amellyel a lélek ellen vétettünk önmagunkban és másokban; amelyben arra kérjük, oltsa szívünkbe a lélek szeretetét, mert csak ezzel a szeretettel lehet biztosítani a magunk üdvösségét és munkálni a másokét.

II.

A lélek ellenségei: a szenvedélyek.

Nem kétséges, hogy a katolikus vezetőnek lelki embernek kell lennie. A lélek gondozása azonban sajátmagunkban is nagyon sok gondot, fáradságot és áldozatot kíván. A léleknek ugyanis sok az ellensége önmagában is, a környező világban is. A lelki élet tulajdonképpen harc, mint a középkor nagy mesterei mondták. Csak aki ezt a harcot győzedelmesen állja, az alakulhat minta-emberré. A lélek bennünk lévő ellenségei, a szenvedélyek, sokféleképpen csoportosíthatók, de mégis három olyan közös gyökér van, amelyekre valamennyi visszavezethető. Ezt a hármast gyökeret Krisztus Urunk így nevezi: „szemek kívánsága, test kívánsága, élet kevélysége”. Az ember egész élete állandó küzdelem e három ösellenség valamelyikével, sőt akárhányszor mind a hárommal is egyszerre. Próbáljuk őket e szent elmélkedésben szemügyre venni, hogy alkalomadtán könnyen felismerjük és le tudjunk számolni velük.

1. A szemek kívánsága azt az örök sóvárgást akarja kifejezni az anyagi javak után, amelyeknek birtoklásában és élvezetében sejtí a hétköznapi ember az élet legnagyobb boldogságát. E vágyak — mint az embernek csaknem minden vágya — kicsiny kezdetekből indulnak ki, de folyton növekszenek és úgyszólván a sírig kísérik az embert. Mivel pedig

rendszerint kielégíthetetlenek, vagy, ha egy-egy vágyunk teljesedik is, azt nyomon követi a másik, állandó nyugtalanságot teremtenek a szívben, tehát megrontják az igazi boldogságot, amelyről Krisztus Urunk azt mondotta, hogy az „békesség és öröm a Szentlélekben”.

Megvannak e vágyak már a gyermekben is. Országos vásár volt valahol Kisbéren. Onnan jött hazafelé két kis gyermekével egy asszony. A kicsi leányka keservesen sírva haladt édesanyja mellett. Szembe jön velük a falu plébánosa. Megsajnálja a síró kicsikét és megkérdezi, mi oka e szörnyű keserűségnek? Nem lehetne-e rajta segíteni? „Nincs annak semmi baja — mondja kedvetlenül az asszony —, csak azon siránczik, hogy nem vettem új pántlikát a hajába, mint a szomszédasszony az ő gyermekének. De hiába mondom a tökéletlennek, hogy az megteheti, de mi szegények vagyunk.” A leányka hamar vigasztalódott: egy szem cukorka elég volt hozzá. A plébános azonban hosszan eltűnődött ezen az apróságon. „Nini — mondotta magában —, hogy jelentkezik a szemek kívánsága már az apró kis gyermekben is. Hogy lobog benne a vágy az elérhetetlen után s milyen keserű neki, hogy elérhetetlen. És amint példák százai mutatják, nem is fog ez benne megállni. Később már nem lesz elég a pántlika, új ruhára vágyik, azután új kalapra, azután újabb és újabb szórakozásokra. A vágyakat majd elhatározások követik: megszerezni mindazt, ami örömet ígér. Ha lehet, törvényes úton, de ha nem lehet, törvénytelenül is, erkölcsi elvek árán is.”

Ez a szemek kívánságának a lélektana. Tévedne, aki azt hinné, hogy csak a női nemben van meg. Megvan az a férfiakban is. Ők úgy hívják, hogy

ambíció. Helyes dolog az ambíció, ha valakiben a képesség is, az erő is és a lehetőség is megvan hozzá, hogy érvényesüljön. A baj ott van, mikor valaki hozzávaló képességek nélkül is nagyra tör és a szerényebb életviszonyok között lehetséges boldogságot eldobja magától egy elérhetetlen cél, beteg ambíció miatt.

Egy öreg borbélymester panaszkolta nemrég, hogy öregségére milyen kilátástalannak találja életét. „Nem bírom már az üzletet — mondotta keserűen, — reszket a kezem s a reszkető kezű borbély nem az a keresett mester már, aki régen volt. Itt van a fiam. Érti a mesterséget nagyon, de nem akar mellém állni, egyáltalában nem akar borbély lenni. Azt mondja, népvezérnek készül: ha a mázolósegédből lehetett államfő, miért ne lehetne a borbélysegédből is?” Az öreg mester aggodalmát igazolta az élet. A féktelen ambíciójú fiatalember elzülött és ma börtönben ül, holott igen derék, megelégedett és boldog mesterember lehetett volna.

Mennyi egyéni és családi boldogságot tesz tönkre ez a fékezhetetlen szemek kívánsága! Mennyi beteges nagyravágás, mennyi utolérhetetlen ábránd, mennyi kielégíthetetlen kívánság mérgezi egyének és családok életét. Az ilyen megbillent egyensúlyú ember, akiben szinte állandósul a nyugtalanság, nem hordozza magában az evangéliumi békességet és örömet, tehát nem is alkalmas arra, hogy ezt meghirdetani segítsen. Éppen azért a szemek kívánságának ellensúlyozására fel kell magunkban építeni a szent igénytelenséget, amit a régi szép egyházi ének így fejez ki találóan: „nem arany kell, csak kenyér, amelyet fűszerezzen megelégedés”.

2. A test kívánsága szintén hatalmas szenvedély, amely öregnek, fiatalnak egyformán sok küzdelmet okoz. Isten oltotta bele ezt az ösztönt az emberi természetbe, hogy az egyén életét és a faj fennmaradását biztosítsa. Ám az eredeti bűn által megrontott emberi természet — mint minden más erővel — ezzel is visszaél. Így lesz az eredetileg élet szolgálatába állított ösztönből romboló erő.

A test kívánsága két főirányban hat: a mértéktelenség és az érzékiség irányában. Az étel és ital élvezete természetes szükséglet. Ezen épül fel a testi erő és a munkaképesség. De a fegyelmezetlen ember az étel és ital élvezetében nem áll meg azon a határon, ahol a testi erő már biztosítva van, hanem tovább is élvezni akar. Nagy baj a falánkság is, mert hiszen a test uralmát jelenti a lélek fölött. De a nagyobb bajt mégis az italban való mértéktelenség okozza, amely lehetetlenné teszi a józan gondolkodást és ítéletet, aláássa a tekintélyt s nem egyszer valósággal állattá degradálja az embert.

Egy plébános beszéli, hogy valamilyen hivatalos ügyben kereste egyik hívét, egy falusi kovácsmestert vasárnap délután. Ahogy belép a konyhajtón, a szobából éktelen káromkodás hangjai ütik meg a fülét. Ahogy a hangos beszédből kiértette, arról volt szó, hogy a legény-fiú, akit most hangos szidalmakkal illetett, nem jött haza idejében a futballmeccsről, így aztán az apát kellett hazahívni a társaskörből, ahol vasárnap délután szórakozni szokott, hogy az állatokat megetesse. A plébános, véget akarva vetni a vitának, benyit a szobába és megszólal: „Mi történik itt?” Az apa meghökken. Szemmel látható rajta a röstelkedés az előbbi hangos jelenet és a borközi állapot miatt. Nagynehezen

összeszedi magát s ilykép adja magyarázatát a családi jelenetnek: „oktatom a gyereket a józan erkölcsre”. Amilyen kedélyes, vagy talán humoros is az eset, éppen olyan tragikus, amikor a részeg apa józan erkölcsről beszél a fiának. A szó építeni akar, de a példa rombol; a szó józanságot mond, a példa azonban a mértéktelenség alapvonásait rajzolja bele a fiatal szívbe.

Másik iránya a test kívánságának az érzékiség. Ez is építő erő volna az Isten gondolata szerint, hiszen az Isten valósággal felmagasztalta az embert, amikor szerepet szánt neki az ember-teremtésben. De az ember ezzel az erővel is vissza tud élni. Aki megpróbálta, abban olyan ellenállhatatlan erővé lesz, hogy rabja marad késő vénségéig.

Hogy milyen csodálatos ereje van az érzékiség szenvedélyének, azt egy különben jobb sorsra érdemes ember példája mutatja. Gyári munkás volt, régi hűséges alkalmazottja a vállalatnak, amelyben dolgozott. Nem csak a munkája, egyéni és családi élete is mintaszerű volt. Megjárta a világháborút s olyan tisztán jött onnan haza, ahogy elindult. Nemeslelkű felesége mintaférjnek, négy szép fiúgyermeke az édesapa eszményképének tartotta. Akkor már, amikor az eset történt, házasságuk huszonötödik évében jártak. Már tervezgették is a szép és bensőséges jubileumot. Közben az történt, hogy egy fiatal munkásnőt osztottak be oda laboránsnak. Ez a megbízhatatlan teremtés addig környékezte a derék embert, míg az első udvariasságból és figyelmességekből meleg barátság, majd igazi szerelem lett. Amint az ilyenkor történni szokott, valaki besúgta a feleségnek, hogy itt nincs minden rendben. Az asszony nemes haraggal utasította ki az árulkodót. Szívében

azonban ott maradt a sanda gyanú. Délben kendőt terített magára és elment a gyárba utána nézni, nincs-e mégis valami a pletykában? Éppen akkor fordultak ki — a férje meg a perszóna — a nagykapun s karonfogva jöttek le a lépcsőn. Szinte egymásba ütköztek. A perszóna minden szégyenkezés nélkül így szólalt meg: „Jó hogy találkozunk, most legalább választhat az úr kettőnk között”. „Nem kell választani — mondotta nemes haraggal az asszony, — a választás, úgy látom, megtörtént már.” Szólt és hazament. Ágyába feküdt. Mire a gyermekek hazajöttek az iskolából, ott találták holtan. Gyönyörű temetése volt. Kivonult az egész gyár. Szívet megindító gyászdalokat énekelt a dalárda s könnyek közt búcsúztatta a szónok a nemes asszonyt, akivel kurtán és alattomosan végzett a gyilkos kór. A gyászbeszéd után mindenki meglepetésére felállt a hantokra a mélyen megrendült, összetört ember és ezeket mondta: „Nem jól mondta a szónok. Nem a gyilkos kór, hanem a férje hűtlensége ölte meg szegényt”. És szívettépően zokogott a szerencsétlen ember. A lélek szólalt meg benne. Alig mult el azonban két hét, megszólalt benne az ösztön is és megint csak nem tudott neki ellentállni: feleségül vette azt a romlott perszónát. Ezzel aztán széthullott a kedves, szép család. A sokat ígérő gyermekekből nem lett semmi: kettő világcsavargó proletár, egy börtönviselt ember és díjnok valahol, pedig bírónak készült, egy pedig ma is börtönben ül.

Hát ez az érzéki ösztön hatalma az emberen. Boldog, aki megérti és le tud számolni vele. Nem hiába mondta az apostol, hogy „a mennyek országában nincsen helye semmi tisztátalannak”, mert az érzékiség tényleg valami csodálatos nagy boldog-

ságot ígér, de rútul becsapja azt, aki lépre megy, mert csak boldogtalanság és pusztulás jár a nyomában. A fegyelmezett, tiszta ember és a tiszta családi élet: ez az a fundamentum, amelyen a minta-ember épül. Egyházközség és katolikus egyesület élére pedig csak ilyen minta-ember álljon.

3. Az élet kevélysége a harmadik nagy ösztön, amelyet Krisztus Urunk a lélek ellenségének mond. Úgy mondják a bölcsek, hogy az a kevély ember, aki mód felett tetszik önmagának valamely testi vagy lelki tulajdonsága miatt. El is várja, hogy ami neki önmagában tetszik, azt más is elismerje. Ha aztán elismerik, csak úgy dagad az öntudattól, ha pedig ezt az elismerést nem kapja meg valahonnan, elkeseredik, kétségbeesik és a bosszúállás vad gondolatait forgatja agyában. Nyilvánvaló, hogy a kevély ember sem boldog ember. Az az elem hiányzik belőle is, amit Krisztus Urunk így mondott, hogy „békesség és öröm a Szentlélekben”.

Hogy a kevélység szenvedélye milyen vakká, sőt nevetségessé tudja tenni az embert, annak beszédes példáját mutatja egy tanyai magyar, aki 29 kilométert gyalogolt a városba, hogy beperelje egyik szomszédját. Véletlenül olyan ügyvédhez került, aki nem kapott az alkalmon, hogy íme, most megint keresni lehet. Amint szóba elegyednek, elmondja a magyar a nagy sérelmet, ami rajta esett s ami a tekintélyét állítólag messze földön aláásta. Sehogy sem akart azonban kivilágosodni a sértés lényege az ügyvéd előtt, aki végre is megkérdezte: „Mondja már, mivel sértette meg az a szomszéd?” „Azt mondta nekem mások füle hallatára: vén betyár” — feleli az ember. A jólelkű ügyvéd próbálja meggyőzni, hogy ez még nem olyan elviselhetetlen sérelem, nem

is érte meg a kétszer 29 kilométeres gyaloglást, meg aztán a többszörös költséget, amivel a pereskedés járna. De a magyar hajthatatlan maradt. „Ha az úr nem vállalja — mondta —, megyek tovább. Majd talállok, aki elvállalja.”

Hát ez a kevélység. A valóságos, vagy talán csak vélt sérelem, a belőle támadó keserűség és harag, amely a bosszúvágyat fűti, így rontja meg egy ember, egy család és talán egy másik család életét is és így sodorja sokszor jöváthehetetlen erkölcsi és anyagi válságokba. Hol itt a lélek és hol a boldogság, amely „békesség és öröm a Szentlélekben?”

A kevélység boldogtalanságáról ír a nagy angol költő, Bayron is, amikor leírja gyermekkorát. Vendégeket várnak valahonnan. A nevelőnő tiszta ruhába öltöztette a kis legénykét, hogy illendőképpen vehessen részt ő is a fogadáson. Ámde a vendégek késtek. A gyerek — amint ilyenkor rendszerint történni szokott — elúnta magát és leereszkedett a várárokbá békákra halászni. Amikor a csengő hangos szóval jelezte a vendégek érkezését, nyakig sárosan került onnan elő. Ezen most már hirtelenében csak úgy lehetett segíteni, hogy a nevelőnő egy fehér köténykét kötött elébe, közben azonban keményen korholta, hogy nem fogadott szót. „Bennem ekkor feltámadt a kevélység ösztöne — mondja a költő —, megragadtam a köténykét és darabokra tépve, odavágtam a nevelőnő lábai elé. Aztán őt egy megvető pillantással végigmérve, gögösen tovább álltam.” „Ez volt — mondja tovább — életem első lázadása. Ezt követte aztán a többi, szakadatlan sorban: lázadás a szülők, lázadás a tanítók, lázadás az előljárók, lázadás a törvény és lázadás az Isten ellen. De én, a lázadó, boldog nem voltam soha.”

Így teljesedik be a sorsa minden lázadónak s így igazolja az élet a régiek mondását, hogy „jaj a lázadónak!” Jaj neki, mert nincs a szívében béke és mert a kevély ember csak önmagát látja, önmagát keresi, önmagát szolgálja, holott — amint a katekizmus mondja — azért vagyunk a világon, hogy az Istent szeressük és Őt szolgáljuk.

Mindez terméketlen bölcsekedés volna, ha a kérdést önmagunk felé nem fordítanánk és azt nem kérdeznénk magunktól:

Tudok-e én egyszerű és igénytelen lenni? Tudok-e lemondani arról nyugodt szívvel, ami a számomra elérhetetlen? Nem rontottam-e meg a magam és enyéim életét beteges ambícióval, oktalan versengéssel?

Tudok-e én parancsolni a mértéktelenség és az érzékiség ösztönének? Nem terhelnek-e oktalan tékozlások és erkölcsi kihágások? Egyéni és családi életem tiszta-e?

Tudok-e én alázatos lenni, bántalmakat békével tűrni és tudok-e szívből megbocsátani? Tisztelem-e a törvényt és a többséget? Nem terhel-e a kevély öntudat, vagy a lázadás bűne?

Igen mélyre kell leszállni a lelkünk mélységeibe, hogy ezekre a nagy horderejű kérdésekre őszinte feleletet találjunk. De megéri a fáradságot, mert az őszinte és alázatos megismerésben tisztul a lélek. Imádkozzunk, hogy eredménnyel járjuk a tisztulás útját és egy lépéssel ez az elmélkedés is közelebb vigyen a minta-emberhez, a lelki emberhez.

III.

A szenvedélyek munkájának eredménye: a bűn.

Aki elgondolkodik a szenvedélyek erején s azon a sokszor megdöbbenően nagy viharokon, amelyeket a velük küszködő lélekben előidéznek, kénytelen elismerni, hogy a lelki élet csakugyan harc, ahogy a középkori mester mondta. E harc kimenelete nem egyforma. Egyénenként változik. Az erős győzelmesen állja, a gyenge elbukik. E bukás eredménye a bűn, amelyben két rossz van. Egyik a tény, amit elkövettünk, a másik pedig az állapot, amelybe a törvényszegés által jutottunk. Ebben az állapotban nem lehet az ember kedves az Isten előtt. Mert igaz ugyan, hogy az Isten szereti az embert és végtelenül jó hozzá, e szeretet mégis megghiúsul, mert olyasvalamit lát benne, amit szentségénél fogva utálni kénytelen. A bűn állapotában élő ember tehát nem alkalmas arra, hogy képviselje az Isten bűntelen, szépséges világát. Nem alkalmas arra sem, hogy embertársai között munkálja és terjessze az Isten országát. Más szóval ez annyit jelent, hogy a bűn állapotában élő ember nem lehet katolikus vezető-ember; vagy megfordítva: katolikus vezető-ember nem élhet a bűn állapotában. Ha mégis benne volna, első kötelessége, hogy ezt az állapotot felszámolja.

Ha valaki fel akar számolni a bűnnel, mindennek előtt arra a mélységes nagy meggyőződésre van szüksége, amit a lelki élet nagymesterei így mon-

dottak, hogy a bűn a legnagyobb, sőt egyetlen igazi rossz a világon.

Megéri ez a gondolat, hogy egy elmélkedést egészen neki szenteljünk, kérdezvén, hogy mi igazában a bűn és mivé teszi az embert?

1. A bűn mindenekelőtt törvényszegés, tehát lázadás a törvény szerzője, a végtelen hatalmú Isten ellen. Akinek csak egy kis bepillantása is van a természet életébe, lépten-nyomon tapasztalja, hogy Isten törvényekkel kormányozza a világot. Törvénye van a vak, buta anyagnak, hiszen a természettudomány beszél a vonzás és taszítás, a tapadás, a szabad-esés, az egyenletesen gyorsuló mozgás törvényéről, kiszámítja és pompás képletekben tárja elénk az égitestek járásának törvényeit. Törvénye van a növényvilágnak is, a csirázástól kezdve egész a hervadásig: sem virágnyílás, sem gyümölcserés nem történik előre meghatározott törvények nélkül. Törvények szerint van berendezve az állati élet is, amire csak néha-néha figyel fel az ember, amikor az iskolásgyermek természetrajzkönyvében elolvas egy-egy fejezetet a szem, a fül, vagy a gyomor szerkezetéről és működéséről, vagy amikor az orvos beszédét hallja egy-egy betegség törvényszerű lefolyásáról. Annak a millió és millió törvénynek, amelyet néma bámulattal, vagy szent elragadtatással szemlél a tudós, Isten a szerzője. Isten kormányozza velük a világot. Mindegyik törvény egy-egy kifejezője az isteni akaratnak. Ki volna oly dőre, hogy azt hinné, hogy az Isten minden porszemnek, fűnek, fának, virágnak, állatnak törvényeket szabott, csak éppen az eszes embernek nem? Az ember életét is törvény igazítja, csak amíg a lelketlen természet vakon teljesíti a törvényt anélkül, hogy tudna róla,

addig a testből és lélekből álló ember megismeri, aztán elfogadja és úgy teljesíti a törvényt, illetve a törvényben megnyilatkozó isteni akaratot. Isten akaratát követi tehát az, aki megtartja a parancsolatokat, a parancsolatokban számára előírt élet-törvényeket, viszont Isten akaratával kerül szembe, tehát Isten ellen lázad a törvényszegő.

Minő oktalanság ez a lázadás! Minő oktalan a lázadó, aki sérti azt a kezet, amely tartja. Hiszen úgy van, ahogy Szent Pál apostol mondja: „Istenben élünk, mozgunk és vagyunk”. Úgy tart kezében az Isten, mint a pajzán kis gyerek újja hegyén a katicabogarat, dalolván neki, hogy „Katicabogárka, szállj el, szállj el”. Ha aztán a katicabogárka nem hallgat a szóra s nem indul a levegő égnek, megfordítja ujját, belerázza a föld porába és eltápossa ott. Így van az ember Isten hatalmában. Vannak esetek, amikor megrettenve látunk egy-egy emberéletet pillanatok alatt összeomlani. Ilyenkor megsejtjük, ki az Isten s vele szemben milyen végtelen kicsi az ember. És ez a kicsi ember lázad a végtelen nagy Isten ellen anélkül, hogy meggondolná, hogy Isten önmagát megcsúfolni nem hagyja. Ebben az ütközésben csak ő, a szegény kis ember maradhat alul.

A bűn nemcsak lázadás, de Isten szeretetének visszautasítása is. Nincs a világtörténelemnek súlyosabb igazsága, mint az, hogy az Isten szereti az embert. Szeretetből teremtette, szeretettel kormányozza és a földi élet után szeretettel várja a boldog örökkévalóságba. Úgy van, amint Szent Ágoston mondja: „Isten szeretetéből lettem emberré, érzem, hogy csak szeretetből maradhatok az”. Isten a törvényt is szeretetből adja. Nem kínozni akarja vele gyermekeit, hanem szép és boldog életre vezérelni a földön és

üdvösséget biztosítani a másvilágon. És a törvényszegő erre a szeretetre azt mondja, hogy nem kell: én megélek e nélkül a szeretet nélkül is.

Próbáljuk elképzelni, mit érezhet egy ember, ha nagylelkű szeretetét visszautasítják, hogy sejtésünk támadjon arról, mit jelent az Isten szeretetének visszautasítása. Pestre ment és úr lett egy szegény vidéki kofaasszony diák fiából. Eleinte csak gondolt néha-néha a szülői házra. Küldözgette anyjának a nagy leveleket, melyekben leírta, hogy miként megy dolga. Később a levelek mind rövidebbek és ritkábbak lettek. A végén már csak egy-egy lapocska jött néhány sor írással, legutoljára pedig csak egy karácsonyi kártya, melyen már az üdvözlés is nyomtatott betűkkel állott. Csak a nevét írta rá kézzel a fiú: Lajos. Az anyai szív nem bírta el ezt a fájdalmas kurtaságot. Elment a plébánosához és elpanaszolta, hogy nem jön, felé sem néz, de most már nem is ír a Lajos. Itt a bizonyság, az üdvözlő kártya, amelyen nincs egyéb kézírás, mint a pusztánév: Lajos. A jó lelkipásztor megindult az anyai szívnek ezen fájdalmán. Megírta a hálátlan fiúnak, hogy enyhítse meg ezt a nagy, igaz fájdalmat és jöjjön minél előbb haza. Elment a levél s nem is maradt válasz nélkül. Azt írta a fiú, hogy újesztendőre haza jön. Már a várakozás is szent öröm volt a jó asszonynak. Föltakarította a házat. Az érkezés napján megterített szépen és feltálalt mindent a szeretett fiúnak, amiről gondolta, hogy öröm neki. A várakozás nyugtalansága kihajtotta a ház elé: ott lépegetett türelmetlenül a sarokig meg vissza, úgy várta szíve egyetlenségét. Végre feltűnt az utca végén. Nem egyedül jött, kísérője is volt. Mikor odaért a kis kapuba, anyja ölelésre tárta reszkető karjait. A fiú azonban

kitért előle. Parasztosnak találta ezt a üdvözlést az előkelő barát előtt. Bent a házban le sem ültek. Mikor az asszony tálalni akart, az mondja a fiú: „Ne fáradjon vele édesanyám. Programmunk van, nem eszünk itthon. Este utazunk is vissza. Örülök, hogy egészségesen láttam. Isten vele!” Azzal kifordultak az ajtón és már mentek is, ahogy a program dik-tálta. A jó asszony csak nézett a távozók után. Nem ment vissza a házba. Elment a plébánosához és így panaszkodott: „Nagyon nehéz a szívem, plébános úr. Itt volt, de el is ment a Lajos. Nem ült le, nem evett. Nem hagyta, hogy megöleljem. Nem kellett neki öreg édesanyja szeretete. Ha temettem volna, nem fájna úgy a szívem utána, mint ahogy most fáj, hogy itt hagytott”.

Ki tudja elképzelni azt a vihart, ami ennek a szegény jó asszonynak a lelkét tépte, mikor a hálátlan fiú visszautasította az ő nagylelkű szeretetét? De ki tudna belelátni Isten szent lelkébe: hogy néz az Isten a törvényszegőre, a hálátlan bűnösre, aki az ő mérhetetlen szeretetét utasítja vissza?

2. A második kérdés, amit vizsgálat alá kell vennünk, hogy **mivé teszi az embert a bűn?** Amint már említettük, kettős rossz van a bűnben: az egyik a cselekedet, amit elkövettünk, a másik pedig az állapot, amelyik ennek a cselekedetnek természet-szerű következménye. Hogy ez az állapot nem ked-ves az Isten előtt, tehát a törvényszegő, a bűnös ki-esik az Isten kegyelméből, az magától értetődik. De a bűn állapota itt ebben a földi világban sem boldog állapot. A bűn állapotában nem az az ember, aki-nek az Isten gondolta, amikor embert teremtett a világra, de nem is az, ami ő maga lenni szeretne. Szánalmas árnyéka, gyász terhe önmagának, aki

kedvetlenül és örömtelenül vonszolja az életet, míg végre lassankint megéri a kárhozatra.

a) A bűn mindenekelőtt mélységesen megalázza az embert. Minden embernek, még a legszegényebbnek is van egy bizonyos Istentől adott méltósága. Ez a méltóság ott ragyog a szemeiben, előmlik az egész arculatán, meglátszik az egész magatartásán. Az Isten gyermekeinek méltósága ez. A bűn ezt a méltóságot alacsonyítja le, ezt az istenadta méltóságot teszi tönkre. A törvénszegő nem jár nemes öntudattal az emberek között. Nem érzi jól magát olyanok társaságában, akik még töretlenül hordozzák magukban ezt a méltóságot, mert azok nemes öntudata vád az ő szemében és nyugtalanító kérdés, hogy hát ez a te ember-méltóságod, istengyermeki öntudatod hova lett?

Fájdalmasan panaszkodott erről egy szegény, megtört ember valamelyik vidéki város szegényházában. Pékmester volt valamikor. Ő volt a város első mestere. Nemcsak a vagyona és pompásan vezetett üzlete miatt süvegelték meg, hanem tekintélye és erkölcsi súlya miatt is, amely kijár az olyan lelki embernek, aminő ő is volt akkoriban, aki nemcsak a császárnak adta meg, ami a császáré, hanem Istennek is, ami Istené. Egy szép napon aztán belekeveredett egy kávéházi társaságba, amelynek eleintén ő volt a legszerényebb és legigénytelenebb tagja. Hatott azonban rá a többiek nagyúri tempója, költekező életmódja, nagy hangon elmesélt kalandjai. Ő sem akart elmaradni a többi mögött, nem akart utolsó lenni. Először félénken, az igaz ember lelkiismereti nyugtalanságával csinálta utánuk és mert a kezdetén nem volt bátorsága a tékozlásnak ellentmondani, lassankint egészen belemerült. Szép csa-

ládját elhanyagolta, az üzletet mindig kevesebb gonddal vezette. Egymást érték otthon a szemrehányások a sok éjszakázás, a rendetlen élet, majd később az üzletfelek elmaradása és a virágzó üzlet visszafejlődése miatt. Az üzlet pedig akadozott, romlott, az apránként felsokasodott adósság egyre nőtt, a végén mindene dobra került. Feleségét korán sírba vitte a csalódás és a bánat. Három szép gyermekét rokonok nevelték, ő pedig, mikor mindenhol ki-kopott, leromolva, megtörve, még aránylag fiatalon a szegényházba került. Egyik barátja és üzlettársa, aki még fiatal korukban a fővárosba költözött és ott alapított magának szép egzisztenciát, egy politikai ünnepe alkalmával visszakerült a szülővárosába. Megrökönyödve hallotta ott régi barátjának szomorú sorsát. Felkereste a hajótöröttek menedékhelyén s mikor meglátta ezt a lerongyolódott, összetört alakot, önkénytelenül is így kiáltott fel: „Mi van veled, hogy kerültél ide?” „Barátom — felelte a szerencsétlen ember —, engem tönkrealázott a bűn.” „Miféle bűn? — kérdi a régi hű barát. — „Kezdődött a társasággal — felelte a szegény ember —, folytatódott a költekezéssel és éjszakázással, hűtlenséggel, kicsapongással és dorbézolással és befejeződött a szomorú testi-lelki tönkrejutással. Csak most tudom, barátom, mit akart mondani valamikor régen egy missziós barát, aki azt fejtegette, hogy a bűn az egyetlen és igazi rossz”.

Természetes, hogy nem mindenki jut ennyire és nem mindenki sodródik az örvény fenekére. De ezen az úton — sajnos — elég sokan indulnak el és csak későn veszik észre, hogy a bűn nemcsak végső ki-fejlődésében, de a kezdeten is megalázza az embert.

b) Azután, hogy megalázta, a **bűn megfosztja**

az embert az élet örömeitől. Nem minden embernek adatott, hogy csóstitül hullik rá az áldás. De nincs az az egyszerű, igénytelen szegény ember, akinek élete útját a jó Isten apró örömökkal ne szegélyezné. Mindenki tudja, mekkora öröm a jól végzett munka, milyen tiszta öröm a jól megszolgált jutalom vagy elismerés. Mindenki tudja azt is, milyen nagy öröm a napi munka után megpihenni a békességes, csöndes és boldog családi körben. Milyen öröm az apának kis gyermekeivel játszogatni, tudományukat meghallgatni, apró kis verseikben, dalaikban elgyönyörködni. Milyen öröm a vasárnap egy szép istentisztelet élményével, a megpihenő ember tiszta derűjével. De mindezeket az örömöket teljes mélységében csak a tisztalelkű, igaz ember fogja fel és élvezi. A bűnöző nem. A törvényszegő lelkében mindig ott lappang a titkos aggodalom, hogy ő ezt az örömet nem érdemli. Éppen azért nem vágyakozik haza, kerüli az otthont. Hitvese szemébe nem tekint szívesen, mert fél, hogy tekintetéből kiolvassa lelkiismerete szomorú terhét. A gyermekkacaj és gyermekjáték sem öröm neki, mert önkénytelenül is megérzi, milyen mesze van ettől az ártatlan, tiszta, szép világtól. Menekül hát az igaz örömöknél ebből a világából s a mulatóhelyek zenebonájával igyekezik túlharsogtatni a lelkiismeret finom hangjait.

Majdnem szószerint ezeket panaszolta egy szegény tisztviselő ember, aki pár évi szép és nyugodt házasság után elhagyta feleségét kis leánygyermekével és elvett egy félvilági nőt. Attól is született egy gyermeke. Egy szép nyári este meglátogatta barátja, aki nagyon szánakozott ezen a szomorú eseten. Látni kívánta a kis fiút, de az már aludt. Atyja mégis bevezette a hálószobába. Csöndesen,

lábujjhegyen lépkedtek a kis ágyacskához, melyben a gyermek mélyen, édesen aludt. Nézték sokáig elmerengve az alvó gyermeket. Amikor kijöttek, meglepődve látja a vendég, hogy a barátja szeme tele van könnyel. Ijedve kérdi tőle, mi baja? „Semmi, semmi — feleli az ember —, csak valami eszembe jutott.” „De mi az mégis?” — kérdi rosszat sejtve a hű barát. Megindulva felel a szegény ember: „Valami megcsavarta a szívemet. Azt gondoltam, mi lesz, ha ez a drága kis gyermek megnő és megtudja, ki és miféle ember az ő szerencsétlen apja?”

Van-e szentebb öröm, mint mikor a szülő édesen alvó gyermekét látja? Van-e kedvesebb ábránd, mint mikor a szülő gyermekének jövőjéről álmodik? És lám, hogy rontja meg a bűn ezt a szent örömet, mint minden más örömet is, amivel Isten életünk útját szegélyezi.

c) A bűn itt sem áll meg az emberpusztító munkában. **Lassankint kiöli a lélekből az eszményiség iránti érzéket és megérleli a lelket a kárhozatra.** Ez természetes is, mert hiszen a bűnöző ember kiesett Isten kegyelméből, elvágta magát a kegyelem forrásaitól és felszabadította ösztöneit, amelyek könyörtelenül végzik a szerencsétlen lélekben pusztító munkájukat. Az igazság, a jóság és a szentség eszményei mindig távolabb esnek tőle s úgy jár csakugyan, mint a bibliai tékozló fiú, aki atyja gazdagon terített asztala helyett a moslékos vályunál próbálta csillapítani éhségét. A lélek fokról-fokra süllyed, romlik, züllik. Már csak a durva érzéki örömök nyujtanak neki pillanatnyi üdülést vagy enyhülést, ám abba is belesír a lelke, mert fájdalommal látja, hogy míg a tiszta lélek mosolyog, ő csak vigyorogni tud, az egykori tiszta lélek kacagása pedig durva röhö-

géssé torzul ajkain. Cinikus lesz. A cinikus embert pedig az jellemzi, hogy nincs előtte semmi nagy és semmi szent dolog: minden, még a legmagasztosabb valóság, sőt maga az Isten is durva komédiává süllyed a szemében.

Ilyen megrendítő élménye volt egyszer egy jámbor asszonynak, aki kora hajnalon rorátéra ment. A templom előtt szembe találkozik két durván röhögő részeg emberrel, akik mikor látják, hogy a jó lélek befordul a templomba, utána szólnak a lezülött ember undorító hahotájával: „Gyerünk be mink is, táncoltassuk meg az Istent”.

Azt mondja Krisztus Urunk, hogy a „mennyeek országa bennetek vagyon” és az „békesség és öröm a Szentlélekben”. A bölcsek szerint minden igazság fordítva is áll. Ennek a szent igazságnak ez lenne a fordítottja: a pokol is bennetek vagyon és az örökös békétlenség és sívár örömtelenség, távol a Szentlélektől.

Eljutottunk az örvénylő mélység fenekéig, ahol, bár még az örök kárhozat számára el nem érkezett, máris a poklok minden kínját szenved a bűnben megátalkodott lélek. Szomorú sorsa mutatja, hogy a bűn csakugyan az egyetlen és igazi rossz a világon.

Nem kérдем, lehet-e valaki a bűn állapotában egyházközségi vezető? De hogy ha valaki építeni akarja az Isten országát, bizonyos, hogy semmi közössége nem lehet a bűnnel s azzal önmagában végérvényesen le kell számolnia.

Végződjék ez az elmélkedésünk komoly lelki ismeretvizsgálattal, a bűnnel való leszámolás komoly elhatározásával és alázatos, buzgó imádsággal, amely százszoros ismétlése legyen a Miatyánk végének: „Ne vígy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól. Amen”.

IV.

A bűnös állapot vége.

Azt mondja a régi magyar közmondás, hogy minden jó, ha a vége jó. Ennek is áll a fordítottja: minden rossz, ha a vége rossz. Ha volna könnyelmű lélek, amelyik úgy találná, hogy a bűn állapotában is csak meg lehet lenni valahogy, már csak annak kedvéért is, de a magunk életszemléletének mélyebb megalapozása céljából is vetnünk kell egy pillantást a végkifejletre. Láttuk az előző szent elmélkedésben, hogy a bűn mélyen lealacsonyítja, megalázza az embert, megfosztja az élet tiszta örömeitől és fokozatosan megérleli a kárhozatra. Ezzel azonban még nincs mindennek vége. Isten önmagát megcsúfolni nem hagyja, tehát nem lehet, hogy az utolsó szót az ember mondja ki. Az utolsó szó az Istené. Izgató kérdés, vajjon mi lehet ez az utolsó szó? Mi lehet a bűnös állapotnak végkifejlete?

Nagyszerűen illusztrálja ezt a végkifejletet a nagy bűnbánathirdetőnek, Savonarolának egy érdekes látomása. A jámbor szerzetes mélységesen fájlalta népének romlását. Fel szeretne volna rázni honfitársait a bűnös állapotból s el akarta vezetni őket újra Isten szeretetére, Isten törvényeinek megbecsülésére és megtartására. Sokat elmélkedett és imádkozott. Elmélkedéseiben sokszor kérte Istent, mutassa meg neki, mi lesz a népének sorsa, ha a bűneiben megátalkodik? Egy ilyen alkalommal, ami-

kor egyedül volt a templomban, amelyre már ráborult az alkonyat homálya, ott térdelt a főoltár előtt s ugyanezt a kérdést ismételte, hirtelen elsötétített körülötte a világ. Ebből az ijesztő sötétségből lassan kiemelkedett egy lángokban izzó kereszt. Ember vonaglott rajta kimondhatatlan kínok és gyötrelemek között, eltorzult arccal, keserves sóhajtasokkal, itt-ott egy-egy hangos jajkiáltással. A kereszt alatt ez a mondat állott lángbetűkből: „Az Isten igazságosságának keresztje”. Savonarola megborzadt ezen a látomáson s valósággal feljajdult, hogy a jószágos Isten ettől a kereszttől, az isteni igazságosság keresztjétől mentse meg az ő népét. Mintha Isten meghallgatta volna a szent könyörgését: lassan eltűnt a kereszt és újra sötétségbe borult a templom. Kis idő múlva aztán fölemelkedett a sötétségből egy másik kereszt, egy keményfából ácsolt kereszt. Azon is ember függött, de nem eltorzult arcú és jajveszéklő, hanem egy csodálatosan szelíd tekintetű, a fején töviskoronával, vérző sebekkel, átszúrt szívvel. Ez alatt a kereszt alatt is ott állott az írás, de vérbetűkből: „Az Isten irgalmasságának keresztje”. Savonarola egyszerre megértette a látomást. Tehát van mód népe megtérésére: szabadon választhatja akár az igazságosság, akár az irgalmasság keresztjét. Boldog örömmel ugrott fel, a cellájába sietett és megírta a minden idők legmegrázóbb prédikációját az Isten irgalmasságáról, aki egész a kereszthalálig megalázta magát, hogy — amint a Szentírás mondja — „a föld porából felemelje a szegényt”.

1. A végkifejlet egyik alakja tehát a büntető igazság, vagyis a kárhozat lehet. Értetlen emberek sokszor mondogatják, talán a maguk mentegésére, hogy az Isten, aki jó, nem büntethet ilyen

kegyetlenül, örökkétartó büntetéssel. Ám elfelejti az ilyképpen bölcselkedő elme, hogy a végtelen nagy Isten az, akit a véges kicsi ember bűnével megbánt s nem is úgy bántja meg tudatlanul, véletlenül, hanem úgy, mint aki tudja, mit cselekszik. Krisztus Urunk még megfeszítői számára is talált mentséget. Így imádkozhatott értük: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”. Ám a mai kor emberének, keresztény katolikus embernek, aki katolikus családban nőtt fel, rendszeres hitoktatásban részesült, akinek módjában volt sokszorosán megismerni Istent és az Ő parancsait, annak nincsen meg ez a mentsége. Ha egy közülünk vétkezik, az igenis tudja, hogy mit cselekszik. Ha egy közülünk bűnében megátalkodik s annak terhével megy át a másvilágra, az igenis tudja, hogy ennek kárhozata a következménye. Az Isten akkor volna kegyetlen, ha mindezek tudása nélkül sujtaná kárhoyattal az embert. Ám ezt a büntetést ki-ki maga választja. Az Isten örök, tehát jutalmának vagy büntetésének mértéke is csak örök lehet. Éppen ez az, amiben világgraszoló isteni figyelmeztetés van, hogy az ember meghajtsa magát az Isten örök végzései előtt.

Az örök kárhozata letagadhatatlan valóság. Krisztus Urunk mindig a legszentebb komolysággal beszél róla. Bár ez is olyan, mint a mennyország, hogy „szem nem látta, fül nem hallotta, emberi ajkak ki nem beszélhetik” — mégis amiket mond róla, eléggé sejtetik, mi vár ott az odajutott szerencsétlen emberre. Elég, ha arra a mondatra gondolunk, amit azokról mondott, akik egyet megbotránkoztatnak a kicsinyek közül: „Jobb lenne annak az embernek, ha malomkövet kötnének a nyakára és a ten-

ger fenekére süllyesztenék". Tehát még az is jobb lenne, mint a sors, ami rá a kárhozatban várakozik: az a bizonyos „külső sötétség" az, ahol „sírás leszen és fogagnak szörnyű csikorgatása". Vagy amit Júdásról mond: „Jobb lett volna, ha nem született volna az az ember".

A fantáziával megáldott ember nem egykönnyen elégszik meg néhány kurta mondatocskával. Sűrűn felöltik benne a kérdés, hogy az Isten örök büntetése a valóságban mégis milyen lehet? Igaz, hogy elképzelésekre vagyunk utalva, de történnek néha a földi világban esetek, amelyek az örök kárhozat valóságát elég jól szemléltetik. Ilyesvalami történt egy bányászemberrel valahol a Dunántúlon. Ott a két szomszédos hegyet drótkötél-pálya köti össze, amelyen elektromos erő kis vaskocsikat hajt egyik hegytől a másikig, amiket ők bányásznyelven „csillé"-nek neveznek. Arravaló ez a pálya, hogy a kibányászott szenet ne kelljen drága fuvarral körülhordozni a völgyi utakon, hanem a szállítmány a legrövidebb úton jusson el egyenesen a vasúti kocsikba. A csille csak anyagszállításra való. Ki is van írva a pálya mindkét végén, hogy „embernek a csillébe beszállni tilos". Ez a bányászember, akiről szó van, pünkösöd szombatján meg akarta magát kimélni a hosszú gyalogúttól. Úgy gondolta, hogy két óra előtt, amikor a munka leáll, beszáll a csillébe s percek alatt otthon lesz övéi körében. Úgy is cselekedett. Ám amikor a csille valahol a pálya közepén járt, az óra kettőt ütött, megnyomták a villamosgombot és az egész szerkezet megállt. Szegény ember ott maradt a vaskocsiban a két hegy között és a mély völgy felett. Hiába kiáltozott emberi segítség után, senki nem hallotta, de senki nem is gon-

dolhatta, hogy a csillében ember is lehet, hiszen ki van írva az állomásokon, hogy „embernek a csillébe beszállni tilos”. A szerencsétlen ember, amikor már rekedtre kiáltozta magát, elkezdett gondolkodni: „Innen hát most két és fél napig, egészen kedd reggelig szabadulás nincsen. Vajjon mi lehet most odahaza? A többiek már bizonyosan otthon vannak. Engem hiába várnak. Talán már jelentik is az igazgatóságon, meg a csendőrségen, hogy eltűntem. Szegény feleségem, drága szép négy gyermekem siratnak, mint a holtat. Milyen szomorú ünnepük lesz! És milyen szerencsétlen vagyok én, aki könnyelműséggemmel nekik ezt a gyászos ünnepet s nekem magamnak ezt a rettentő gyötrődést szereztem”. Alig hogy végigfutott lelkén ez a gondolatsor, hirtelen szél kerekedett. Hideg északi szél. Nem volt rajta semmi, csak a vékony munkászubbonny. Fázni kezdett. Aludni nem tudott. Egész éjjel gyötörte az egyre fokozódó hideg. Hiszen tavasszal, éjjel még erős hidegek vannak a hegyek között. Egy örökkévalóságnak tetszett, amíg megvirradt. És megint egy örökkévalóságnak, amíg az idő felmelegedett. Dél felé azonban már tűrhetetlen lett a hőség. Az erősen tűző nap jól átmelegítette a vaskocsit. Ezzel újabb gyötrődés kezdődött késő délutánig, amely megint egy örökkévalóságnak tetszett, az enyhület legkisebb reménye nélkül. Akkor újra jelentkezett az éjszakai hidegtől való félelem, de most már még az éhség is kínozta, hiszen szombat óta nem evett. És mindezeig még csak egy nap telt el. Még hátra van egy egész nap és két kimondhatatlanul kínos éjszaka. Jó, hogy az emberi teherbírásnak is van határa. Mikor e határig érkezett, elvesztette eszméletét. Ha időnkint magához tért, egy újabb gyötrelem jelen-

tett számára az önvád. Ilyenkor így szólt magához: „Én szerencsétlen ember, mindezt magam szereztem magamnak. Nem vádolhatok senkit: sem a művezetőt, hogy minek indította el vagy miért állította meg a gépezetet; sem az igazgatóságot, hogy miért nem figyelmeztetett, hiszen ki van írva nagy betűkkel a táblára, hogy: „embernek a csillébe beszállni tilos“.

Pünkösöd keddjén reggel nyolc órakor eszméletlenül, félholtan emelték ki a csilléből a szegény bányászt. Kórházba vitték. Napokba telt, amíg anyyira magához tért, hogy a családját hozzá engedhették. Mikor kicsinyei körülfogták, könnyek közt cirógatta őket. Ez volt az első szava hozzájuk: „Jók legyetek kicsikéim, édesapátok már sejti, milyen lehet a pokol“.

A fantáziának ennyi elég. Csak egy kicsit kell felfokozni ennek a szerencsétlen bányásznak kínjait, gyötrődését, kínzó önvádját, szörnyű elhagyatottságát, hogy elérkezzünk az örök kárhozat határáig és fölébredjen bennünk mindenfajta istenbántással szemben is az új idők divatos jelszava: „nem, nem, soha!“

2. Az isteni igazságosság keresztyének vigasztalanul sötét képe után **szinte megkönnyebbülve fordulunk az irgalmasság keresztyéhez, amely megterésre szólít fel bennünket és bűnbocsánatot ígér.** Megtérni annyit jelent, mint ráeszmélni, hogy nem élhetünk a bűn állapotában; aztán elhatározni azt, amit a tékozló fiú elhatározott: „felkelek és az Atyához megyek és sírva mondom, vétkeztem az ég ellen és te ellened“; végül a multat jóvátéve, megkezdeni az új életet.

a) **Bűneink megismerése a bűnbánat első eleme.** Ez az első pillanatban nagyon könnyűnek látszik.

Ám a bűneinket kutató vizsgálódásba beleszól az önszeretet, amely szépít és mentegét. Könnyű a bűnt felismerni másban, sokkal nehezebb megállapítani önmagunkban. Úgy vagyunk vele, mint Dávid király, amikor Náthán próféta megvitte neki az Isten üzenetét, amelyben kilátásba helyezte neki már itt a földön a büntetést Betszabé elcsábítása és Uriás megöletése miatt. A próféta bölcs ember volt. Nem akart ajtóستól berontani a házba. Szellemes parabolával próbálta rávezetni a királyt bűne megismerésére és beismerésére. A kor szokásának megfelelő tiszteletadások között, szerényen és alázatosan jelentkezett a hatalmas király előtt. Amikor engedelmet kapott a szólásra, ezeket mondta: „Uram, királyom, hallgasd meg, amit mondok. Van a te alázatos alattvalóid között egy gazdag úr. Vagyonának se szeri, se száma. Juha is van vagy száz. És él közel hozzá egy szegény ember, akinek nincs bizony semmije. Szerzett mégis valahonnan egy kis bárányt gyermekei örömeire. Vendég jött a hatalmas úrhoz és az nem a száz juhából csinált neki vacsorát, hanem elragadta a szegény ember egyetlen báránykáját, levágta és azt tálalta fel”. Iszonyú haragra lobbant a király emez istentelenség hallatára. Homlokán kidagadtak az erek és a büntető készség könyörtelenségével kiáltott: „Kicsoda az, ki merte ezt a gonosztságot tenni?” „Te vagy az, királyom” — mondotta szelíden a próféta. „Mert ha feleséget kerestél, Izrael minden családja boldogan tárta volna ki előtted az ajtót, de te elragadtad az ártatlan Uriás feleségét és ráadásul megöletted őt”. És így fejére olvasván bűnét, elmondotta azt is, miként fogja utólélni az Isten büntetése.

Hát ilyen az ember természete az élet egész

vonalan. Másban olyan hamar felismeri és szent haraggal elítéli, üldözi a bűnt, önmagában pedig ugyanazt a bűnt alig veszi észre. Akaratlanul is olyan képmutató lesz, akiről Krisztus Urunk beszél, mondván, hogy „mit nézed pedig a szálkát atyádfia szemében, mikor a gerendát tenzemedben meg nem látod”. Az igazi megtéréshez mély magunkbatekintés, hibáink tiszta meglátása és őszinte elismerése kell. Ez az első feltétele annak, hogy bele tudjunk kapaszkodni az isteni irgalmasság keresztjébe.

b) **A megtérés komoly elhatározása** a második feltétel. Találkozunk az életben jó néhány emberrel, aki bűneinek megismeréséig eljut ugyan, de a szakításhoz már ereje nincs. Mikor a döntő pillanat elkövetkezik, akkor megretirál. A köztudatban az él, hogy a szentgyónásban a bűnök őszinte megvallása a legnehezebb. Pedig tévedés. Annak ugyanis, aki komolyan szakítani akar bűneivel, bűnös multjával, a bűn bevallása és a feloldozás lélekiemelő pillanata nemcsak könnyű, de óhajtvá várt pillanat. A bűn bevallása csak akkor és csak annak nehéz, aki a bűnözéssel való végérvényes szakításig nem tudott eljutni önmagában. A legtöbb ember úgy van vele, mint Brentano Kelemen, az egykori híres osztrák költő, aki megtérése előtt meglehetősen zajos életet élt s ez időszakban szerzett lelkiismereti terheit később nagyon fájlalta és sajnálta. Valahol egy családi összejövetelen szembe került egy kis asztalkánál Hensel Lujzával, az akkor már szintén híres német költőnővel. Beszéd közben ifjúságára terelődött a szó. Meglehetősen őszinteséggel tárta fel ifjúságának tévedéseit és botlásait. Elmondotta azt is, mennyire sajnálja és fájlalja azokat. „De mester — mondotta neki a finomlelkű költőnő —, miért mondja

mindezeket nekem, aki gyenge nő s még hozzá protestáns vagyok, tehát a baján sem így, sem úgy nem segíthetek, mikor ön abban a szerencsés helyzetben van, hogy tagja lehet annak az egyháznak, amelyben bűneinek bocsánatát megkaphatja." A költő elpirult erre a finom kioktatásra, napokig eltépelődött rajta s ez lett szívből való megtérésének kezdete.

Ez a valóság. A megtérni vágyó lélek nem bírja magában hordozni lelkiismeretének terhét. Szinte természetyszerűleg kibeszéli azokat, hogy könnyítsen magán. Az igazi akadály sohasem az őszinte megvallásban, hanem a komoly elhatározásban és őszinte megtérésben van. Ezt az akadályt kell legyőznie annak, aki bele akar kapaszkodni az isteni irgalmasság keresztjébe s aki élvezni akarja az Isten megbocsátó jóságát. Mert a bűnbánat szentségében is, mint minden más szentségben, a végtelen jóságú Istennel találkozik az ember, aki a feloldozás pillanatában leereszkedik hozzá, hogy — mint a zsoltáros mondja — „a föld porából felemelje a szegényt”.

c) **Bűneink jóvátétele, vagy legalább is a jóvátétel szándéka** a megtérés harmadik feltétele. Vannak emberek, akik Isten megbocsátó jóságáról olyan naivul gondolkoznak, mint egy kis gyermek. Mint az a kis elemista, aki kíváncsi érdeklődéssel nézgette a házukban — nagy fővárosi bérházban laktak — sürgő-forgó kis elsőáldozókat. Azok egy-egy elejtett nyilatkozatából csak úgy fogyatékosan tudta magában összegezni, mit jelenthet az: gyónni, áldozni. Anyja leküldte valamiért a boltba. A kicsike nem nagyon iparkodott, mert előbb végére akart járni a gyónás-áldozás titkának. A többszöri sürgetés és fenyegetésre még arra is vetemedett, hogy

kiöltötte a nyelvét édesanyjára. Anyja aztán ily-
képpen feddette: „Látod, haszontalan, míg a többiek
olyan jók és tiszták, te éppen máma, ezen a szent
napon haragítod meg az Istent. Majd a pokolba
jutsz”. A gyerek megszeppent. Készséges lett rögtön
és sietett a boltba, teljesíteni a megbízást. A bűn
azonban nyomta lelkét. Alig várta a délutánt. El-
sétált a hitoktatójához s ilyképpen szólott hozzá:
„Tisztelendő bácsi, kinyújtottam a nyelvemet az
anyukámra, mennyivel lehet aztat leimádkozni?”

Hát ez az. Sokszor a nagyok is ilyen naivul azt
gondolják, hogy elsorolják néha igazán hajmeresztő
bűneiket, aztán elmondanak egy pár Miatyánkot és
ki van a dolog egyenlítve. Nem. Az a néhány
Miatyánk csak mint egy szimbolikus kifejezése
annak a készségnek, hogy hajlandók vagyunk a
bűneinket jóvá tenni. Az igazi jóvátétel, a vezeklés
még csak azután következik.

Ha nincs is rá törvény — hiszen a bűn majdnem
annyiféle, mint az ember, aki elköveti —, mégis
valahogy az az elv érvényesül a jóvátételben, amit
a régiek így fejeztek ki: „Ki miben vétkezik, abban
bűnhődik”. Az ellenkezőjét cselekedni annak, ami
az elkövetett rossz lényege: ez volna a vezeklés
magva. A maga naiv egyszerűségében is kedvesen
fogta ezt fel egy tanyai magyar, aki miután közel
50 évig küszködött az Alföld homokjával, átadta
fiainak a gazdaságot s ő maga a feleségével együtt
beköltözött a városba pihenni. Attól kezdve, hogy
megtelepedett, minden áldott nap három szentmisét
hallgatott egymásután. Ebben sem a nyári meleg,
sem a téli hideg nem tudta megakasztani, pedig a
téli néha 40 fok körül járt a gyilkos hideg. Plébá-
nosa megsajnálta. Azt ajánlta néki, várja meg az idő

jobbra fordulását. Addig érje be napi egy szentmisével. „Nem lehet” — volt az egyszerű felelet. „Miért ne lehetne? — kérdi a plébános —, hiszen az teljesen magától függ.” „Nem érek rá” — feleli álhatatosan az öreg magyar. — Valamikor nagy legény voltam ám én: akkor sem mentem szentmisére, amikor elmehettem volna. Most aztán, hogy ráérek idehaza, kiszámítottam, hogy mennyit mulasztottam. Ha egyesével törleszteném, attól félek, hogy meghalok, mielőtt ezt az adósságomat kifizettem volna. Hallgatok hát egymásután hármat. Így, ha Isten meg hagyja érni, pünkösdre ki lesz egyenlítve”.

Első pillanatra talán kissé naiv felfogása ez a jóvátételnek. De lényegében mégis benne van a vezeklés gondolata. Ugyanaz ez, amit Zakeus ígért Krisztus Urunknak, amikor látogatásával megtisztelte, hogy „mindenkinek a négyszeresét fizetem vissza annak, amivel megcsaltam”. Az ilyenfajta vezeklés, vagyis az ellenkező jónak gyakorlása, emlékezteti az embert elkövetett bűneire s a nyomában mindannyiszor újra ébred a bánat és a megbántott Isten szeretete, aki olyan jó, hogy amint jelét látja felé fordulásunknak, újra és újra megbocsát. Ez állítja helyre a megbomlott egyensúlyt s csak így érzi az ember a visszanyert kegyelem boldogító hatásait.

Nem kétséges, hogy a két kereszt: az Isten igazságosságának keresztje és az Isten irgalmasságának keresztje közül a katolikus vezetőnek az irgalmasság keresztjét kell választania, ha olyan lelki állapotba került, amely ez elé a választás elé állítja. A katolikus vezetőnek kell legjobban tudni értékelni a bűnbánat szentségét s neki kell legjobban és legbiztosabban ismerni az Isten felé vezető

utakat. Akkor nem csak maga járja biztonságosan, hanem másokat is végig tud vezetni azokon s ezzel munkálja leghatásosabban az Isten országát.

Kérdezze meg tehát mindenki magától: ha az Isten e pillanatban jönak látná életemnek végét szakasztani, vajjon melyik kereszt lenne a sorsom? Vagy abban a megrázó pillanatban én melyiket választanám? Bizonyos, hogy oda menekülnék az irgalmasság keresztjéhez. Boldog az az ember, aki nem várja meg azt a tragikus pillanatot, hanem időnkint megjárja a vezeklés útját s újra, meg újra átélvezi Isten irgalmas jóságát.

V.

Az új élet kezdete: az önnevelés.

A bűnbánat szentsége tisztít és felemel. E szentség hatása alatt a lélek visszanyeri eredeti szépségét: olyan lesz megint, amilyennek az Isten gondolta az embert, amikor embert teremtett a világra. De ugyanakkor fel is emel a bűnbánat szentsége a természetfeletti rendbe, ami azt jelenti, hogy az ember Isten szemével nézi a világot és emberekről, dolgokról és eseményekről nem a röghöz kötött elme nehézkességével gondolkodik és ítél, hanem úgy, ahogy az Isten gyermekéhez illik. Ez a nagy lelki megújulás azonban csak kezdet. Az emberre hárul a feladat, hogy ezt az előnyös kezdetet állandósítsa magában, vagyis hogy ebben a természetfeletti szellemenben nevelje magát. És kinek volna nagyobb szükségére erre az önnevelésre, mint éppen a katolikus vezető-embernek? Őrá különösen áll Krisztus Urunk mondása, hogy „ha vak vezet világtaalant, mind a ketten gödörbe esnek”. A katolikus vezető nevelőleg hat azokra, akiknek élén áll, anélkül, hogy megszólalna. Hiszen az egészséges, szép élet valami nagyon kívánatos jó, ami után vágyakoznak az emberek és szívesen követik azt, akiben látják. Ám nem nevelhet másokat, aki maga is neveletlen ember és nem épít, hanem ront az, akiben az igazság, a jóság és élet-szentség komoly önnevelés útján kidolgozva nincsen.

Az önévelés tehát legfontosabb feladat a katolikus vezető-embernek. Ebben a magunk nevelésében pedig három tényezőnek kell szervesen összeműködnie: az értelemnek, az akaratnak és az isteni kegyelemnek. Lássuk mind a hármat közelebbről.

1. Az értelem szerepe a magunk és általában az emberi természet megismerése, továbbá az életelvek és eszmények tanulmányozása.

A magunk megismerése nem olyan egyszerű dolog, mint amilyennek az ember gondolná. Sokszor mondogatja egyik-másik ember, hogy én már csak ismerem magamat és ismerem a természetemet. Ez a megállapítás elég gyakran tévedésnek bizonyult. Csak annyit ismerünk magunkból, amennyit az eddig lefolyt életünkben megfigyelhettünk, tehát amire a multunkból adatunk van. De hogy az életünkben mi minden lehetséges, hogy mire vagyunk képesek, azt csak nagyon hosszú vizsgálódás után tudjuk megállapítani s még egy komoly önévelésben eltöltött élet végén is azt kell mondanunk, hogy bizony nagy titok az ember.

Hogy az ember mennyire titok, sokszor saját maga szemében milyen kibogozhatatlan rejtély, a jónak és rossznak, tehát az ellentétes elemeknek micsoda keveréke, arra nézve érdekes történetet mond el Klug, a nagy német erkölcsbölcslő. Egy törvényszéki tárgyalásról szóló újsághírt közöl, amely tárgyaláson egy betörő a vádlott. Nyár végén, amikor a tisztviselő-emberek még nyaralni szoktak, behatolt ez a betörő egy üresnek hitt lakásba. Fel törte a szekrényeket, fiókokat, összeszedte és batyuba kötötte a lakásban fellelhető értékeket s azon az úton, amelyen jött, távozni készült. Eközben azonban kinyílik az ajtó s megjelenik a küszöbön egy

haloványképű, törékenytestű kis cseléd. A betörő nem sokat gondolkodik. Félve, hogy a leány lármát üt és őt elfogják, odaugrik, torkonragadja és addig fojtogatja, míg az ártatlan teremtés kileheli a lelkét. Aztán, mint aki jól végezte a dolgát, fogja a batyut és menni készül. Útközben azonban megakad a szeme egy kis kanári madáron, amely, mintha csak tudná mi történt, riadtan ugrál kalitkájában. Nézi egy darabig s észreveszi, hogy se elesége, se vize nincs a vályúcskában. Leteszi a batyut, megtölti a vályut eleséggel és vízzel és úgy megy tovább. Nincs azonban szerencséje, mert alig ér ki az utcára, szinte karjaiba szalad egy rendőrnek, aki elfogja és bekíséri. Most ott áll bírāja előtt, aki mielőtt ítéletét meghozná, ezt a kérdést intézi hozzá: „Mondja, mi a magyarázata annak, hogy mielőtt a lakásból távozott, enni és inni adott annak a madárnak?” A bandita egy darabig tűnődve néz maga elé, aztán csendesen megszólal: „A lakás gazdátlan volt, a szerencsétlen kis madár bizonyosan éhen pusztult volna, megsajnáltam”.

Íme az ember, az örök titok! Előbb hajmeresztő kegyetlenséggel halálra fojtogat egy ártatlan kis cselédleányt anélkül, hogy a szánalomnak egy szikrája is feltámadna benne, nyomban utána pedig megsajnál egy vergődő kis madarat, amelyiknek éhen kellene pusztulnia. Ki hinné, hogy egy ugyanazon lélekben megfér a legembertelenebb kegyetlenség és az ellágyuló részvételteljes jóság! Hiszen mi magunk is akárhányszor rajtakapjuk magunkat olyan botlásokon, hibákon, amikről egészen addig szentül hittük, hogy ilyesmire képesek nem vagyunk. Akárhány ember, mikor vallomást tesz bűneiről, szinte kétségbeesve mondja: „Nem értem, hogy tehettem

ezt; megfoghatatlan előttem, hogy voltam erre vagy arra a gazságra képes; ez nem is én vagyok”.

Ennek az örök nagy titoknak, amelyet mindnyájan magunkban hordunk, a folytonos vizsgálata a lelki ember legkomolyabb feladata. Ezért végtelen nagy bölcsesség van az anyaszentegyháznak abban a sürgető kívánságában, hogy a hívő ember, a lelki ember mindennap, lehetőleg minden este vizsgálja meg a lelkiismeretét. Ez a mindennapos behatolás a lélek titokzatos mélységeibe, szóval a mindennapos lelkiismeretvizsgálás segíti az embert minél teljesebb önismeretre. Az önnevelésben az értelemnek ez a legfontosabb szerepe.

De éppen olyan fontos az *értelem másik szerepe, az élet-elvek és eszmények megismerése*. Krisztus Urunk azt mondja az igazságról: „Veritas liberabit vos — az igazság megszabadít titeket”. A bölcsek pedig azt mondják, hogy amint a testnek van tápláléka, van a léleknek is: a lelket igazság és szeretet táplálja. Nem is egyéb a keresztény élet, mint az evangéliumban meghirdetett igazságok érvényesülése bennünk. Ehhez azonban elsősorban is elengedhetetlenül szükséges, hogy az igazságot megismerjük, illetve rendszeresen tanulmányozzuk. Az éltető igazságok foglalatára pedig a Szentírás lévén, annak mindennapos olvasása vezet a tökéletes földi élet és a boldog örök élet felé. Amikor pedig valaki a Szentírás olvasása közben egy-egy súlyos igazságnál megáll és azon eltűnődik, önmagában pedig felteszi a kérdést, hogy él-e bennem ez az igazság, érvényesül-e bennem ez az isteni gondolat s hasonló esetekben így cselekszem-e én is, ha pedig nem, miért nem? — akkor azt mondjuk, hogy az ember elmélkedik. Pártatlanul bölcs dolog megint, amikor

a lelki élet nagymesterei azt sürgetik a lelki embertől, hogy olvasgassa a Szentírást és elmélkedjék a krisztusi igazságokon.

Sokszor felhallatszik éretlen emberek ajkán az ellenkezés, hogy az elmélkedés csak szerzetes-barátoknak való: a nagyvilági ember nem győzi idővel és idegekkel. Ám ha e tekintetben mindenáron szembe akarjuk egymással állítani a világi embert és a szerzetes barátot, inkább azt lehetne mondani, hogy a világi embernek több szüksége van az elmélkedésre, mint az előre meghatározott napirend és pontosan körvonalozott szabályok szerint élő szerzetesnek. Hiszen a nagyvilágban élő ember bonyolódik a legkülönfélébb helyzetekbe, a nagyvilágban élő ember sodródik sokszor szinte elképzelhetetlen lelki válságokba, amikor egymaga eligazodni nem tud s nem képes megállapítani, mikor cselekszem az isten gondolatainak megfelelően? Kétszeresen áll ez az egyházközségi vezető-emberre, akinek a lélelmentés munkájában sokszor jut kényes szerep s akinek embertársai között mindig az Isten gondolatait kell képviselnie.

Gondolkodó ember nem mondhatja azt sem komolyan, hogy a Szentírás olvasására, vagy az elmélkedésre nincsen ideje. Mi mindenre talál az ember időt, ha komolyan akarja! Az idő hiányáról való panaszkodás rendszerint az akarat hiányát leplezi.

Hála Istennek, sokan vannak már elmélkedő és az evangélium igazságai szerint élő emberek, még a magas iskolát nem járt egyszerű, hívők között is. Egy derék gazda-ember mondotta el egyszer, nagyapjáról emlékezvén kegyelettel, hogy egy alkalommal látogatóba ment hozzá. Az öreg magyar a búbos-

kemence padkáján ült, mellette a kinyitott Szentírás a padka szélén, ő pedig mereven nézett maga elé. „Jó estét, öregapám!” — köszönti a legény. Az öreg nem felel, csak néz maga elé. Megismétli a fiú a köszöntést még vagy kétszer, de ugyanúgy nem kap feleletet, mint az első alkalommal. Most már megemeli a hangot: „Nem hall, öregapám?” „Min gondolkodik olyan nagyon?” Rátekint az öreg és ezeket mondja: „Hagyj egy kicsit békiben fiam, egyengetem az útat hazafelé”. Türelmesen megvárta a legény, amíg a nagyapa becsukta a mellette fekvő könyvet, aztán sürgető kérésére megmagyarázta, hogy neki most azon járt az esze, amit a Szentírásban olvasott. Ezt ő azóta, hogy a fiaira bízta a gazdálkodást, minden este így csinálja. Így készül az örökkévalóságba „hazafelé”.

Milyen kiérett bölcsesség van ebben az öreg magyarban! Milyen tiszta, mély hittel tudja nézni a földi igavonást is, de az igavonás végét: az egyre közeledő boldog örökkévalóságot is! Minden jóra való egyházközségi vezető megkérdezheti magától Szent Ágostonnal, hogy „ha ez a derék öreg meg tudta csinálni, miért ne tudnám én is?”

2. Az akarat szerepe az önnevelésben a komoly elhatározás és az elhatározott jó következetes gyakorlása. Azzal ugyanis, hogy valaki megismerte az életet adó és éltető igazságot, még nincs megoldva maga az evangéliumi élet, vagy — ahogy röviden mondani szoktuk — a lelki élet. Mert más dolog az igazságot olvasásból vagy hallomásból megismerni és megint más azt magunkban életté változtatni. Azért sürgeti az apostol, hogy „atyámfiái, cselekvői legyetek az igének, ne csak hallgatói”. A megismert igazság végrehajtásához komoly, sokszor éppen el-

szánt akarás szükséges. Azonban amint az értelem sebet kapott az eredeti bűntől s nehezkesse lett az igazság megismerésében, megromlott az akarat is és mint a katekizmusból tanulja az iskolásgyermek, bizony az „a rosszra hajlandó lett”. Az akarat tehát külön edzésre, nevelésre szorul, hogy az igazság bennünk minden alkalommal következetesen érvényesülhessen.

Ennek az akarat-nevelésnek fenséges példáit látjuk a szentek életében. Az ő életszentségüknek egyedüli titka a hősies akarni-tudás. Szent Ferencről olvassuk, hogy amikor kezdte fölismerni hivatását, egy alkalommal így szólt a kereszten függő Üdvözítőhöz a Porciunculakápolnában: „Uram, mondd meg nekem, mit kívánsz tőlem?” És felcsendült lelkében a válasz: „Ferenc, ha kedvemben akarsz járni, útáld azt, amit eddig szeretted és szeresd azt, amit eddig útáltál”. Ferenc mélyen elgondolkodott a kapott válaszon s amikor imádságát befejezte, kilovagolt az erdőbe. Útközben folyton azon törte fejét, hogyan mutathatná meg Istennek, hogy megvan benne az elszánt akarat, utálni azt, amit eddig szeretett és szeretni azt, amit eddig útált. Amint így tündöklik, lova hirtelen megtorpan, nagyokat prűszkölve megáll. Ferencnek nem is kell körülnéznie, mert maga is élénken érzi már azt a rothadás-szagot, amitől a ló visszatorpant. Egy szerencsétlen bélpoklos ült ott az útszélen: annak elevenen rothadó teste árasztotta ezt a kibírhatatlan bűzt. Ferenc, az eddig kényes ifjú, semmit sem útált annyira, mint ezt a rothadást és vele együtt természetesen a rothadó embert magát is. De hirtelen eszébe jut, hogy itt a remek alkalom megmutatni Istennek, hogy van benne elszánt akarat az isteni szózat követésére.

Leszáll tehát a lóról, odaköti a fához. Csendesen odamegy a szerencsétlen beteghez, reszkető kezébe tesz pillanatnyi segítségül egy aranyat s ugyanakkor lehajol hozzá és megcsókolja a rotadó kezét. Hallatlan győzelemnek érezte ezt a cselekedetet a szent, lovára kapott és elvágtatott. Túláradó boldogsággal énekelte istendícsérő zsoltárait az úton.

Ez az első győzelem az akarat szerepe az önnevelésben, de természetesen nemcsak egy-egy ilyen természetes érzés, hanem valamennyi ártó szenvedély leküzdésére kell azt beállítani. Ha valaki ekkora akarattal száll szembe a szemek kívánságával, a test kívánságával és az élet kevélységével, olyan győzelmeket arat, amely biztosítja számára a lelki ember felülkerekedését az ösztön-ember felett.

Az akarat másik szerepe az első győzelem kivívása után a következetes gyakorlás. Egy győzelem ugyanis a szenvedélyeken nem legyőzése a szenvedélynek, hanem csak átmeneti siker. A végleges győzelem akkor van biztosítva, ha már kialakul a lélekben az állandó készség a jóra és a megbonthatatlan fegyelem az ösztön minden jelentkezésével szemben. A kísértés ereje nem az első viharban a legnagyobb, hanem a következőkben, amikor a mult minden ígézetével visszatér.

Ugyancsak Szent Ferenc életében látjuk ennek klasszikus példáját. Mikor már életét egészen Istennek szentelte s úgy érezte, hogy semmi köze sincs már az elhagyott világhoz, hozzáfogott a kapott, de nem egész helyesen megértett isteni intés alapján a Szent Damján-kápolna újjáépítéséhez. El is készült vele és már semmi sem hiányzott, csupán olaj kellett még az örökmécsbe. Elhatározta, hogy össze-

koldul vagy egy hónapra valót. Meg is indult a dél-után hűvöseben és ment házról-házra olajat kérni a szent célra. Amikor befordul az egyik kertes ház kapuján, nagy meglepetésére a kert árnyas fái alatt mulatozó társaságban régi cimboráit ismeri fel. Azok még nem vették észre a jövevényt. Ferenc lelkében irtózatossá vihar kerekedik. Úgy érzi, mintha szégyelné a régi cimborák előtt önként vállalt szegénységét, szégyelné az Istentől kapott és elfogadott hivatást. Hihetetlen erővel húzza visszafelé az elhagyott világ, a régi mulató cimborák. Közel áll hozzá, hogy leveti a darócruhát és közéjük áll megint. De ebben a döntő pillanatban eszébe jut az első elhatározás fensége, a nyomában járó kegyelem édessége: égre néz és szívében egy csapásra elül a vihar. Csendes-sen, szerényen odalép a régi cimborákhoz és alázatosan megszólal: „Adjatok egy kis olajat a Szent Damján-kápolna számára”.

Amint a példa mutatja, igaza van annak az öreg tábornoknak, aki az alá rendelt katonákat így oktatja: „Fiaim, a végső győzelem apró sikerek összesége”. Más szóval az első győzelemben jelentkező lelki erő következetes alkalmazása. Ez a következetesség hosszú önnevelés eredménye, amely úgy jön létre, hogy a már előbb említett mindennapos lelkiismeret-vizsgálatban állandóan vizsgáljuk, hogy alkalmazásba vettük-e és minden áldott reggel erre vonatkozó új elhatározással kezdjük a napot.

3. Az önnevelés harmadik tényezője az isteni kegyelem. Az emberi erő nagyon is véges. Tekintve pedig, hogy az eredeti bűn az emberi természetet megrontotta, mert „értelme elhomályosult, akarata pedig rosszra hajlandó lett”, a maga erejéből nem tud a szenvedélyeknek: a szemek kívánságának, a

test kívánságának és az élet kevélységének véglegesen fölékerekedni. Úgy van, ahogy a költő mondja:

*„Bármit cselekszünk, hasztalan,
Csak múltó percnak épül,
És el fog tűnni nyomtalan
Isten kegyelme nélkül”.*

Ennek az isteni kegyelemnek munkája az emberi lélekben egészen titokzatos. Úgy van, ahogy a Szentírásban Krisztus Urunk mondja Nikodémusnak: „A szél ott fúj, ahol akar: nem tudod, honnan jön és hová megyen”. Néha hosszas tépelődés és belső vívódás után, néha pedig látszólag minden előzmény nélkül, egészen hirtelen ragadja meg az ember lelkét. De bizonyos, hogy sem megtérni, sem a jóban állhatatosan kitartani, sem nagy célokat kitartóan és eredményesen munkálni nem tudunk e nélkül az isteni kegyelem nélkül.

Klasszikus szép esete a kegyelem munkájának Corsini Andrásnak, az Egyház nagy bűnbánó szentjének megtérése. András ifjú korában ugyancsak nem az Isten útjait járta. Ő volt a helységnek, ahol laktak, leghíresebb — de így is mondhatnánk — leghírhedtebb lumpja. Nem fogott rajta semmiféle intés vagy figyelmeztetés. Nem indították meg anyjának könnyei és könnyörgései sem. Rohamlépésben haladt a lejtőn lefelé. Egy kora reggelen édesanyja éppen a templomból jött kifelé, talpig gyászban, amikor András tépetten, lomposan és gyűrötten hazafelé tartott egy átmulatott éjszaka után. A templomajtóban találkoztak. „Ki halt meg, édesanyám?” — kérdi megütközve a fiú. — „Nem halt meg senki” — feleli szelíden, csendesen az anya. — „De hát akkor

kit gyászolsz így talpig feketében?” — kérdi megint András. — „Téged, szerencsétlen fiam” — feleli az anya. „Mert testben ugyan élsz még, — ám ha így folytatod, abban sem soká — szegény lelked azonban már régen halott. Azt gyászolom, azt siratom, szegény, szerencsétlen fiam.” Szólt és megindult hazafelé. András kövémeredten állt egy darabig. Az anyai szó, de még inkább az isteni kegyelem a szavakon keresztül szíven találta. Maga sem tudta hogyan, de befordult az akkor már üres templomba, térdreomlott a nagy feszület előtt és keservesen sírni kezdett. Siratta szomorú multját, elhibázott eddigi életét. Kezdett ébredezni benne a vágy a régi botrányokat jóvátenni s újra kezdeni az életet.

Íme, az emberi bölcsesség nem tudta vele beláttatni, hogy a boldogságot nem jó helyen keresi. Emberi jóakarat nem tudta helyes útra vezetni, még az apa komoly tekintélye és az anyai szív gyöngédsége sem. De szíven találta az isteni kegyelem és nemcsak új ember, nemcsak jó ember, de az egyháznak egy tüneményesen nagy szentje lett belőle.

Ez a kegyelem munkálódik a mi lelkünkben is. Ez a kegyelem vezérel az életet formáló igazság megismerésére. Ez a kegyelem vezérel üdvös elhatározásokra. Ez a kegyelem tart meg a már egyszer elhatározott jóban. Önnevelésünk tehát csak akkor teljes, ha a mindennapos elmélkedést és a jó szándék mindennapos felindítását szinte állandó kegyelemszerzés egészíti ki, amely — mint tudjuk — a mindennapi imádság és a szentségek gyakori vétele útján történik.

Ez a szent elmélkedés is sajátos új kérdéseket vet fel bennünk. Kérdeznünk kell magunktól:

Vajjon az estéli imádságomba be van-e illesztve

mindennap a lelkiismeretvizsgálás, amelyben számonkérem magamtól a lefolyt napot? Olvasom-e én az igazság örök forrását, a Szentírást? Szoktam-e, vagy legalább próbálok-e gondolkodni, elmélkedni rajta?

A reggeli imádságomban felindítom-e magamban a jó szándékot, hogy ma is megküzdök a bennem jelentkező szenvedélyekkel? Következetesen ellentálok-e a bennem feltörekvő rossznak?

Imádkozom-e minden reggel és este egyforma buzgósággal? Járulok-e többször is a szentségekhez, mint amennyire a paragrafus kötelez? Ha nem, miért nem?

Komoly önnevelés csak ezeken az utakon-módokon lehetséges. Nekem pedig, az egyházközségi vagy egyesületi vezetőnek komolyan megnevelt léleknek kell lennem, nehogy rajtam is beteljesedjék a bibliai végzet, hogy íme „vak vezet világtalant és mind a ketten gödörbe esnek”.

Fejezzük be ezt az elmélkedést buzgó imádsággal, hogy a jó Isten kegyelme indítson mindnyájunkat komoly önnevelésre és mindennap áldásával kísérje ezt az önnevelő munkát.

VI.

Az új élet alapelvei: igazság, jóság, szentség.

A magunk vizsgálata, a következetes gyakorlás és a kegyelemszerzés még mindig csak kezdete az önnevelésnek. Az önnevelő munkának határozott cél és előre megállapított program kell. Vezérlő gondolatok, vezérlő eszmék kellenek, mint Kehrér mondja az „Adjak nagy gondolatokat” c. munkájában. Akkor van az önvizsgálódásnak tárgya, akkor van a mindennapos gyakorlásnak célja és akkor van a mindennapos kegyelemkeresésnek értelme. Ezek a vezérlő eszmék az idők folyamán teljesen átalakítják az embert, meglátszanak egész magatartásán, kiverődnek a jellemén. Az ilykép kialakult egyéniség már a pusztá megjelenésével, annál inkább megnyilatkozásaival irányítólag hat azokra, akiknek élén áll, akiket vezet.

Életünk ilyen vezéreszméiről szólva, a boldog-
emlékű fehérvári püspök megemlékezik egy francia asszonyról, aki férjének tragikus halála után, aki eddig életének egyetlen célja és tartalma volt, új célt és tartalmat keresett életének. Ezt az új célt három gondolatban rögzítette, amiket aztán három rövid szóval kezdő mondat gyanánt írt bele naplójába: „igazság, jóság, szentség”.

Nagyszerűbb jelmondatot a katolikus vezető-
ember sem tűzhetne maga elé, amikor végigjárta a

lelkigyakorlat első szakaszát s lélekben megtisztulva, célt és tartalmat keres életének.

1. Igazság volna az első vezéreszme. Ez a rövidke szó két nagy dolgot jelent. Az egyik negatív gondolat, hogy nem hazudunk, a másik pedig pozitív életprogram, hogy — miként Krisztus Urunk mondta — megadjuk a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami Istené.

Egészen sajátságos, milyen általánossá lett a hazugság a mi modern világunkban. Jóformán mindenki hazudik. Vagy azért, mert az érdeke úgy kívánja, tehát haszonlesésből; vagy azért, mert nincs bátorsága az igazsággal és az igazságért kiállani, tehát gyávaságból; vagy azért, mert röstelli a valóságot, tehát szégyenkezésből; vagy pedig azért, hogy nagynak, jónak, kiválónak vagy érdekesnek tűnjék fel az emberek között, tehát hiúságból. Önzés, gyávaság, szégyenkezés, hiúság: mindmegannyi ösztön, illetve szenvedély, amelyet következetesen le kell győzni magában az embernek, ha igaz ember akar lenni. És milyen szép lenne az emberi élet, ha ezek az ösztönök nem uralnák a világot! Az igazság programja tehát állandó harcot jelent ezekkel a hazugságtermő ösztönökkel. Ritka ember, aki végig csinálja, de annál imponálóbb, ha egy emberöltő végén úgy áll nemcsak övéi, hanem az Isten színe előtt is, mint egy tiszteletreméltó, igaz ember.

Egy plébános beszéli, hogy egy alkalommal beteghez hívták, aki halála közeledtét érezve, az utolsó kenet szentségét kérte. Hótitizta ágyon feküdt a beteg. Felesége és négy szépszál, meglelt ember fia állták körül. A plébános intett nekik, hogy távozzanak, amíg a beteg szentgyónását végzi. A beteg azonban — mindnyájuk nagy meglepetésére —

felemelkedett párnái közül és ellentmondást nem tűrő hangon mondta: „Ne menjenek ki. Maradjon itt mind a négy. Hangosan kívánok gyónni. Hadd lássák, ki volt az apjuk. Csetlettem-botlottam én is, mint más, de sohasem hazudtam és sohasem fizettem rá, hogy igaz ember voltam”. És ott maradt a négy fiú és végighallgatta édesapjának megrendítő életvallomását, amelynek minden gyarlóságából imponáló erővel emelkedett ki az önmagával jó harcot harcolt, igaz ember képe.

Másik értelmezése az „igazi ember” fogalmának az, amit Krisztus Urunk a farizeusoknak mondott, amikor azok aziránt tudakozódtak, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami Istené”.

Ezt az Úr Jézus nemcsak egyszerően mondta, hanem a legfelségesebb példát Ő maga adta hozzá. Megilletődve olvassuk az evangéliumban, hogy naponként feljárt a názáreti zsinagógába, hogy meghallgassa ott a bölcsek tanítását, holott maga volt a testbe öltözött örök bölcsesség; tizenkétéves korától kezdve felment szüleivel Jeruzsálembe az ünnepi áldozatra, holott Ő maga volt már akkor is a legfelségesebb áldozat; kiment a pusztába meghallgatni a nagy keresztelőnek tanítását és a Jordán vizébe állva, felvette annak kezéből a bűnbánat keresztiségét, holott Ő maga volt a megtestesült tisztaság és szentség, akinek soha egy pillanatra sem volt szűksége bűnbánatra. Ezek és annyi más esemény, amelyeket sok volna egy rövid elmélkedés keretében elsorolni, mutatják, milyen komolyan vette Krisztus Urunk s mennyire az életével akarta megpecsételni azt a törvényt, hogy adjátok meg Istennek, ami az Istené.

De ugyanilyen komolyan vette a törvény másik felét, t. i. azt is, hogy adjátok meg a császárnak, ami a császáré. Életének egész folyamán fenntartás nélkül beleilleszkedett a törvényes rendbe; egyszerű, munkáscsalád keretében nőtt fel, alávetette magát a szülők tekintélyének és nekik — amint a Szentírás hangsúlyozottan mondja — harmincéves koráig engedelmes volt; elismerte és pedig személyválogatás nélkül, a törvényes eljárók tekintélyét s még a hitetlen, gögös és cinikus Pilátus előtt is meghajolt, azzal a sokatjelentő megjegyzéssel, hogy „nem volna teneked hatalmad énfölöttem, ha onnan felülről nem adatott volna”. És mindezek tetejébe nem akar terhe lenni a társadalomnak, hanem résztvesz a családfenntartó munkában és komolyan dolgozik egészen addig, amíg a negyvennapos böjtölés után el nem indul tanító munkájára. De a kenyérért, melylyel fizikai életét fenntartja, ebben a szellemi munkakörben is keményen megdolgozik, annyira, hogy mikor az apostolok saját maga kímélésére akarják rábírni és biztatják, hogy hagyja abba a tanítást és egyék, elhárítja ezt a kedves figyelmet s azt mondja, „az az én étkem, hogy teljesítsem Atyám akaratát, aki a mennyekben vagyon”.

Íme az igaz ember, akiben nincsen álnokság és árnyéka sem tűnik fel soha a hamisságnak! Nemcsak a szavai igazak, hanem az életmódja az, amire nincs alkalmasabb és méltóbb kifejezés, mint az, hogy „igaz élet”. Ha jól megfigyeljük társadalmunk életét, a legtöbb bajt és a bajok főokát elsősorban abban kell látnunk, hogy az ilyen „igaz emberek”-ben megfogyatkoztunk. Különösen a pusztító háborúk és forradalmak után elszaporodott az az emberfajta, amely állandóan jogokat követel, de semmit,

vagy jóformán semmit sem teljesít és kötelességekről nem igen akar tudni. Kolduslélekke lettek sokan, akik mások kegyelméből élnek, de az életharcok elől gyáván megfutamodnak. Azok között pedig, akik — nem annyira lelkesedésből, mint inkább kényszerűségből — megadják a császárnak, ami a császáré, sok van olyan, aki nem hajlandó megadni Istennek, ami az Istené.

Végzetes hiba volna, ha az ilyenfajta ember helyet követelne magának, de százszorta végzetesebb, ha helyet is kapna az egyházközségi vezetésben. Nincs az egyházközségi vezetőnek szentebb kötelessége, mint hogy komoly lelki munkával állandóan alakítsa magában az „igaz ember”-t s életének ebben az igaz voltában adjon példát a vezetetteknek. De ezen felül szent meggyőződéssel hirdesse is az igaz életet, várja el és szorgalmazza mindazoknál, akikkel összeköttetése vagy dolga van. Mert amint már többször említettük, nem lehet az egyházközségi vezetőnek elsőbrendű feladata, mint lelkipásztorával együtt igaz életre vezérelni azokat, akiknek élére került.

Így fogta fel tisztségét az az alföldi kispazda is, akit egyházközségi elnöknek választottak s aki rövid beköszöntő beszédében ezeket mondta: „Szántóvető ember vagyok. Mint ilyennek, a kezem és a csizmám sokszor volt sáros, de — és itt kemény ütéssel a mellére ütött — a lelkiösméretem, az mindig tiszta volt. Ezzel a tiszta lelkiismerettel állok én most egyházam szolgálatába: jöjjenek utánam az igazak”.

2. Jóság az új élet második vezérgondolata.
Isten gyermekei vagyunk. Isten saját képére és hasonlatosságára teremtet bennünket. Lélekben

Istenhez hasonlítottunk, mint a gyermek atyjára. Az Isten tulajdonságai között pedig a legelsők között szerepel a jóság. A katekizmusban is így tanulja a gyermek: „Isten csak jót akar és jót is tesz nekünk, mert ő végtelenül jó”.

Krisztus Urunk ember-egyénsége Istennek ezt a tulajdonságát tükrözi vissza a legszebben.

Jó a kicsinyekhez s leinti az apostolokat, amikor azok nem akarják őket közelengedni hozzá. Komolyan rájuk szól: „Engedjétek hozzám a kicsinyeket, mert övéké a mennyek országa”.

De jó a nagyokhoz is s aki egyszer beszélt vele, az mindenét oda tudja hagyni, hogy vele lehessen. Vele beszélni öröm, éppen azért szívesen elfogadják és követik amit mond, nincsen szűk-sége erőszakra.

Jó a gyarlókhoz s ha valami fogyatkozáson rajtakapja őket, nem alázza meg és nem útasítja el, hanem szelíden irányítja a helyesebb, a jobb felé. Mikor például az apostolok arról vitatkoztak, hogy kinek milyen előkelő szerepe lesz majd a Krisztus országában,—pedig akkor már igazán tudhatták volna, hogy nem földi birodalomról van szó,—nem botránkozott meg rajtuk, nem gerjedt haragra, nem szidta őket össze, hanem közibéjük állított egy kicsi gyereket és azt mondta nekik: „Bizony mondom nektek, ha olyanok nem lesztek, mint a kicsinyek, be sem mentek a mennyek országába”, nem hogy ott kitüntető méltóságokra számíthatnának. De nem alázza meg és nem szégyeníti meg gyermekei és az apostolok előtt a Zebedeusok anyját sem, mikor az azt kéri, hogy Krisztus országában az ő fiai üljenek jobb- és balfelől, hanem szelíden áthárítja a dolgot a mennyei Atyára, mond-

ván, hogy e kérés teljesítése „nem nekem adatott, hanem Atyámnak, aki a mennyekben vagyon”.

Jó a bűnösökhöz is, mert nemcsak elmondotta a tékozló fiú örökszép példabeszédét, amely valóságos himnusza az isteni jóságnak, de ő maga kegyesen fogadja a leghalványabb, a legszerényebben kifejezett szándékot is a megtérésre s azonnal melléáll kegyelmének egész teljességével. A bűnbánó Magdolna, az inaszakadt, Zakeus, az előbb még istentelen vámos és a síró Péter — hogy csak néhányat említsünk a sok közül — fenséges igazolása Krisztus jóságának. De talán legkifejezőbb mégis az a jelenet, amikor eléje hozzák a házasságtörő asszonyt és megkérdezik, hogy azt cselekedjék-e vele, amit az ószövetségi törvény előír ilyen esetekben, hogy t. i. meg kell kövezni. Krisztus Urunk szánakozva néz a szerencsétlenre és ezeket mondja: „Aki ártatlan köztetek, az dobja rá az első követ”. Senki sem mer követ emelni, szégyenkezve kullognak el egyenkint, a végén már egyedül marad ott a bűnös asszony. Krisztus Urunk megkérdezi tőle: „Asszony, hol vannak a te vádlóid?” Remegve feleli az asszony: „Nincsenek”. Azt mondja Krisztus Urunk: „Én sem ítélek el, menj békével, bűneid meg vannak bocsátva, csak már többet ne vétkezzél”.

Végül csodálatosan jó Krisztus Urunk a szenvedőkhöz, akik sűrű rajokban mennek utána és várják, hogy kezeit rájuk tegye és meggyógyuljanak testi-lelki nyavalyáikból. Mély részvételre indul Naim kapujában, ahol azzal a szegény özvegy asszonnyal találkozik, akinek egyetlen fiát temetik s megcsinálja a halott-támasztás csodáját, hogy fájaldalmát megszüntesse. Az éhező sokadalmon pedig,

akik egész nap étlen-szomjan hallgatták az igét, szeretettel tekint végig és azt mondja az apostoloknak: „Szánom a sereget, adjatok nekik enni”.

Minden katolikus hívőnek szüksége van erre a jóságra, amelynek örök és kimeríthetetlen forrása az Isten szent lelke. De kinek kell belőle több, mint az egyházközségi és egyesületi vezetőnek, aki nemcsak a maga elszigetelt életét éli, hanem a közösségben és közösségért is él. Az egyházközségben is vannak és amíg a világ áll, lesznek is mindig kicsi gyermekek, akiket Krisztushoz kell vezetni, akárhány helyen és akárhányszor a szülők akarata ellenére is. Minden egyházközségben, még a legbelsőbb körben is vannak gyarló emberek, akiknek gyarlóságát Krisztus módjára kell kezelni. És vannak bűnösök, akiket nem eltaszítani, hanem felemelni és Krisztushoz visszavezetni kell. És vannak elesettek, inségesek, nyomorgók, sokszor ijesztő nagy számban, akiket szánni kell a Krisztus szánakozásával s akiken segíteni kell a Krisztus jóságával. A lelkipásztor egymagában a feladatoknak ilyen özönével szemben úgyszólván tehetetlen. De ha melléállunk és vele együtt, közösen kidolgozott tervek szerint dolgozunk, csodálatos élet fakad a munkánk nyomában s egy szép napon arra eszmélünk rá, hogy Krisztus a mi egyházközségünkben is „körüljár, jót tévén”, csak nem testi mivoltában, úgy mint egykoron, hanem bennünk és általunk. Nincs tehát szentebb feladata ez egyházközségi vezetőnek, mint hogy nap-nap után irtsa magában a hajthatatlan keménységet, a kőszívűséget, az irgalmatlanságot és mindenfajta rossz indulatot és kegyelemmel táplálja, építse magában a jó embert.

3. Az élet-szentség a harmadik vezérlő gondolat, amelyet a megtérés nyomán támadó új élet alapjává kell tenni. Isten szentségéről így tanít a katekizmus: „Isten szereti a jót és útálja a rosszat, mert Ő végtelenül szent”.

Ez a szentség is gyönyörűen rajzolódik ki az Úr Jézus Krisztus életében. Egész élete szakadatlan küzdelem a rossz ellen, amelynek erejét véglegesen kereszthalálával töri meg a Golgotán. Egyetlen céljául a mennyei Atya dicsőségét vallja és ezért minden áldozatra kész. Hogy az Atya dicsősége meg ne hiúsuljon, kész magára venni a világ bűneit és értük minden elképzelhető módon megszenvedni. S amikor megalázzák, meggyalázzák, becsületében is sértegetik, halálra kínozzák és megfeszítik, nem zúgolódik, nem panaszkodik és nem ellenkezik, hanem nagylelkűen vezekel, hogy az Istenhez tért emberekben felragyogjon az Isten dicsősége. Nagylelkűségében odáig megy, hogy mentegeti üldözőit és hóhérait s így imádkozik értük: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”. Amikor pedig szinte tetőfokára ér el szenvedése s amikor emberileg nagyon érthető volna, hogy ne gondoljon küldetésére és az emberekre, mert, mint ahogy a mai ember mondaná: „elég a maga baja”, Ő még akkor sem magára gondol, hanem a megváltandókra s ezt mondja a jeruzsálemi asszonyoknak, akikkel a kereszttúton találkozik: „Jeruzsálem leányai, ne sírjatok rajtam, de sírjatok magatokon és fiaitokon, mert ha a zöldező fával ezt művelik, mi lesz akkor a száraznak sorsa?” Vagyis ha a bűnért így kell megbűnhődni annak, aki csak magára vállalta, mi várhat arra, aki cselekedte? Az Úr Jézus nemcsak megtörte

a rossz hatalmát a fán, de a szép élet alapvonalait is megrajzolta fenséges hegyi beszédében, remek példabeszédeiben és apostoloknak adott tanításai-ban. Mindenütt a jó szeretete és a rossznak útálata vonul végig az evangéliumon: Krisztus Urunk való-ban minden megnyilatkozásában utólérhetetlen pél-dája az életszentségnek.

A mi új életünk sem lehet tehát más, mint az életszentség lassú, de következetes kidolgozása ön-magunkban. Ebből a szempontból új hangsúlyt kap az a tétel, amelyet mindennapos lelkiismeretvizsgá-latnak mondtunk, továbbá az a másik, amely a Szentírás olvasásáról és az elmélkedésről szólt. Az elvi megállapításokat azonban nyomon kell kö-vetnie a gyakorlatnak, mert csak így teljesül ben-nünk az Isten akarata, amelyről szent Pál apostol így nyilatkozott: „Ez pedig az Isten akarata: a ti megszentülétek”.

Ha az őskeresztény egyház belső életét vizs-gáljuk, meg kell állapítanunk, hogy az csakugyan szentek közössége volt. És ebben volt az ereje. Az életszentség ugyanis előmlik az ember egész lé-nyén, kedves a közelsége, jólesik a társasága, szí-vesen hallgatják és szívesen követik. És vajjon nem ilyen emberek kellene-e az egyházközségek és a katolikus egyesületek élére? Hiszen az utolsó év-század legfájdalmasabb jelensége az Anyaszentegy-ház életében az elvilágiasodás, vagy ahogy tudo-mányos nyelven mondani szokták, a „laicizálódás”. Az egyház ellenségei — és pedig nagy sikerrel — hitelét vették, tekintélyét rontották mindennek, ami szent az emberben. Irodalomban és szóbeszédben egyformán szánalmas figurának állították be a „szent ember”-t. Nemcsak az élő, de a kanonizált

szenteket is. Ezzel aztán kedvét vették a gyenge lelkeknek az életszentségre való törekvéstől s lassankint ki is veszett a köztudatból, hogy az életszentség éppen nem gyengeség, hanem hősies helytállás a bennünk lévő szenvedélyekkel, a külvilággal és a hitetlen korszellemmel való harcban. Megfogyatkoztunk a szentekben s ennek következtében megfogyatkoztak azok a hatások is, amelyek az egyház híveit nagy tömegekben indítják az életszentség felé és segítik is az életszentségre. A mai kor egyházközségi vezetőiben az öskereszténység szentjeinek kell feltámadnia, és pedig nem az örök dicsőségbe már bejutott és kanonizált, hanem az élő szenteknek, akikben van ambíció és bátorság üldözni a rosszat magukban és másban s akikben van szent lelkesedés minden iránt, ami jó és ami dicsőségére szolgál Istennek.

Ilyenkor mint a boldog gyermekkor édes emléke elevenedik meg lelkünkben a bibliai fiatal Dávid képe, aki habozás nélkül nekimegy a hatalmas Góliátnak, mert az füle hallatára káromolja Istent; vagy a gyenge kis leány, Sienai szent Katalin, aki amikor atyja istenkáromlásokra ragadtatja magát, elébe áll és azt mondja: „Édesapám, ha haragszol, verj meg és tiporj el és töltsd ki a bosszúdat rajtam, de ne bántsod az Istent, akit én szeretek”; vagy a kis Postel Júlia, a későbbi Júlia anyja, aki hangosan felkacag a viharban és boldog örömmel mondja anyjának, hogy íme mindenki haza-rohan, ezen a vasárnapon senki sem fogja bántani az Istent.

Ez a magunk tökéletes azonosítása az Istennel és az Isten ügyével: ez a gyakorlati életszentség magva. Ki merné állítani, hogy ez manapság nem

lehetséges? Éppen úgy lehet, mint ahogy az őskereszténységben lehetett és — hála Istennek — éppen úgy kezd immár valósulni is, mint ahogy akkor valósult. Csak egynéhány ilyen gyakorlati szent kellene minden egyházközségbe, és csodáknak lehetnének szemtanúi. Hát még ha tömegek életét lehetne az életszentség útjára állítani!

Terméketlen filozofálgatás volna mindez, ha magunk felé nem fordítanánk a kérdést és azt nem kérdeznénk magunktól:

Én igaz ember vagyok-e? Igaz-e minden megszólalásom és megnyilatkozásom? Megadom-e én a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami Istené, azaz teljesítem-e becsülettel törvényt, szabta, avagy vállalt kötelességeimet? Teljesítem-e becsületesen és pontosan vallási kötelességeimet?

Jó ember vagyok-e én? Jó indulattal viseltem-e mindenfajta embertársaimmal szemben: kicsinyekkel, nagyokkal, igazakkal és bűnösökkel, gyarlókkal és szenvedőkkel szemben? Helyt adok-e szívemben bántó gondolatoknak és rossz indulatoknak felebarátaimmal szemben?

Töreksem-e én az életszentségre komolyan? Irtom-e magamban és másokban a rosszat? Munkálom-e szívesen a jót? Azonosítom-e magamat Isten ügyével fenntartás nélkül szívesen és lelkesen?

E kérdésre adott válaszok majd megmutatják, ki-kí mennyit ér az Isten színe előtt és minek a híjjával lehet még?

Fohászkodjunk fel e szent elmélkedés végén, hogy teljesüljön bennünk és köztünk minél hamarabb Krisztus Urunk főpapi imádsága: „Atyám, szenteld meg őket az igazságban”.

VII.

Az élet teljessége: a szeretet.

Szentekre vár a világ s nekünk mindnyájunknak keresnünk kell a megszentelődés útjait. Nincsen azonban életszentség szeretet nélkül, sőt igazi élet sincsen. Jól mondja szent Pál apostol, hogy „ha szeretetem nincsen, semmi vagyok”. Az önmegszentelődés útja tehát az első és legfőbb parancsolt teljesítése: „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes lelkedből és minden erődből.” Vagyis legyen az Istené minden érzésed, akkor szereted teljes szívedből; minden gondolatod, akkor szereted teljes lelkedből; egész akaratod és minden jószándékod, akkor szereted minden erődből.

Ha az ember a szeretet fogalmát csak az érzelmekre korlátozza, akkor az Isten szerete a legnehezebb dolog a világon, mert hiszen az Isten láthatatlan tiszta szellem. Ám ha a parancsot teljes egészében teljesítjük, vagyis minden képességünket Isten felé irányítjuk, akkor az Isten szeretete nemcsak megvalósítható, hanem könnyű feladat is.

A dolog megértését megkönnyíti, ha gondolunk egy családapára, akinek névünnepe volt szent József napján. Gyermekei ünneplőbe öltöztek mind a hatan. A templomból hazatérve, ahol a szentmisét és szentáldozást atyjukért ajánlották fel, körülveték még a reggeli előtt. Előállott a gimnazista fiú s a többi nevében is köszöntötte. Az volt a beszéd

lényege, hogy ők most a szívük szeretetét hozták és ajánlják föl édesapjuknak e kedves családi ünnepen. Az apa meghallgatta a beszédet, átvette a szeretet szimbólumát, a virágcsokrot, tekintetével körülsimogatta a kicsinyeket s válaszul ezeket mondta: „Nagyon jólesik, drága gyermekeim, hogy ti így szerettek engem. De én ezt a nagy szeretetet mindjárt holnap látni szeretném”. A bölcs apa nem elégedett meg sem a szeretet egyszerű kijelentésével, sem a szimbólumával, a virágcsokorral. Pozitív jeleket kívánt, tényeket, amelyek jelzik azt a szeretetet, amiről a gyermekek nyilatkoztak.

Igy van ez a jó Istenhez való viszonyunkban is. Arról, hogy szeretjük az Istent, mi is nyilatkoznak eleget. Elmondjuk legalább vasárnaponként a hit, remény és szeretet fohászát, elmondjuk olyankor Xavéri szent Ferenc szeretet-himnuszát is a szeretetről, de ez mind csak beszéd. Az Isten is — mint ama bölcs apa — pozitív jeleit kívánja tőlünk az iránta való szeretetnek. Tényeket kíván, amelyek kétségbevonhatatlanul bizonyítják, hogy csakugyan szeretjük az Istent. Kérdés, mik volnának ezek a jelek, ezek a szeretetet bizonyító komoly tények?

1. Az Isten szeretetének első komoly jele Isten akaratának elfogadása és követése. Krisztus Urunk maga mondja, hogy „nem minden, aki mondja nekem: Uram, Uram, megyen be a mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki a mennyekben vagyon, az megyen be a mennyek országába”. Másutt egész életének tartalmául a mennyei Atya akaratának teljesítését jelöli meg Krisztus Urunk s ezt mindennél, még az étkezésnél és az alvásnál is fontosabbnak tartja, amint mondja

is a számariai asszonnyal való beszélgetés után a tanítványoknak. Amikor ennek az akaratnak a teljesítése halálfélelmeket vált ki belőle és szent homloka véres verítékkal gyöngyözik, akkor is így imádkozik: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár, de mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a tied”.

De mi az Isten akarata? Ez a kérdés vetődik fel a lélekben, akiben ébredszik a hajlandóság, elfogadni és követni Isten akaratát. Isten akaratát a lelki élet nagy mesterei három tényezőben látják: a parancsolatokban, a sugallatokban és az életsorsban, illetve állapotban, melybe Isten belehelyezett.

a) *Isten akaratának első és leghatározottabb kifejezői tehát a parancsolatok.* Erre utal Krisztus Urunk, amikor az örök életbe kívánczó ifjúnak azt mondja: „Ha az örök életbe be akarsz jutni, tartsd meg a parancsolatokat”. Tartsd meg azokat mind, fenntartás és válogatás nélkül. Tartsd meg, ha könnyen megy és nem okoz különösebb nehézséget, de tartsd meg akkor is, ha nehéz, ha sok áldozattal jár és ha könnyes-véres küzdelmeket kell vívnod értük. Tartsd meg hűségesen és következetesen, mert a parancsolatok nem bilincsek a számodra, amelyek megkötöznek, hanem szabadságod eszközlői, amelyek a szenvedélyek zsarnok uralma alól felszabadítanak. Könnyű az Istent ellágyuló érzelemmel szeretni, amikor fölemel és vigasztal, áldást és kegyelmet ad. Nehezebb akkor, amikor törvényt szab és kötelezettséget ír elő.

Néha azonban a meglett ember is úgy cselekszik, mint a gyermek. Mint az a kis gróf, aki mikor elérte az iskolás kort, odahaza kezdte meg a tanu-

lást. Egy tanítónő foglalkozott vele, hittanra pedig a község káplánja tanította. A fiatal pap, mint afféle jó pedagógus, úgy gondolta, hogy ezt a fegyelmet nem ismerő, kénye-kedvén nevelt kis egyetlenként először meg kell nyernie s csak azután térhet át a katekizmus nehezebb igazságaira. Az első órán tehát a kis Jézus születéséről mesélt neki elevenen, színesen, kedvesen. A kis emberkének nagyon tetszett. Invitálta is, hogy jöjjön máskor is, jöjjön minél hamarabb. A második órán a napkeleti bölcsekről folyt a tanítás. Ez még jobban tetszett a kis grófnak, mert ebben sivatagi utazás, harcok és tévék is szerepeltek. Mikor azonban a tisztelendő úr arról kezdett beszélni, hogy a kis Jézus engedelmes volt és a kis grófnak is engedelmesnek kell lennie, a kis grófnak se szabad akármit csinálnia, főkép nem szabad a cselédet bántalmaznia, mert az is ember és a kis Jézus a jó cselédet is nagyon szereti, elborult a képe a kis önzőnek és így szólt a hitoktatóhoz: „Tudja mit, tisztelendő bácsi, beszéljünk inkább a napkeleti bölcsekről”. Addig tetszett neki az igazság, ameddig szép volt és érdekes, de tőle nem követelt semmit. Mihelyt azonban rájött, hogy az Isten nemcsak jó, és nemcsak egyszerűen szeret, hanem törvényeket is ír elő és azok teljesítését megköveteli, akkor egyszerre megszűnt a lelkesedés és inkább csak a napkeleti bölcsekről akart hallani.

Néha a nagy gondolatokkal szemben ilyen gyerekké lesz a meglett ember is. Amíg arra gondol, hogy az Isten kegyelmet ad, segíti és támogatja az élet-küzdelemben, addig szívesen hallgatja az ígét és kell neki az Isten. De amikor a törvényt hallja, hogy „ne ölj, ne paráználkodjál, ne lopj, ne

hazudj, ne kíváncsi el a másét!" akkor elkomorodik és úgy tesz, mint amaz ifjú, aki Krisztus Urunkkal szemben állott s mikor az áldozatokról hallott, szépen eltűnt a tömegben és nem jelentkezett többé. Ó, a katolikus életben is van sok ilyen ifjú, de meg öreg is, akit a parancsolatok teljesítése visszaretent és szépen elmaradoznak a szentek közösségéből. Milyen kár, hogy elfelejti az ilyen ember a Szentírás szavát, hogy boldogok a halottak, akik az Úrban haltak meg, mert megpihennek fáradalmaik után és *cselekedeteik* követik őket az örökkévalóságba". Tehát nem a vágyaik és nem az érzéseik követik őket, hanem a cselekedetek, a törvénytéljesítés és a parancsolatok megtartása, mert az érzelem múló valami: ma van és holnap eltűnik, de a parancsok teljesítése tény, amely hű kifejezője az Isten szeretetének.

b) *Isten akarata az általános jellegű és érvényű parancsolatokon túl az isteni sugallat*, amellyel külön-külön szól az egyes emberekhez. A lelkiismeret szava ez, amelyben a hívő ember mindig az Isten szavát sejti, az Isten külön kifejezett akarát látja. Hívő ember sohasem cselekszik ez ellen a szózat ellen.

Boldog, aki már gyermekkorától megszkotta az isteni sugallatok követését, mint korunk szentje, a lisieuxi kis Teréz, aki azt írja teljes komolysággal önmagáról, hogy nem emlékszik esetre, és pedig háromesztendőskorától, hogy meg ne tette volna, amiről úgy érezte, hogy azt az Isten kívánja tőle, vagy megtette volna, amiről úgy érezte, hogy nem tetszik az Istennek.

Néha valóságos hőseivel találkozunk az isteni sugallatok követésének. Ilyen volt az a fiatal le-

gény, aki halálosan beleszeretett egy nagyon jó módú gazda egyetlen leányába. A szülők elfogadták a szegény legényt, de azt kívánták, hogy — ha már beemelik a családjukba — legyen hozzájuk hasonló, vagyis térjen át az ő hitükre. Amikor a fiú ezt kereken megtagadta, odamódosították a kívánságot, hogy legalább az ő templomukban esküdjenek és a gyermekek kövessék az ő hitüket. A fiú ezt is megtagadta minden kertelés és habozás nélkül. Ezzel aztán vége is szakadt köztük az összeköttetésnek. Sokan hibáztatták érte, tulajdon édesapja is, és sokszor szemére hányták, hogy ezt a kitűnő partit elszalasztotta. A fiú azt felelte szerényen: „Sajnálom magam is, néha szinte vérzik bele a szívem. De én eddig sohase tettem a lelkiismeretem ellen, mert úgy tanultam, hogy abban az Isten szava szól. Inkább koldulok egész életemen keresztül és lemondok a szerelemről is, mint-hogy ilyen áron legyek boldog”.

Ime az Isten szeretetének klasszikus példája. Nem kell hozzá magas iskolát járni, nem kell hozzá se különös ügyesség, se tudomány: aki szereti az Istent, az hű marad az Isten és az Anyaszentegyház törvényeihez és nem cselekszik a sugallat ellen, amellyel az Isten a lelkeket kormányozni szokta. Aki így felismeri az Isten akaratát a sugallatokban, annak már kialakul a közössége Istennel, az a szentek útját járja.

c) *Az Isten akaratát végül abban az életsorsban vagy állapotban jelentkezik, amelybe belehelyezett az Isten.* A régi kuruc ének is úgy mondja, hogy „Isten vezérli dolgom, Isten vezérli dolgom”. Látószólag emberi akaratok irányítják életünket: a magunk és kívülünk állók akaratát, ezekben az akara-

tokban és az akaratok összhangjában azonban mindenütt benne van az Isten irányító, vezető keze. A gondviselés útjait kifürkészni sohasem tudja az ember. Néha azonban kegyelmes az Isten és feltárja az ember előtt, hogy egyik vagy másik dologát miért intézte úgy, ahogyan intézte. Azok a véletlenek, amik az életünkbe beleszövődnek, sokszor bölcs isteni intézkedések s nincs az Isten szeretetének alkalmasabb jele, mint ha ezeket az intézkedéseket elfogadjuk, akár felismerjük bennük az Isten rendező kezét, akár nem.

Egy tanárember beszéli, hogy nem sokkal a forradalmak után Dombóvárra kellett utaznia, valamilyen halálosan fontos ügyben. Pusztaszabolcson szállt föl a vonatra, véletlenül egy olyan kocsiba, amelyben akkor nem ült senki. Nagy örömmel merült el könyvébe, hogy íme, így hasznosíthatja az időt. Nem tudta azonban azt, hogy a szerelvénynek csak az egyik fele megy Dombóvár felé, a másik fele Sárbogárdon új mozdonyt kap és az Szekszárd felé halad. Amikor megtudta a kalauztól, hogy rossz irányba tévedt, szinte a haját tépte kétségbeesésében, hogy ő most kimarad abból a tárgyalásból, amely pedig sorsdöntő fontosságú volt a maga és családja számára. A koraesti órák helyett csak másnap hajnaltájban érkezett meg hatalmas kerülővel. Amikor bement a forgalmi irodába, hogy a jegyét láttamoztassa, ott tudta meg, hogy ő az egyetlen, aki Pusztaszabolcs felől ide érkezett, mert az a vonat, amelyen egyenesen utazhatott volna, lefordult a töltésről és most folynak a segítő munkálatok. E pillanatban azt sem tudják, marad-e az utasok közül valaki életben. „Alig vártam — mondta a tanár —, hogy magamra maradjak és sza-

bad folyást engedjek a szívemből kitörő hálának, hogy a jó Isten egy ilyen sajátságos véletlen útján mentett meg családomnak. Én azóta sose zúgolódom Isten ellen, ha valami nem úgy történik, ahogy elterveztem. Viselem a sorsot, úgy, ahogy azt a jó Isten kiméri, mert azóta belátom, hogy úgy a legjobb, ahogy Ő akarja.”

Ez az ember boldognak mondotta magát, hogy felismerte életsorsa intézésében az Isten kezét. Mennyivel boldogabb az az ember, aki Isten rendeleseit akkor is elfogadja, ha az Isten nem tesz külön bizonyosságot mellette. Elfogadja egyszerűen azért, mert szereti az Istent hűséges szeretettel.

2. Isten szeretetének másik jele, ha szeretjük azokat, akiket az Isten szeret. Isten akaratának elfogadása és teljesítése, amely a parancsolatokban, a sugallatokban és az életsorsban jelentkezik, egyik fele a szeretet-parancs teljesítésének. Isten azonban nem egymástól elszigetelt egyedekre gondolt, amikor embert teremtett a világra, hanem családi és testvéri közösségekre. Hiszen a Szentírás tanítása szerint gyermekévé fogadta az embert, így hát mindnyájan egy ugyanazon mennyei Atyának gyermekei, tehát egymással szemben mindnyájan testvérek vagyunk. E testvériség azonban egymás megbecsülésének, támogatásának és szeretetének kötelezettségét rója ránk. Ahogy egy családban nincsenek különálló érdekek, hanem az érdekek közössége a családi szellem egyik legnagyobb erőssége, amelyet a család minden tagja egyforma szeretettel véd és munkál, épügy a tágabb családi körben, az Anyaszentegyházban, a szentek közösségében sem lehetnek különálló érdekek, hanem a legszentebb érdek- és sorsközösségnek kell fennállnia kö-

zöttünk. Tehát ha el is ismerjük azt, hogy kinek-kinek vannak magánérdekei, azokat úgy kell munkálnia, hogy az harmóniában álljon a közösség érdekeivel. Katolikus ember tehát nem állhat katolikus emberrel szemben. Katolikus ember nem dolgozhat katolikus ember ellen. Ennek a sorsközösségnek vállalása az Isten szeretetének hatalmas jele, mert legyőzését jelenti az önzés szellemének és kivirágzását az evangéliumi szeretetnek.

Ebből kettő következik: az egyik, hogy katolikus embernek nem szabad belenyugodnia a társadalmi és szociális igazságtalanságokba, hanem küzdenie kell elszántan és önfeláldozóan azért az új társadalmi rendért, amelyet a nagy pápák meghirdettek az ú. n. szociális körlevelekben; a másik pedig, hogy a katolikus társadalom egyes tagjaival szemben, de különösen a kisebbekkel, az elesettekkel és elhagyatottakkal szemben a leggyengédebb szeretettel viseltessünk s velük szemben fenntartás nélkül gyakoroljuk az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. Tennünk kell ezt annál inkább, mert Krisztus Urunk az utolsó ítéletről szóló hatalmas beszédében valósággal azonosította magát velük. Ezeket mondta: „Akkor majd feltűnik az égen az Ember Fiának jele: a kereszt. A halottak mind feltámadnak és az Ember Fia egybegyűjti őket, a jókat jobbfelé, a rosszakat pedig baljára állítván. És ezeket mondja a jóknak: jöjjetek Atyámnak áldottai és bírátok a nektek készített országot, mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, ruhátlan voltam és befödöztetek engem. A gonoszoknak pedig ezeket mondja: távozzatok átkozottak az örök tűzre, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem ad-

tatok innom, ruhátlan voltam és nem takartatok be engem. Akkor majd előjönnek jobb- és balfelől és kérdik: Uram, mikor láttunk Téged éhezni és szomjúhozni és tápláltunk Téged, vagy nem adtunk Neked enni és inni? Akkor majd azt feleli nekik: Bizony mondom nektek, amit egynek ezek közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek”.

A katolikus hívek egymás közötti testvéri közösségének ez a legfőbb törvénykönyve és indoka. És az a társadalmi rend, amelyben rongyos proletárrá züllik az ember-testvér, éhezik és fázik, emberhez nem méltó odúban lakik, nem állhat fenn olyan országban, amely többségében katolikus. De nemcsak a társadalmi rendnek, annak a katolikus társadalomnak is el kell pusztulnia, amely ezeket az égbekiáltó igazságtalanságokat tűri. Szégyene a katolicizmusnak, hogy az Anyaszentegyház főnállásának kétezredik évében még mindig csak ott tartunk, hogy ez az állapot megoldásra váró probléma. Ne beszéljen szeretetről, legfőképpen Isten szeretetéről az, aki a testvéri közösséget nem vállalja, vagy éppen megtagadja azokkal, akiket az Isten szeret, akikkel Krisztus Urunk azonosította magát. Hiszen a szegény lerongyolódott embernek sokszor nem is a nyomorúsága fáj legjobban, amelyben itt-ott mégis csak talál enyhületet, hanem az, hogy nem veszik emberszámba és a testvéri közösségből kitagadottnak kell éreznie magát.

Ez a hang csendült ki egy szegény, lerongyolódott szabó-legénynek a panaszából, aki tüdővészben fetrengett és utolsó útjára készülődött. Mikor a pap megérkezett, odaült mellé az ágy szélére, hogy gyónását meghallgassa. A lába felől hirtelen morgás, hallatszik: egy kis fehérszőrű kutya mor-

gott feléje. Odanyúl, hogy megfogja és kitegye az ajtón. A beteg megszólal: „Ne tessék bántani azt a kis állatot!” „Nem bántom — feleli a pap —, de kiteszem, mert a jelenléte alkalmatlan.” „De ne tessék kitenni, hadd legyen itt, amikor én az örök útra készülök” — mondja most már könnyek között a szabó-legény. „De miért ragaszkodik hozzá ennyire?” — kérdi a pap kíváncsian. A szegény beteg fölemelkedett ágyából, amennyire bírt és ezeket mondta: „Mert énhozzám ebben az életben soha senki sem volt jó, csak ez a kis kutya”. A pap most már nem ellenkezett. Simogatni kezdte a kis állatot e szavakkal: „Maradj itt kis kutyám. Igaza van a gazdádnak; ha az ő életében egyedül te képviselted a jóságot és szeretetet, akkor a te morgásod istendícsérő ének, amely nagyon is illik ehhez a szent aklushoz”.

Ha más nem, legalább az egyházközségi vezető ember szívlelje meg Krisztus Urunk fölhívását, hogy „nolite sanctum dare canibus — ne hagyjátok kutyákra a szent dolgokat”. Ne egy oktalan állat, hanem ember képviselje az elhagyatottak és nyomorultak között azt a szeretetet, amely végső forrásában az Isten szent lelkéből származik. Ha ezt a jóhírt meg tudjuk vinni testvéreinknek, legszebb jelét adtuk az Isten szeretetének.

Ez a tépelődésünk is csak akkor lesz termékeny elmélkedés, ha magunkfelé fordítjuk a kérdést:

Szeretem-e én az Istent? Teljesítem-e én az Isten akaratát, amely a parancsolatokban, a sugallatokban és a jelenvaló életsorsban vagy állapotban jelentkezik?

Szeretem-e én azokat, akiket az Isten is szeret?

Munkálkodom-e azon a testvéri közösségen, amelyről föl lehet ismerni az Isten gyermekeit? Akarom-e az igazságos társadalmi rendet? Kész vagyok-e érte küzdeni?

Hogy bánok embertársaimmal, főképp a kicsinyekkel, az elhagyatottakkal és nyomorultakkal? Kifejeződik-e ebben a bánásmódban az Isten szent lelkéből való szeretet?

Befejezésül kérjük az isteni szeretet csodálatos nagy ajándékát és az Úr Isten segítő kegyelmét arra, hogy a nagy leszámolás idején majd ránk ismerjen az Úr hitünkről és cselekedeteinkről, hogy itt a földi világban az övéi voltunk.

VIII.

A kegyelemszerzés eszközei: a) az imádság.

Az önnevelés feladatát jórészt befejezte és a minta-ember alapvonásait magában kidolgozta, aki az istenszeretet magaslataira felküzdötte magát. Ámde úgy van, ahogy a költőtől hallottuk: „Bármit cselekszünk, hasztalan s csak múló percnak épül és el fog tűnni nyomtalan Isten kegyelme nélkül”. Szent Pál apostol is azt mondja, hogy „Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok” s Krisztus Urunk is erre utal a szőlőtökéről és a szőlővesszőről szóló gyönyörű hasonlatban, amikor azt mondja: „Maradtatok én bennem és én tibennetek. Mert amint a szőlővessző nem hozhat jó gyümölcsöt, ha nem marad a szőlőtökén, úgy ti sem, ha én bennem nem maradtok, mert nélkülem semmit sem cselekedhettek”. Ez más szóval azt jelenti, hogy Isten kegyelme munkálja bennünk a jót, Isten kegyelme építi bennünk az ember-eszményt s egész önnevelő tevékenységünk igazi sikerrel csak akkor járhat, ha az Isten kegyelme folytonosan kíséri és támogatja azt. A lelki embernek tehát alig lehet fontosabb kötelessége, mint szomjas lélekkel keresni az Isten kegyelmét és minden eszközzel biztosítani azt a maga számára.

A kegyelem-szerzésnek két legfontosabb eszköze az imádság és az Oltáriszentség. Mind a kettő csak akkor, ha gyakran használjuk: az imádságot

mindennap, a szentáldozást pedig állapotunk és körülményeinkhez képest minél többször. Igaz, hogy épületes példa a hívek számára a templomban gyakran feltűnő, imádkozó és szentáldozáshoz járuló ember. Amikor azonban a katolikus vezető embernek sűrűn ajánlgatjuk az imádságot és a gyakori szentáldozást, ez elsősorban nem a példaadás okáért történik, hanem abból a meggyőződésből, hogy imádság nélkül nincs igazi buzgóság, imádság és szentáldozás nélkül nincs a cselekedeteinknek lendítő ereje, tehát nem is lehetünk képesek eredménnyel közreműködni az igazság szolgálatában, az Isten országának terjesztésében. Kell tehát, hogy az imádságnak is, a szentáldozásnak is szenteljünk egy-egy elmélkedést.

1. Mindenekelőtt tisztáznunk kell, mi az imádság? Úgy tanulja az iskolás gyermek a katekizmusban, hogy „amikor imádkozunk, Istennel beszélünk, hogy őt imádjuk, megengeszteljük, neki hálát adjunk, vagy tőle valamit kérjünk”. Még pontosabban fejezi ezt ki Marmion, a szentéletű bencés, aki azt mondja, hogy „az imádság a gyermek beszélgetése atyjával”. Amíg tehát az első meghatározásban van valami félreérthetőség s azt hihetné valaki, hogy az imádság lényege az ember részéről való egyoldalú megszólalás az Istenhez, addig a másik minden kétséget kizáróan megállapítja, hogy az imádság „beszélgetés”, tehát kétoldalú beszéd, amelyben nemcsak mi szólunk, hanem az Isten is. És ha — amint az apostol mondja — Isten akarata a mi megszentelődésünk, akkor ahhoz nem elég a mi felkiáltásunk a szenvedélyek örvénylő mélységéből a mennyei Atyához, nem elég a mi kérésünk, könyörgésünk, panaszkodásunk, hanem arra is szük

ség van, hogy időnként elhallgassunk és e pillanatnyi csendben meghalljuk az Isten hozzánk intézett szavát: intéseit, biztatásait, vigasztalásait és kívánságait.

Az imádságnak ilyenfajta felfogása nem valami magasfokú művészet, amely csak egyes kiváltságosoknak jut osztályrészül. Képes rá a legegyszerűbb ember is, aki atyjának érzi az Istent. Mint az az egyszerű gazda-ember, akit felkeresett egyszer a plébánosa az egyházközségi titkár kíséretében és felkérték, hogy vállalja el az egyházközségi elnökséget. Az ember nem adott mindjárt feleletet. Hosszan eltűnődött. Nyilván megmérte gondolatban a feladat nagyságát, a tisztség betöltéséhez szükséges módokat és eszközöket s nem utolsó sorban a példát is, amit a többieknek adnia kell. Azután azt mondta, hogy majd a jövő vasárnap ad feleletet. Nem tetszett a küldöttségnek, hogy biztos felelet nélkül kellett távozniok. Megkérdezték, hogy miért nem vállalja rögtön, mi szükség van itt várakozásra? „Nem jó a dolgot elhirtelenkedni” — mondotta a derék magyar — „én minden ilyen nagy dolgot meg szoktam előbb beszélni a jó Istennel is”. És attól kezdve egy héten keresztül minden reggel ott volt ez a valóban jámbor ember a reggeli misén, mindennap megáldozott és szentáldozás után hosszan időzött még a templomban. Aki megfigyelte, észrevehette, hogy néha csendes hallgatásba merül, néha pedig megszólal és imádkozik. Vagyis a szó szoros értelmében megbeszéli Istennel a rá váró feladatot.

Ez az egyszerű ember jól felfogta az imádság értelmét. Tudta, hogy a szokásos katolikus imádságok, a Miatyánk, Udvözlégy, Hiszekegy és a többi

csak a kezdet, a keret vagy az alap, ami ugyan semmiképpen el nem maradhat, de amit követnie kell a hívő lélek ilyen jámbor beszélgetésének is, hogy teljes legyen az Istennel való kapcsolat, az atyának gyermekével való összeköttetése és ennek eredményeképpen a kegyelem kiáradása a lélekbe. Még ezek a szóbeli imádságok is akkor igazán azok, aminek lenniük kell, ha csendes megfontoltsággal, méltósággal és áhítattal mondjuk őket abban a tudatban, hogy Isten közelében vagyunk és a menygyei Atya szeretettel figyel hozzá beszélő gyermekének minden szavára.

2. A második kérdés: mikor imádkozunk?

A Szentírás ugyan azt mondja egyszerűen és röviden, hogy „mindig kell imádkozni”, de mégis érezzük, hogy ezzel az imádkozó lelkület folytonosságára céloz s nem azt akarja mondani, hogy reggeltől napestig folytonosan imádkozunk.

Két sarokpontja van a keresztény ember mindennapi életének, amely aztán átfogja az egész napot: a reggeli és az esti imádság.

Az álomba merült ember olyan, mintha halott volna. Szemei lezártak, fülei nem hallanak, tagjai nem mozognak, a szíve is alig dobog: nincs a külvilággal semmi kapcsolata. Ebből a szimbolikus halál állapotából ébred fel reggel és veszi fel ismét a kapcsolatot a külvilággal. Körülnéz és lát; figyel és hall; tagjai megmozdulnak s úgy érzi, mintha visszaköltöznék belé az élet. Mi természetesebb, mint hogy ennek az életnek kezdetén, mindjárt az első pillanatokban mennyei atyjának kezét keresi, hogy lélekben rálehelje a hála csókját ezért az új napért, amit életének terjedelméhez kegyesen hozzáadott. Ekkor már eleven ember: gondolkodni kezd. Megjelennek

előtte a nap feladatai, terhei, kötelességei és várható küzdelmei. Számbaveszi erőit és érzi, milyen kicsi a megoldandó feladatokkal, viselendő terhekkal, felelősséggel és kísértésekkel szemben. Odasimul a mennyei Atyához a gyermek bizalmával és áldását, erejét, kegyelmét kéri.

Milyen másképp indul el az az ember, aki imádsággal kezdi a napot, mint az a másik, aki Istenre nem is gondolva, csak úgy nekimegy az életnek!

Ha aztán elmúlt a nap, visszatér az ember a napi küzdelmek színteréről az otthonába. Az élet-tevékenységek lassan lefokozódnak. A szem még nyitva van ugyan, még lát is talán, de már nem néz, nem érdeklődik a külvilág iránt. A fül is hall még, de már nem hallgat, nem figyel a külvilágra. A tagok alig mozognak már, a szív is mindig lassabban dobog. Lassan megszűnik a kapcsolat a külvilággal s közeleg a jótékony, üdítő álom. Van-e ismét valami természetesebb, mintha a nyugalomba készülő ember megint csak kinyújtja kezét mennyei Atyja felé, megköszöni neki a lefolyt napot minden eredményével és örömével, bocsánatát kéri az aznap elkövetett tévedések, mulasztások és bűnökért, s aztán elsóhajtja az Anyaszentegyház szép esti imádságát, hogy „Én uram, a te kezedbe ajánlom lelke-met”. A hívő ember tényleg a mennyei Atya karjaiba tér megpihenni, aki szeretettel örködik minden gyermekének álmai felett.

Ez a két imádság, a reggeli és az esti, a sarokpontja a lelki életnek. E nélkül nincs igazi lelki élet.

Ebben a kettőben azonban még nem merül ki a lelki élet. Ez után következnek a különféle alkalmi imádságok, a harangszóra mondott Úrangyala, a szentolvasó, az istentiszteleteken használt egyéni és

közös imádságok, amelyek újra meg újra összekötik az ember lelkét az égi világgal s egyfelől figyelmeztetik Istenre, akiben „élünk, mozgunk és vagyunk”, mint az apostol mondja, másrészt emberméltóságára, hogy mindig úgy éljen és járjon el minden dolgában, mint ahogy az Isten gyermekeihez illik.

Valóban nem emberhez méltó élet, amelyben az ember elhagyja múlni a napot, sőt egyik napot a másik után, imádság nélkül. Vajjon mit kellene tenni, hogy erre a nagy igazságra minden ember ráésszámoljon?

Valahol az Alföldön ismeretes az a história, amikor a földesúr az udvarosát akarta — egy kicsit drasztikus, de neki való módon — a mindennapos imádságra emlékeztetni. Egyik este maga elé idézte az akaratos embert és megkérdezte: „Ették a lovak, János?” „Igenis ettek, nagyságos uram” — feleli az ember mitsem sejtve. „A tehenek is?” „Igen, azok is ettek”. „Imádkoztak is?” — kérdi tovább a földesúr. Nagyot bámul János és szinte akaratlanul is megszólal, hogy „nem imádkoztak”. „Miért nem imádkoztak?” — kérdi ellentmondást nem tűrő komolysággal a földesúr. „Mert azok állatok” — bugygyan ki Jánosból az önkénytelen felelet. „Hát te imádkoztál-e, János?” — kérdi most már villámló szemekkel. János szégyenkezve vallja be, hogy nem. „Miért nem? Te is állat vagy?” „Nem vagyok állat” — mondja pironkodva János. „Látod-e fiam — fogja most szelídebbre a szót a földesúr —, te magad mondtad az előbb, hogy a lovak, meg a tehenek azért nem imádkoztak, mert állatok. Azt akartad vele mondani, hogy az embert az különbözteti meg az állattól, hogy imádkozik. Embereld meg magad, János és ne hagyd el az imádságot se reggel, se este. Ne alacsonyítsd le magad az állataid közé”.

Egyszerű, naiv história, de jól kifejezi az igazságot, hogy imádságra nemcsak nyomorúságunk felismerése készítet, amikor szükségünk van az Isten segítő kezére, hanem ember-méltóságunk felismerése is, nehogy nekünk is szóljon az Isten szemrehányó szava, amit a prófétához intézett, hogy „az ökörré ráismer urára és a számar is megismeri gazdáját, csak az én népem nem akar rám ismerni — úgymond az Úr, a mindenható.” Tegyük hozzá: miféle egyházközségi, vagy egyesületi vezető volna az, akit ugyanezzel a szemrehányással lehetne illetni?

3. Olyan ember, aki az imádság szükségességéről meg nem volna győződve, talán nincsen. Közöttünk bizonyosan nincs. Van azonban sok, aki arról panaszskodik, hogy nem tud imádkozni. **Kérdés: aki nem tud, miért nem tud imádkozni?**

a) *Némelyik úgy találja, hogy az Isten nagyon messze van.* Elfelejtí azonban, amit Szent Ágoston mondott, hogy „sohasem az Isten az, aki elhagyja az embert, hanem megfordítva: az ember fordul el tőle”. Akkor aztán nem csoda, ha adott esetekben, nagy lelki válságok vagy elhagyatottságok idején felsír a lelke és nem találja az Istent. Így bosszulják meg magukat a lelki életben a különféle hanyagságok, mulasztások, könnyelműségek és nemtörődömségek.

Az Isten egyik kedves szentjének, Folignoi Angelának életében olvassuk, hogy eleintén ő is azt a könnyed nagyvilági életet élte, amelyben nagyon kevés hely jutott az Istennek. Az örökös mulatságban agyonhajszolt élet azonban megviselte a szívét. Nyugtalanul aludt, fel-felriadt álmából. Ilyenkor mindig ez a kérdés gyötörte: „Angela, Angela, mi lesz teveled?” Imádkozni akart, de nem tudott. Úgy

találta, hogy az Isten számára elérhetetlen messziségben van s ő hiába szól, gyenge szava nem talál oda. Ahogy így töpreng és gondolkodik megriadt lélekkel, lassan eszébe jutnak hanyagságai és mulasztásai, Istennel és az Isten ügyével való nemtörődömsége. Egyre világosabb lesz előtte, hogy bár súlyos bűnökkel nem terhelte lelkét, fokenként mégis igen messzire sodródott a jó Istentől. Most aztán hiába próbálgatja a zsoltárt, hogy „A mélységekből kiáltok Uram hozzá”. Ez a föleszmélés indította el újra az Isten felé, de most már akkora lendülettel, hogy szent lett belőle.

Ha volna közöttünk, aki szintén úgy találja, hogy Isten messze van és imádságos szóval őt elérni nem tudja, vizsgálja meg magát, vegye számba eddigi mulasztásait és hanyagságait: akkor majd felismeri, hogyan távolodott el Tőle ő maga. Egyben rájön arra is, hogy neki kell az Isten felé indulnia, a jó Istenhez visszatérnie.

b) *Másik azt mondja, én fáradt és törődött vagyok, azért nem tudok imádkozni.* Kétségtelen, hogy az imádság finom szellemi művelet. Nemcsak szellemi, de testi frissesség is kell hozzá, hogy az ember szépen és lelkesen tudjon beszélgetni a mennyei Atyával. Ám a fáradság és törődöttség sem fel nem ment az imádság alól, sem pedig nem csökkenti annak szükségességét. Sőt ellenkezőleg: éppen a fáradt és csüggedt léleknek kell minél több isteni kegyelem, hogy új erőre kapjon és bírja tovább az élet igáját.

Örökszép példája marad a fáradt embernek az arsi plébános közismert parasztja, aki minden áldott nap megjelent a falu kis templomában, de ott szem-melláthatóan nem imádkozott. A plébános egy alka-

lommal megszólította, hogy miért nem imádkozik? „Fáradt, s öreg ember vagyok én már, plébános úr — felelte az öreg. Biz’ én nem igen tudok imádkozni, de azért csak eljövök ide az Isten elé. Ilyenkor azt gondolom, hogy ő lát és figyel engem, én is nézem őt, aztán gyönyörködünk egymásban.”

Úgy van, ahogy az öreg paraszt mondta: Isten gyönyörködik abban, ha a fáradt és törődött lélek megjelenik a színe előtt és nem szól, csak a megjelenésével jelzi, hogy gondolt rá. Egy-egy keresztvetés, egy-egy csók a feszületen sokszor több és mélyebb Istenszeretetről beszél, mint a legszebb imádság, amelyet friss elmével szövegez és mond el az ember.

c) *Ismét másokban nagy lelki viharok dúlnak, sötét kísértések kavarognak s ez az akadálya bennük az imádságnak.* Az ilyen viharzó lélek túlságosan el van foglalva önmagával. Nem tud kilépni önmagából, mindig azt gondolja, hogy az ilyen öszszekuszált léleknek nincs az Isten előtt semmi keresnivalója. Pedig dehogy nincs! Éppen neki van, hiszen a vihart vergődő lelkében senki sem tudja jobban lecsendesíteni, mint Az, aki parancsolt a szeleknek és viharoknak és egyetlen intésével lecsendesítette a háborgó tengert.

Az ilyen lélek tanulhatna Nérei Szent Fülöptől. Egyszer az ő lelkére is rászakadt a kétségbeejtő sötétség. Szörnyű kísértések vihara tombolt benne. Úgy érezte, hogy ebben a lélekben valóban nem telhet kedve a jó Istennek. Nem is igen tudott megszólalni. Az imádság ideje valósággal a gyötrelmek órája volt számára. De azért nem hagyta el egy esetben sem. Néha térdrokkadva vergődött szobájában a feszület előtt, néha pedig nem is elment, hanem elvánszorgott a kápol-

nába. Ott ült a padban érzéketlenül, bambán, hidegen, anélkül, hogy ajkait imádságra nyitotta volna. Mikor aztán letelt az imádság ideje, csendesen felkelt és menni készült. Távozóban, mielőtt átlépte volna a küszöböt, még egyszer visszafordult az oltár felé és felsóhajtott: „Én Istenem, nem lett belőle számodra dicsőség, nekem pedig hasznom, hogy én most itt voltam. De láttad úgy-e, hogy mégis itt voltam?”

Ez a „mégis” a titka a viharzó lélek kegyelem-szerző imádságának. Mert az imádság értéke és ereje nem a szavakon múlik, amelyeket mondunk, hanem a szándékon, amellyel Isten színe előtt megjelenünk, akár az ép, egészséges ember elevenségével, akár a sötét, összekuszált lélek kínos vánszorgásával. Aki ismeri ezt a „mégis”-t, sohasem fog panaszkodni arról, hogy nem tud imádkozni.

d) *Legigazibb akadály a azonban az imádságnak a bűnös állapot.* Ebben az állapotban idegennek érzi magát az ember Isten színe előtt és nem mer megszólalni. Olyanná lesz, mint a rossz gyerek, akit valami turpisságon kaptak rajta, aztán nem mer apjának, anyjának szemébe nézni s amíg csak teheti, kerüli őket.

Egy ilyen embernél volt egyszer látogatóban egy régi katona-bajtársa vacsora utáni időben. Elbeszélgettek az együtt töltött időkről, katonadolgokról, élményekről; jókról, rosszakról. Közben múlt az idő, elálmosodott a szomszéd szobában a gyermek. Kidugja borzas kis fejét az ajtón s könyörögve szól: „Apukám, imádkozzunk, aludni akarok”. A kérés szemmelláthatólag megzavarta az apát. Ez az anya dolga szokott lenni, de ő most nincs itthon. Bosszúsan odaszól a kislánynak: „Anyukád nincs itthon, fiam.

Feküdj le most úgy. Majd imádkozol holnap". A bajtárs, aki mélyen hívő, vallásos ember volt, nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze: „De édes barátom, miért hagyod azt a gyereket imádság nélkül lefeküdni? Miért nem mentél vele imádkozni?” „Barátom, én már évek óta nem imádkozom. Nem mintha hitem nem volna, de ott a gyárban olyan környezetben dolgozom, ahol, még ha nem akarom is, egyik vétekből a másikba esem. Hogy álljak én ilyen lélekkel az Isten elé?”

Hát ha van közöttünk olyan ember, aki nem tud imádkozni, vizsgálja meg a lelkiismeretét. Talán majd ott találja meg az okát, amiért nem tud. És ha ez az ok a bűnös állapot, szüntesse azt meg, rendezzen nagytakarítást odabenn és majd tapasztalni fogja az előbb említett katona-bajtárs boldogságát és örömét, aki barátja kérésére ugyanezt cselekedte s örömeiben így kiáltott fel: „Barátom, sohasem gondoltam, hogy ilyen nagy boldogság az Istennel jóba lenni”.

E szent elmélkedésünknek megint csak akkor lesz áldásos eredménye, ha feltesszük magunknak a kérdéseket:

Szoktam-e én rendszeresen imádkozni? Nem múlik-e el a reggel és az este imádság nélkül?

Tudok-e én imádkozni? Ha nem tudok, mi annak az oka? Messze érzem magamtól az Istent: mikor és hogyan távolodtam el tőle? Fáradt és törődött vagyok? Sötét és viharos a lelkem? Vagy talán a bűn vert éket Isten és a lelkem közé?

Katolikus vezető-ember nem élhet imádság nélkül. Fohászkodjunk fel tehát az apostolokkal Krisztus Urunkhoz: „Uram, taníts meg minket imádkozni”.

IX.

A kegyelemszerzés eszközei: b) az Oltáriszentség.

Amikor az önneveléshez szükséges kegyelem másik mély és kimeríthetetlen forrásáról, a legmél-
tóságosabb Oltáriszentségről elmélkedünk, szinte
lehetetlen nem gondolni a halhatatlan emlékű ma-
gyar írónak szép kis legendájára az élet forrásáról.
Eszerint hallotta egy ember, hogy van valahol mesz-
sze a hegyek között egy forrás, amelyből ha iszik
valaki, örökké ifjú marad. Kiben nem támadna fel
a vágy a soha meg nem szűnő ifjúság után? Feltámadt
a mi emberünkben is. Elindult tehát, hogy meg-
keresse. Mikor odaért a hegyek alá, talált is a falu
közepén egy tavat. Ennek azonban nem volt tiszta
a vize. Megkérdezte, hogy nincs-e ennek a tónak
valami forrása, amiből táplálkozik? De van — mond-
ták az emberek —, amoda fönt, a magas sziklák
között. Tovább ment az ember és rá is talált a kris-
tálytiszta forrásra: egy kereszt tövéből csörgedezett
alá az élet vize.

Mi is a szép, az igaz élet forrását keressük. Ez a
forrás is a kereszt tövéből, a tabernákulum magas-
ságából csörgedezik alá és kínálja mindnyájunknak
az ifjúság lendületét és a tetterőt. Így megifjodva,
sikerrel építhetjük magunkban a vezetésre alkalmas,
nagy súlyú és erkölcsi tekintélyű minta-embert. Az
innen szerzett tetterővel szolgálatába állhatunk az

Anyaszentegyháznak, hogy az Úr fölkent papjainak vezérlete alatt felépítsük az Isten országát.

1. Az első kérdés: mi az Oltáriszentség? A katekizmus azt feleli: „Az Úr Jézus Krisztus valóságos teste és vére a kenyér és a bor színe alatt”. Azt is megmondja a katekizmus, hogy „az Úr Jézus Krisztus azért van jelen az Oltáriszentségben, hogy mindig közöttünk maradjon, táplálja lelkünket és a szentmisében feláldozza magát értünk”. Ebből a két feleletből már kitetszik, hogy az Oltáriszentség csakugyan az, aminek a szentgyakornokok mondták: „a szeretet csodája”. Kettős szeretet találkozik ugyanis benne: az Istennek ember felé áramló és az embernek Isten felé törekvő szeretete.

Kétségtelenül bizonyos, hogy Isten szereti az embert. Szeretetből teremtetten, szeretetből fogadta gyermekévé és még bukása után is annyira szerette, hogy egyszülött Fiát adta érte. A szeretet állandó közelségre, minél tartósabb együttlétre törekszik. Tehát Isten is vágyódik az ember után, hiszen maga nyilatkozott így a Szentírásban: „Gyönyörűségem az emberek fiaival lenni”. De Krisztus Urunk sem hagyott kétséget aziránt, hogy együtt akar maradni övéivel, amikor így nyilatkozott: „Nem hagylak benneteket árván, én veletek maradok a világ végezetéig”.

Másfelől bizonyos, hogy az ember is vágyódik az Isten után. Ez a vágya üzte-hajtotta évezredek óta keresztül a megváltás előtt, amikor napban, holdban, csillagokban, állatokban vagy kézzel faragott bálványokban kereste az elvesztett Istent, vagy pedig a szelek zúgásában, viharokban és mennydörgésben, vagy másféle természeti tüneményekben vélte feltalálni. Még a fizikai gyönyörűségeket hajszó-

ember is végtelenbe szeretné nyújtani az öröm pillanatait, csak nem veszi észre szegény, hogy végtelen öröm csak a végtelen Istenben lehet, tehát végső fokon ő maga is az Istent keresi.

Isten szereti az embert és vágyódik utána; ember szereti az Istent és vágyódik utána: e kettő találkozás a legnagyobb és legigazibb ünnep. Ez teljesedik akkor, mikor az ember a kenyér alakjába rejtőzött Istent magához veszi, vagyis megáldozik.

Sokszor és sokféleképpen foglalkoztatta már az elméket az a kérdés, hogyan lehet jelen a kicsi ostyában a végtelen Isten? Ám magyarázhatjuk a kétkedőnek, hogy a kenyér testté, a bor vérré válhatik és válik is a természetes rendben, hisz a táplálkozás elemei testté és vérré válnak; magyarázhatjuk azt is, hogy hiszen az egész teremtetett természetben benne van az Isten, akit az egek egei be nem fogadhatnak: az Oltáriszentség megértésére egymagában kevés az értelem. Szív is kell a szeretet e csodájának megértéséhez. A hívő és istenszerető léleknek nem felfoghatatlan az Oltáriszentség, mert az emberszívekből Isten felé áramló szeretet okvetlenül találkozik az Isten szent lelkéből kiáramló szeretettel. Ebben az ünnepi találkozásban már megérti, hogy az Isten egyetlen tiszta vágyunkat sem hagyja kielégítetlenül és mert mi nem érhetjük el, Ő ereszkedik le hozzánk. Amint egykor „kiüresítette önmagát, szolgai alakot vévén fel” — mint az apostol mondja —, úgy most még jobban kiüresíti, még jobban lekicsinyíti magát, a kenyér alakját vévén fel, hogy mindenkinek és bármikor hozzáférhető legyen.

Néha magunk is elcsodálkozunk, mire vagyunk képesek csupa szeretetből. Egy előkelő urat látoga-

tott meg egyszer falusi otthonában egyik jóbarátja. Amint benyit az ajtón, mulatságosan kedves jelenet tárul a szemei elé. A kegyelmes úr, akit egyidőre egyedül hagytak beteg kis unokájával, úgy próbálta mulattatni, mosolyra deríteni a kis szenvedőt, hogy négykézláb mászkált körülötte a földön, morgott és ugatott. Amikor meglátta barátját az ajtóban, kissé mintha elröstellte volna magát. Aztán mentségül ezeket mondta: „Lám, mivé teszi az embert a szeretet!”

E mulatságos eset végakkordjai azonban szüntelen fülünkbe csengenek, ha az Oltáriszentségre és a szentségben jelenlévő Krisztus kicsinységére, magamegalázására gondolunk: lám, mivé teszi magát a végtelen Istent is a szeretet, az emberek iránti szeretet. Akinek van szíve és fogékonyága a szeretet iránt, az valóban lélekből mondja a szent ének strófáját: „Hiszem itt vagy valóban e nagy Szakramentomban”.

2. Milyen kegyelmek forrása az Oltáriszentség?
ez a második kérdés. A legegyszerűbb felelet ez volna: minden kegyelem forrása. Ki tudná azokat egyenkint elsorolni? Mégis képet kell rajzolni magunk elé arról, hogy mit nyerünk a Oltáriszentséggel, vagy közönségesebb kifejezéssel élve: mi hasznunk az Oltáriszentségből?

a) *Mindenekelőtt táplálja hitünket.* Hogy sok embernek oly kicsiny és törékeny a hite, rendszerint azért van, mert távol él az Istentől. Nincs, vagy ritkán van az Istennel találkozása. Aki azonban Istenre talál és gyakran elidőzik Isten közelében, annak a hite e találkozások révén észrevétlenül és titokzatosan, de megelevenedik és megerősödik. Sőt még akinek hite nem volt, abban is fölébred, mert Krisz-

tus Urunk rendszerint maga tesz bizonyosságot önmaga mellett.

Így járt a Sion-szerzet alapítója, Ratisbonne Atya is. Akkor még közönséges zsidó kereskedő volt, amikor — mint minden esztendőben — külföldi utazásokat tett s ez volt számára pihenés az egész évi munka után. Egyik évben Olaszországba ment, s ez alkalommal természetesen elkerült Rómába is. Sorba járta Róma nevezetességeit, megfordult a templomokban, csodaszép bazilikákban, sőt a katakombákban is. Nem a hívő ember figyelő lelkével, hanem csak a turisták kíváncsiságával nézegetett ott körül. Azonkívül, hogy az egyik alkotást szépségnek, másikat kedvesnek, a harmadikat fenségesnek találta, egyéb hatással nem voltak rá a szent helyek. Egyik napon Róma külvárosában járt s egy kisebb-fajta szükség-templom előtt kellett volna barátjával találkoznia. A forrón tűző nap elől a templomocskába menekült s a bejárat közelében állapodott meg. Ott éppen szentségimádás volt. Egyszerű munkásemlékek, asszonyok és gyermekek térdeltek a kitett Ol-táriszentség előtt, mélységes áhítatba merülve. Ratisbonne először kíváncsi érdeklődéssel, majd mind nagyobb tisztelettel nézte ezeket az imádkozó arcképeket. Valami egészen különös érzés ragadta meg: az áhítatnak eddig ismeretlen érzése. Barátjáról egészen megfeledkezett s ennek a különös érzésnek hatása alatt maga is térdre ereszkedett, majd kitört belőle a csodálkozó hódolat: „Istennek kell annak lenni, akit emberek így tudnak imádni!” Ratisbonne mint krisztushívő ember ért haza. Boldog örömeben szerzetet alapított a zsidók megtérítésére, hogy másnak is része legyen ebben a szent örömben. Egész vagyonát erre a nagy célra áldozta.

Sok ember panaszlik, hogy az élet küzdelmeiben lassan elfásul és rátelepszik lelkére a hideg közöny. Az ilyen léleknek jusson eszébe Ratisbonne atya. Ha neki már az Oltáriszentség közelében való egyszerű időzés is úgy áttüzesítette a lelkét, mennyivel inkább fellángol majd a hit és istenszeretet abban a lélekben, aki megáldozik és a szentségi Jézussal a legbensőségesebben egyesül. Hogy is mondta a bibliai beteg asszony: „Ha csak a ruhája szegélyét érintem is, már meggyógyulok”. Aki nemcsak a ruhája szegélyét érinti, hanem Őt magát, eltűnik abból a hideg közöny és soha nem tapasztalt buzgóság támad a nyomában. Ez a buzgóság a titka az apostoli munkának, amelyre mi egyházközségi és katolikus egyesületi vezetők hivatva vagyunk. Számkra tehát a legméltóságosabb Oltáriszentség valóban az élet forrása.

b) *Az Oltáriszentség erőforrás a szenvedések között.* Semmi sem akasztja úgy meg az embert a lelki életben, mint a szenvedés. A szenvedő ember, mivel könnyein keresztül nézi a világot, nem lát tisztán. Nem ismeri fel szenvedéseinek okát és értelmét. Nem tudja meglátni benne Isten nevelő kezét. Nem könnyen érti meg, hogy a szenvedés Isten látogatása, már pedig látogatni azt szoktuk, akit szeretünk. Így aztán bilincs a szenvedés, amely megkötí az embert a fölfelé szárnyalásban; teher, amely lenyűgöz; átok, amelynek súlya alatt sír és panaszlik az ember. A tehetetlenül vergődő ember számára kevés az a vigasztalás, ami emberszívekből árad feléje. Több kell neki: a Krisztus lelkéből feléje sugárzó éltető és életet adó melegségre van szüksége. Ezt pedig az Úr Jézus Krisztus mindenkinek bőségesen adja, hiszen ezzel is hívogatja magához

az embereket: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradtak és terhelve vagytok, én majd megnyihílek titeket”.

Egy egyszerű szegény munkásnő a megmondhatója, mennyire valóság ez az Oltáriszentségből meríthető enyhület. Viruló szép, tizenkilenc éves fiatal leány volt akkor, amikor jegyben járt egy kőművessegéddel. Nem sokkal az esküvő előtt meghalt az apja. Kívüle még négy kisebb gyermek volt otthon s azoknak fölnevelése, miután beteges édesanyjának elég gond és teher volt a kis háztartás vezetése, egészen rászakadt. Várni kellett tehát, míg a legkisebb gyermek is elhelyeződik. Várt türelemmel. Ezután is, mint eddig, minden áldott reggel megjelent a korai szentmisén és abban megáldozott. Nyolc év telt el ebben a várakozásban, amikor a legkisebb gyermek is fedél alá került s újra kitűzheték az esküvőt. Most meg a vőlegény apja dőlt ki: leszakította a gép a karját és elvérzett. Náluk ugyanaz volt a helyzet, tehát még további két esztendő kellett várni. Elmúlt az is. Most már semmi akadálya sem látszott az esküvőnek. De most még keményebb csapás következett: a vőlegény leesett az állványokról és szörnyethalt. Nagy részvéttel temették el. Sokan voltak a gyászmisén is, amely után résztvevő szívvel álltak körül az ismerősök a szerencsétlennek hitt Erzsikét. Az egyik jó asszony megkérdezte: „Mondd, Erzsikém, hogy bírod ezeket a csapásokat?” Erzsike finoman elmosolyodott s a nyitott templomajtó főoltárára mutatva így szólt: „Ott a titka. Isten, aki annyiszor meglátogatott, mindig ad erőt a viselésére. Én mindennap áldozom”. És Erzsike azóta is ott van a templomban minden hajnalon. A szentek buzgóságával imádkozik és

áldozik. Kétségbeesve jajveszékelní soha nem halotta senki. Nem sír és nem panaszkodik, mert az Úr Jézus Szívéből minden áldott nap átsugárzik szívébe a vigasztalás kegyelme.

c) *Az Oltáriszentség erőforrás a kísértésekben is.* Alig van ember, aki idők folyamán bele ne sodródnék a legkülönbélebb kísértésekbe. A kísértések legősibb forrásait, a szenvedélyeket magunkban hordozzuk. Kísértésekkel van tele a külvilág és a mai élet is. De — amint mondani szokták — az ördög sem alszik s lépten-nyomon kísérti az embert, izgatva fantáziáját és kiszínezve az elkövethető bűnök előnyeit és hasznait. E kísértések sokszor ostoba véletleneknek látszanak, de minél meglepőbbek, annál nagyobb az erejük. Ezzel az erővel szemben csak úgy maradhat fölényben az ember, ha még nagyobb erőt állít vele szembe. Ez a még nagyobb erő pedig mindennap rendelkezésére áll a legméltóságosabb Oltáriszentségben.

Ha regényben olvasnók, megcsodálnók az író fantáziáját, amely azt a drámai ütközést kigondolta és megrajzolta, amely pedig a világháború lezajlása után valósággal végbement két érdekes és mélyen hívő emberpár lelkében. Történetük kezdetén az egyik férfiú, egy katonatiszt halálosan beleszeretett egy fiatal leányba, egy magasrangú állami tisztviselő leányába. Az apa azonban nem egyezett bele a tervezett házasságba, mert a katonaéletet az akkor divatos felfogás szerint „cifra nyomorúság”-nak tartotta. A jellemes katona egy pillanatig sem akart tovább alkalmatlan lenni: elkészönt és áthelyeztette magát a Felvidékre. Az eset mély sebet ütött a leányka lelkén, de mint minden seb, lassan begyógyult ez is. Idővel feleségül ment egy atyja hivata-

lában működő tisztviselőhöz. Nem sokkal az esküvő után lekerültek valahova déli vidékre. Közben a katona is kiheverte az első balsikert, asszony után nézett és feleségül vett ott a Felvidéken egy úri-leányt. Véletlenül éppen azt, akinek előbbi szerelme mostani férje udvarolt gyakornok korában. A nagy összeomlás után a tisztviselőknak menekülni kellett a déli vidékről. Visszatért a kis család is és elhelyezkedett a fővárosban. A katona — közben már mint ezredes — szintén visszatért ezredével a frontról s családjával együtt ő is Pesten telepedett le. De mert akkor nem igen választhatott szabadon lakást, el kellett fogadnia azt, amelyet a lakáshivatal számára kiutalt, történetesen éppen abban a házban, amelyikben a tisztviselőék laktak, csak egy emelettel följebb. Néhány napig semmit sem tudtak egymásról. Egy este azonban összetalálkoztak a kapu alatt. Ahogy megismerték egymást, mindegyikükben kölcsönösen felébredt és valósággal tombolt a régi, az első szerelem. A könnyelmű mai ember minden lelki-furdalás nélkül megcsinálta volna a csereberét. Ők azonban hívó és lelkiismeretes emberek voltak, akik vállalták a harcot ezzel a hatalmas szenvedéllyel. Ugyanabba a templomba jártak minden reggel, de a katona és felesége kora reggel, a tisztviselőék pedig a későbbi misére. És áldoztak minden nap buzgósággal, hittel. Egy félesztendő mulva áthelyezték a katonát. A vihar véget ért. Hálaadó szentmisét mondatott az egyik, a másik is — egymás tudta nélkül — és akkor feltárták a lelkipásztoruknak, hogy miért hálálkodtak. A lényeg egy volt a kétféle beszédben: „Az ösztön a szerelmet sürgette, a lelkiismeret a hűséget, az Isten előtt vállalt kötelességet diktálta egymással és a gyermekekkel szemben. Erősebbnek

az ösztön látszott, azt kellett legyűzni. És ez a mindennapos szentáldozásból merített isteni kegyelemmel sikerült is. Ezért adunk hálát”.

Hány ember panaszkodik, hogy tehetetlen az ösztönnel szemben. Hányan mondják, hogy „nem bírok magammal”. Nem is bírhat magával az ember, ha egyedül száll szembe ösztönös magával. A győzelem forrása Krisztus, aki önmagát adja eledelül és sürgeti, hogy éljünk vele, mondván: „Ha nem eszitek az ember Fia testét és nem isszátok az Ő véré, nem lesz élet tibennetek”.

d) *Végül az Oltáriszentség az apostoli buzgóság forrása is.* Kinek volna nagyobb szüksége az apostoli tűzre, mint a katolikus vezető embernek? Hiszen minden, még a legszebben felépített egyházközségben is annyi a megoldandó feladat. A hitbuzgalmi élet kiépítése és lendületben tartása; a katolikus élet művelődési alapjainak megvetése, szellemi megalapozása; a jobb társadalmi rendért folytatott küzdelem, a mindenfelé terjengő fizikai és erkölcsi nyomor pillanatnyi és intézményes enyhítése: mind-mind munkás kezét, de még inkább apostoli szívet és áldozatkész lelket követel. Ám ez a munka nemcsak sikereket ígér. Sokszor csalódásokkal jár. Sok esetben nincs kézzelfogható eredmény, sőt szemmel látható a sikertelenség, amelyet vagy a munkába vett rétegek közönye, vagy a bibliai ellenséges ember aknamunkája okozott. Sokszor meg egyszerűen csak elfárad az ember és a csüggedő lélek könnyen hajlandó leszerelni. Honnan vegye ilyenkor az ember az új lendületet, amelyben mindig megvan a készség újra kezdeni, egészen a végső győzelemig? Onnan, ahonnan az apostol is vette: a Krisztus lelkéből. Azért mondta, hogy „mindenre képes vagytok

abban, aki engem megerősít" s amikor magyarázatát kívánták annak a hallatban méretű tevékenységnek a Krisztus országáért, amelyet azóta is alig tudott valaki utólni, ezt az egyszerű feleletet adta: „Charitas Christi urget nos — a Krisztus szeretete sürget minket”.

Az Anyaszentegyház kimagasló alakjai és szentjei azóta is az Oltáriszentségből merítették korszakalkotó nagy műveikhez és küzdelmeikhez az erőt, de az Anyaszentegyház szerény kicsi hívei és az Isten országának láthatatlan munkásai is mindig az Oltáriszentség előtt szövögették Isten országát építő terveiket. Egészen jellemző Loyola Szent Ignác válasza arra a kérdésre, hogy mit csinálna, ha élete művét rombadőlve kellene látnia, rendjét feloszlata, a lelkek pedig, akiket ő és társai megmentettek, visszahullanának a régi pogányságba? Szerényen azt felelte:

„Kérnék egy félórát az Oltáriszentség előtt, teleszívnam magamat erővel a Krisztus szent lelkéből és elkezdeném előlről”.

Az újrakezdés művészete tehát ezen a Krisztus szent lelkéből kiáramló erőn fordul. Ezért sürgette a boldogemlékű X. Pius pápa a gyakori szentáldozást ezzel a mottóval: „Restaurare omnia in Christo — mindent megújítani Krisztusban”. Visszatérni az őskeresztény életmintához. Azok amelyik misén jelen voltak, abban meg is áldoztak. Nem csoda, hogy hősök lettek, akik mindenüket, az életüket is szívesen adták oda Krisztus országáért.

Ez a szent elmélkedésünk is csak akkor lehet eredményes, ha ki-ki megkérdézi magától:

Mekkora az én hitem az Oltáriszentségben? Látom-e a benne rejlő erőt, mint a hitnek, a szenved-

désben és kísértésben való erőnek és az apostoli buzgóságnak forrását? Élek-e vele?

Imádkozzunk e szent elmélkedés végén hittel és a régi szent ének szavával: „Imádunk szent Ostya ... táplálj minket szent testeddel, drágálatos szent véreddel, isteni erőddel”.

BEFEJEZÉS.

Mit vár tőlünk az Anyaszentegyház?

Annak megállapítása után, hogy kinek mire kellett ez a lelkigyakorlat: megtérésre-e, vagy életrendezésre, vagy a kegyelemben való megerősödéssre, kilenc elmélkedésben megpróbáltuk a lelki életünket felépíteni, illetve újraépíteni. Megállapítottuk Krisztus Urunk szavai nyomán, hogy több a lélek, mint a test, jobban kell a lelket, mint a testet féltetni, mert „mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?” Azután szembenéztünk a lélek három ösellenségével: a szemek kívánságával, a test kívánságával és az élet kevélységével. Láttuk a belőlük folyó állapotot, a bűnt, amely lázadás az Isten ellen és az Ő szeretetének visszautasítása, de ugyanakkor mélyen lealázó, nyugtalan és örömtelen állapot. Szemléltük a végkifejletet is a Savonarola által megálmódott két kereszt: az isteni igazságosság és az isteni irgalmas-ság keresztje alakjában. Leraktuk az önnevelés alapelveit és megrajzoltuk az új élet alapvonalait az igazság, jóság és szentség eszményeiben. Felkapaszkodtunk a keresztény élet csúcspontjára, az Isten iránti szeretet magasságaiba s onnan megláttuk az így megtervezett új élet forrásait: az imádságot és a legmértősebb Oltáriszentséget.

Utolsó kérdés, hogy ennek az új életnek birto-

kában mit kíván és mit vár tőlünk az Anyaszentegyház?

1. Mindenekelőtt hitet. Hitet az Istenben, az Isten teremtmény hatalmában, világot fenntartó erejében és ítélő igazságában. Hitet az Isten gondviselő jóságában, amely kiterjed mindnyájunkra, a legkisebbre is közülünk. Hitet az Isten segítő és megszentelő kegyelmében. Hitet az örök életben. Szóval hitet mindabban, amit az Isten kinyilatkoztatott és az Anyaszentegyház elénk tár, amit annyiszor és annyiféleképpen hallunk szentbeszédekben, olvasunk írásokban és könyvekben s amit mindenki megtanult és azóta is sokszor átismétel akkor a maga, most a gyermekének vagy unokájának katekizmusából. Ez a hit meghajlás az önmagát kinyilatkoztató Isten tekintélye előtt. Ez a hit elfogadása az Isten kinyilatkoztatott akaratának, amellyel bennünket földi boldogulásra és örök üdvösségre kormányoz. Ez a hit a véges kicsi ember két legszebb tehetsége: az értelem és az akarat alárendelése a végtelen nagy Isten tekintélyének, akitől „minden jó és minden tökéletes adomány”, tehát a tehetségek is származnak. Ez a hit mindennapos és ünnepélyes elismerése az Isten uraságának: végeredményben az egész teremtmény meghódolása teremtménye előtt.

Nemcsak ezt a hitet, hanem ennek a hitnek megvallását is kívánja tőlünk az Anyaszentegyház, amint különben maga Krisztus Urunk mondotta is: „Aki megvall Engem az emberek előtt, Én is megvallom őt Atyám előtt”, de viszont „aki megtagad engem az emberek előtt, Én is megtagadom őt Atyám előtt”. Különösen a világítélet napján, amikor a tagadók fölött el fog hangzani az utolsó szó: „Nem ismerlek titeket”.

Fönségesen adtak kifejezést e nyilvános hitvallásnak egy braziliai kisváros lakói azon az éjszakán, amikor a XIX. század a XX.-ba fordult. Valahol a városka közepén egy domb emelkedett. Ennek a dombnak a tetejére állítottak egy hatalmas Krisztus-szobrot, amely az Úr Jézust abban a fölséges pillanatban ábrázolja, amikor kezét felemelve, az igazságot hirdeti. Tizenegy órakor megszólalt az első harangszó. Kicsi lámpácskával a kezében megindult az egész város kicsije-nagyja a domboldalra, a Krisztus-szobor köré. Mikor pedig az óra éjfélét ütött és elhangzott a harangzúgás, pár pillanatig halálos némaságban állt ott, Krisztus lábainál a tömeg, majd egyszerre, emelt hangon elmondták mindnyájan a Hiszekegyet. Azután ugyanolyan csendesen, némán, mint ahogy jöttek, hazamentek.

Fönséges egy ilyen tömeg-hitvallás. Ezt tesszük mi is, valahányszor egy-egy diadalmas körmenetben körülhordozzuk az Oltáriszentséget a városok és falvak utcáin, vagy nyilvános szentségimádásokon, amikor hangos szóval teszünk hitet a köztünk élő Krisztus mellett. De ez mind nem elég. Az Anyaszentegyház tőlünk az élet hitvallását kívánja, úgy, ahogy Krisztus Urunk mondta: „Úgy világosodjék a ti világosságtok, hogy lássák az emberek és dicsőítsék az Atyát, ki a mennyekben vagyon”, továbbá „Arról ismerik meg az emberek, hogy az Én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást”.

Ennek a hitvallásnak fel kell lobogni a keresztény családokban, az üzletekben és műhelyekben, a gyárakban és különböző munkahelyeken, a társadalomban és a közéletben, mindenütt, ahol emberek vannak. Egyik legnagyobb sikere a múlt század hitetlenségének, vagy hamupipőke-szerepre sikerült

visszaszorítania a katolikus életelveket és széles nagy tömegben sikerült megtörnie a hitvalló bátorságot. Aki hitt és élt is a hite szerint, a legtöbb esetben gyáván megbújt vele, mint valami röstellni-való dologgal. Így aztán nem csoda, ha szóhoz jutott és nagy tömegeket hódított el a hangoskodó hitetlenség és gonoszság.

Az új idők katolikus vezető emberétől várjuk a hitvalló bátorság felébredését és a hívő közösségből kisodródott tömegek visszahódítását. Minden lépést, amit ez irányban teszünk, a hitünknek kell inspirálnia. Ez a hittől ihletett tevékenység lesz az, amit a boldogemlékű XI. Pius pápa „akció katoliká”-nak, katolikus cselekvésnek nevezett.

2. Ezen túl az anyaszentegyház aktív katolikus életet vár tőlünk. Az is a régi liberális idők gyümölcse, hogy sok ember — s még hozzá sok értelmes ember is — nem tudja, mit kezdjen az ősi hitel. Némelyiknek csak olyan az, mint az ősök rozsdás kardja, amely fogason függ, rozsdá marja, de nem ragyog, mert nem forgatják, illetve nem is tudják forgatni. Kidobni pedig nem akarják, már csak az ősök iránt való kegyeletből sem. Másoknak olyan, mint az életelixir, amelyet lajbizsebben hordoz a nyugdíjas nagyapó s időnkint, ha fogy a lélekzete, szippant belőle a sétány öreg fái alatt a padon. Megint másoknak flastrom, amellyel a megfogyatkozott erkölcsi tekintélyen esett sebecskéket ragasztgatja a világfi. Hogy a hit életreváltandó igazságok sorozata, azt mindezek nem tudják. Nem tartalma az életünknek, hanem csak egy — néha kellemetlen — toldalék, vagy kiegészítő fejezet.

Az Anyaszentegyház azt kívánja, hogy éljük a hitünk igazságait. Tehát annak tudatában járjunk,

hogy Isten színe előtt járunk, aki lát és figyel minket, számonkér és megítél bennünket. Ösvénynek nézzük az isteni parancsokat, amelyek nem gúzsba kötnek, hanem a szép és boldog élet kilátásait biztosító csúcsokra vezetnek. Istenhez méltó hódolatnak nézzük a szentmisét, melyben maga a végtelen Isten ereszkedik le közénk, hogy értékét adja hódolatunknak. Forrásoknak nézzük a szentségeket, melyekből élet és erő árad az élet hétköznapi terheinek és gondjainak viselésére, harcainak győzelmes megharcolására.

Ez a szemlélet az alapja az aktív katolikus életnek, mert aki így nézi és értékeli a keresztyény igazságokat, annak élete akaratlanul is hozzájuk igazodik s így azok életének tartalmává lesznek. E szemlélet alapján a keresztyény kötelességek egyike sem nehéz, hanem természetes és magától értetődő dolog. Ezért mondotta Ketteler püspök egy fiatalember kérdésére, hogy ki a jó katolikus: „Jó katolikus az, fiam, akinek van reggele-estéje, vasárnapja és péntekje, húsvétja és egyháza”. Vagyis akinek imádsággal kezdődik és végződik a napja, szentmisét hallgat vasárnap és böjtöl pénteken, elvégzi húsvéti szentgyónását és hallgat az Anyaszentegyház irányító szavára.

Ezt az aktív katolikus életet, minden belső ellenkezést és külső akadályt legyűrve, meg kell kezdeni. A bátor kezdeményezőké a hódítás dicsősége. Ha mi vezetők mástól aktív katolikus életet várunk, azt megkövetelni jogunk csak akkor van igazán, ha magunk már teljesítettük. Ezt várja tőlünk az Anyaszentegyház.

3. Végül az Anyaszentegyház apostoli buzgóságot kíván tőlünk. Krisztus Urunk az aktív kato-

likus életet a boldog öröm miatt, amely a nyomában fakad, menyegzőhöz hasonlítja. Azt mondja tovább, hogy „a mennyek országa bennetek vagyon” és az „békesség és öröm a Szentlélekben”. Nem ismeri igazán az Istent és nem ismerte meg Krisztus Urunkat sem, aki ezt a békességet és örömet csak egyedül, elszigetelten, másokra való tekintet nélkül akarná élvezni. Az igazi Krisztus-követő úgy beszél, mint Szent Pál, hogy „aki vette a kegyelmet, mást is részesítsen benne”.

Ez az apostoli buzgóság alaptétele. Egész életük folyamán, egészen a mártír-halálig ezt művelték Krisztus tanítványai. Legnagyobb boldogságuknak azt tartották, ha másoknak — egyeseknek és népeknek — megvihették a „jó hír”-t, az evangéliumot. És ezt az ő első követőik, az őskeresztények annyira a kereszténység lényegéhez tartozónak érezték, hogy mindnyájan született apostolaivá szegődtek az evangéliumnak. Nem elszigetelten akartak boldogok lenni, hanem amint egyek voltak „a kenyérszégés közösségében”, úgy az igazság és a szeretet közösségében akartak élni is mindazokkal, akik a kereszt-ség szentségében testvéreikké lettek.

Néha úgy tűnik fel, mintha a kereszténységnek ezt a szent örökségét a mai katolikus hívő kiejtette volna a kezéből és az a pogányok örökségévé lett volna. Egy megtért ember, aki valamikor nagy kommunista volt, beszéli, hogy őt a kommunista elvekben gyanított emberszeretet vonzotta oda. Ifjúságában azonban elvek tiszteletére nevelték és nem volt hajlandó a mozgalomban szerepet vállalni, vagy egy sejt élére állni. Be akarta érni az odatartozással. Az ú. n. „főbizalmi testület” azonban egyhangú határozattal kirekesztette a pártból. A határozat meg-

okolásában röviden ez állott: „Az a kommunista, aki csak élvezője az eszmének, de azt terjeszteni nem hajlandó, nem igazi kommunista”. Így maradt ki a megváltó igazságot kereső ember a kommunista pártból s így bolyongott különféle utakon, míg egyszer a kegyelem őt is szíven találta — hiszen alapjában jóakarátú ember volt — és elvezérelte egy igazi katolikus közösségbe. Most nemcsak külső fényében, de belső tartalmában is legszebb ünnepe a karácsony, mert — amint mondja — akkor lelkéből szól az ének, hogy „békeesség a földön a jóakarátú embereknek”.

Ne hagyjuk az apostoli buzgóságot pogányok örökségéül elkallódni. A keresztyénségről áll igazán, amit ők határozatba foglaltak: „aki csak élvezője akar lenni a kegyelemnek, a kegyelemnyujtotta békeességnek és örömnnek, de azt továbbadni nem hajlandó, nem igazi katolikus, nem igazi Krisztuskövető”.

Hogyan adjuk tovább? Igen egyszerű a felelet: vállaljuk azt a feladatot, amelyre felkérnek, amelyre meghívnak, amit nekünk szánnak időnk, erőnk és képességeink arányában azok, akik az Anyaszentegyház ügyeit felelősséggel intézik. Ne az első helyeket keressük, hanem a munka porondját és e lelkes, önfeláldozó apostoli munka nyomán biztonnal elkövetkezik majd az Isten országa, amely nekünk magunk is, de az egész keresztyény közösségnek is igazi és végleges „békeesség és öröm” lesz a Szentlélekben. Ebben végső célját és koronáját éri el a boldogemlékű nagy pápa világgraszoló gondolata, az akció katolika.

TARTALOM.

	Oldal
Bevezetés. A lelkigyakorlat célja és sikerének feltételei	7
I. A lélek	17
II. A lélek ellenségei: a szenvedélyek	28
III. A szenvedélyek munkájának eredménye: a bűn	37
IV. A bűnös állapot vége	47
V. Az új élet kezdete: az önnevelés.. .. .	59
VI. Az új élet alapelvei: igazság, jószág, szentség ..	71
VII. Az élet teljessége: a szeretet	83
VIII. A kegyelemszerzés eszközei: a) az imádság ..	95
IX. A kegyelemszerzés eszközei: b) az Oltári- szentség	106
Befejezés: Mit vár tőlünk az Anyaszentegyház? ..	118

